

T.C.
UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜŐÜ

1550-1580 OSMANLI EFLAK-BOĞDAN İLİŞKİLERİ

Yusuf HEPER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Mustafa Murat ÖNTUĞ

Uşak

Temmuz, 2014

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	III
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	V
TEZ HAKKINDA.....	VI
ÖZGEÇMİŞ	VIII
ÖN SÖZ	IX
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM ROMENLERİN MENŞEİ VE İLK ROMEN-TÜRK İLİŞKİLERİNİN BAŞLAMASI.....	4
1.1. Romanya'nın Coğrafi ve Tarihsel Olarak Tanımı	4
1.1.1. Eflak.....	4
1.1.2. Boğdan	5
1.1.3. Erdel.....	5
1.2. Romenlerin Tarihsel Kökeni.....	6
1.2.1. Ulahlar (Vlahlar).....	6
1.2.2. Geto-Dacia (Daçya)	6
1.2.3. Daçya'nın Romalılar Tarafından Terki ve Romenlerin Kimlik Oluşumunun Tamamlaması.....	7
1.3. Romenlerin Türklerle İlk Karşılaşması.....	7
1.3.1. Daçya'da Eski Romen Kavimleri ve Türklerle İlişkileri	8
1.3.2. Romen-Avar İlişkileri	8
1.3.3. Romen-Bulgar Türkleri İlişkileri	8
1.3.4. Romen-Peçenek-Kuman Türkleri ile İlişkiler	9
İKİNCİ BÖLÜM OSMANLI DÖNEMİ EFLAK-BOĞDAN İLİŞKİLERİ	10
2.1. Murat I. Dönemi ve Romenlerle İlk Temaslar	10
2.1.1. Mirça Dönemi Osmanlı İlişkileri (1386-1418)	12
2.2. Bayezıt I. ve Eflak Seferleri.....	12
2.3. Fetret Dönemi Osmanlı-Eflak İlişkileri	14
2.4. Çelebi Mehmet'in Eflak Seferi	15
2.4.1. İlk Osmanlı-Boğdan temasları	16
2.5. Murat Dönemi II. Eflak İlişkileri	16

2.5.1. İzladı-Varna ve II. Kosova Savaşında Eflak-Boğdan Prenslikleri.....	18
2.6. Fatih Sultan Mehmed Dönemi Eflak-Boğdan İlişkileri	20
2.6.1. Eflak Prenslığı'nın Osmanlıya Bağlanması	20
2.6.2. Fatih'in Boğdan Seferleri.....	21
2.7. Bayezıt II. Döneminde Boğdan'ın Osmanlı Hâkimiyetine Alınması	22
2.7.1. Stefan Çel Mare'nin Kili ve Akkırman'ın Alınmasına Karşı Harekâtı.....	23
2.8. Kanuni Sultan Dönemi Eflak Boğdan İlişkileri	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MÜHİMME DEFTERLERİNE GÖRE 1550-1580 YILLARINDA OSMANLI-EFLAK VE BOĞDAN İLİŞKİLERİ.....	26
3.1. Siyasi İlişkiler	27
3.1.1. Kanuni'nin Sigetvar Seferi'ne Kadarki Dönemde Eflak ve Boğdan'da Siyasi Durum	29
3.1.2. Sigetvar Seferi'nde Eflak ve Boğdan'dan İstenilen Yardımlar.....	29
3.1.3. Sigetvar Seferi (1566).....	30
3.2.1. Boğdan Voyvodası Asi Ioan İsyanı	31
3.2.2. Ioan İsyanı Öncesi Boğdan'da Siyasi Durum	31
3.2.3. Ioan İsyanı ve Nedenleri	33
3.2.4. Ioan İsyanı'nın Gelişimi ve Sonuçlanması	33
3.3.1. Boğdan Bölgesine Yapılan Akınlar	37
3.3.2. Kazakların Boğdan Tarafına Yaptığı Akınlar	37
3.3.3. Asi Voyvoda Ioan'ın Kardeşi Alexander'ın Boğdan'a Yaptığı Akınlar	39
3.3.4. Leh Eşkıyasının Boğdan'a Yaptığı Akınlar	39
3.4.1. Bölgede Yapılan Casusluk Faaliyetleri.....	40
4.1. Ekonomik İlişkiler	40
4.1.1. Haraç Teslimatı.....	41
4.2.1. Vergi ve Pişkeş Hususu	43
4.3.1. Tımar ve Dirlik Verilişi	44
4.4.1. Bölgeden Güherçile Çıkarılması.....	46
4.5.1. Mübaya'a Yoluyla İstanbul'a Yapılan Mühimmat Gönderimi	48
4.5.2. Mübaya'a Yoluyla İstanbul'a Yapılan Koyun ve Et Gönderimleri	49
4.5.3. İstanbul'a Yapılan Diğer Gönderimler.....	51
4.5.4. Don Yağı ve Kendir Gönderimi.....	51

4.5.5. Kereste ve Odun Gönderimi	52
4.5.6. Hububat ve Diğer Gönderimler.....	53
5.1. Sosyal Olaylar.....	53
5.1.1. Bölgede Yapılan Eşkriyalık Hareketleri.....	54
5.2.1. Yol Kesme ve Gasp	55
5.3.1. Hırsızlık ve Yağma Olayları	56
5.4.1. Merkeze Gönderilen Pişkeş, Vergi vs. Yağmalanması	57
5.5.1. Sipahi ve Boyarların Halka Yaptığı Zulümler ve Sahte Voyvoda Hadiseleri.....	57
5.6.1. Usulsüz Vergi Toplama	59
5.7.1. Voyvoda Yakınlarına Verilen İzinler.....	59
5.8.1. Bölgede Görülen Diğer Sosyal Hadiseler	60
SONUÇ.....	61
KAYNAKÇA.....	63
EKLER.....	70
TABLolar	77
HARİTALAR	78

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

1550-1580 OSMANLI EFLAK-BOĞDAN İLİŞKİLERİ

Yusuf HEPER

Tarih Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2014

Danışman: Doç. Dr. Mustafa Murat ÖNTUĞ

ÖZET

Osmanlı tarihinde Eflak-Boğdan adıyla bilinen Romanya bölgesi, coğrafi olarak Eflak, Boğdan ve Erdel gibi üç farklı bölgeye ayrılmış ve tarihin ilk dönemlerinden beri Eski-Türk kavimlerin de uğradığı bir yer olmuştur. Bilhassa İskit döneminde başlayan Türk-Romen ilişkileri belirli aralıklarla bölgede bulunan diğer Türk kavimleri ile kültürel, siyasi ve ekonomik ilişkiler bağlamında gelişme göstermiştir.

Türk-Romen ilişkileri Osmanlı döneminde ise farklı bir boyut kazanarak köklü bir şekilde gelişme göstermiştir. Bilhassa Osmanlı birliklerinin Balkanlarda Tuna nehrinin kuzeyine doğru yayılma arzusunun neticesi olarak Eflak-Boğdan Prenslikleri ile karşı karşıya gelinmiştir. Osmanlı Padişahı I. Murat ile başlayan bu mücadele Kanuni dönemine kadar hasmane biçimde geçerek Eflak-Boğdan'ın hamiyet altına alınmasına çaba harcanmıştır.

Son olarak mühimme defteri endeksli yaptığımız 1550-1580 yılları arasındaki Osmanlı-Romen ilişkileri incelendiğinde ise; Tuna kıyısında bulunan bu iki voyvodalık üzerinde bazı istisnai isyanlar dışında siyasi anlamda bir hâkimiyet kurulduğu ve bölgenin sürekli olarak komşu beyler aracılığı ile kontrol altında tutulmaya çalışıldığı görülmektedir. Yine bu bağlamda buraya gönderilen hükümlerde Eflak-Boğdan voyvodalarının birlikte dayanışma içine girdikleri görülmüştür. Ayrıca ekonomik anlamda başkent İstanbul'a yapılan çeşitli yardımlar da bölgenin önemini artırarak Eflak-Boğdan'da olası herhangi bir sosyal huzursuzluğun çıkmasına meydan verilmemiş olup gereken durumlarda ise bizzat

İstanbul'dan yeniçerilerin asayiş, huzur, güvenlik vs. için bölgeye gönderildiği durumlar da olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eflak, Boğdan, Erdel, Voyvoda, Ekonomik, Siyasi, Sosyal

ABSTRACT**SUMMARY OF MASTER THESIS****1550-1580 Ottoman Wallachia-Moldavia Relations****Yusuf HEPER****Department of History, Master Degree****University of Uşak, Institute of Social Science, July, 2014****Advisor: Asist. Prof. Mustafa Murat ÖNTUĞ**

Romania region, known as Wallachia-Moldavia in Ottoman history, divided into geographically three different areas such as; Wallachia, Moldavia and Transylvania and it is place where come over Old-Turkish tribes since first historical period. Especially; Romanian-Turkish relations starting in the Scythian period, periodically with other Turkish tribes in the region showed a improvement in the context of cultural, political and economical relations.

Turk-Romania relations, by gain different extent in the Ottoman period showed a improvement as a rooted way. Especially, as result of the Ottoman troops' desires to spread toward nord of the Danube River in the Balkans was came across with Wallachia-Moldavia Princedoms. This struggle with starting Ottoman Sultan I. Murad until period of Kanuni Süleyman by passing hostile, it has been effort to take Wallachia-Moldavia domination of Ottoman.

Lastly; If when are examined Ottoman-Romanian relations between 1550-1580 years as we did according to the register of mühimme, on the two voivodship where located on the bank of the Danube except that some of rebellion was established an dominance in the political sense and that area can be seen perpetually try to keep under the control by means of neighbor's Beg. Again in this content, in the orders to sent here, was seen that Wallachia-Moldavia's voivode being in solidarity with each other. In addition; in econmical meaning making various helps to İstanbul where capital city by enhance important of area, it cannot be permission possible social unrest in Wallachia-Moldavia and it happened some necessary situations janissaries to have sent that area from İstanbul for security, peace, etc.

Keywords: Wallachia, Moldavia, Transylvania, Voivode, Economic, Political, Social

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı 114006002 No'lu öğrencisi Yusuf HEPER'in “1550-1580 Osmanlı Eflak-Boğdan İlişkileri” adlı tezi 09 /07 /2014 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ**İmza**

Üye (Tez Danışmanı)	: Doç. Dr. Mustafa Murat ÖNTUĞ
Üye	: Prof. Dr. Saim SAVAS
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Yüksel ERSAN

Prof. Dr. Cemil ERTUĞRUL**Enstitü Müdürü**

TEZ HAKKINDA

Problem:

Eflak-Boğdan'ın Osmanlı egemenliğinde kaldığı süre içerisinde yaşanan ekonomik, siyasi ve sosyal problemler ele alınmış olup bölgede gözlenen isyan ve akınların sosyal yaşama etkisi olmuş mudur? Yapılan bu akınlarda bölge halkı maddi ve manevi olarak zarar görmüş müdür? Bölgede görülen isyanlar başarılı bir şekilde bastırılabilmiş midir? Bunun için izlenen yöntem nasıldı? Yapılan bu tezde bu soruların cevapları aranacaktır.

Araştırmanın Amacı:

Osmanlı egemenliğinde kalan Eflak-Boğdan'ın coğrafi konumundan bahsederek, ilk Türk-Romen ilişkilerinin kısaca bir tarihini sunduktan sonra Eflak ve Boğdan ayrı ayrı ele alınmış ve Osmanlı dönemindeki hâkimiyetlerine değinilmiştir. Bu aşamada Romen voyvodaları ile Osmanlı padişahları arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Kanuni döneminden sonra ise, arşiv belgelerine dayalı olarak Türk-Romen ilişkileri sosyal, siyasi ve ekonomik anlamda belli bir sıra ve düzen içinde alınarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Araştırmanın Önemi:

1550-1580 yılları arasındaki Eflak-Boğdan Osmanlı ilişkilerini belgelere dayanarak belirli bir bütün halinde ortaya koymak ve özellikle bazı bölümlerde Eflak-Boğdan kronikleri ile Osmanlı arşivleri bir arada değerlendirilerek orijinal bir değerlendirmeye ulaşmak, ekonomik ve sosyal alanda da arşiv belgelerine dayalı tespitlerde bulunarak Türk-Romen ilişkileri anlatılmıştır.

Araştırmada Kapsam ve Sınırlılık:

Bu araştırmanın kapsamı 1550-1580 yılları olarak belirlenmiş ve bu süre içerisinde gelişen tarihsel olaylar belirli metot bir dahilinde sunulmaya çalışılmıştır. Ayrıca konu üzerinde pek fazla çalışmanın olmamasına rağmen belgelere dayalı olarak olaylar konu bütünlüğüyle ortaya çıkarılmıştır.

Yöntem:

Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki 989 numaralı ‘Divan-ı Hümayun Defterleri Katoloğu’nda bulunan mühimme defterleri 961-962/1553-1554 tarihli 1 numaralı defterden başlanarak 988/1580 tarihine kadarki 43 numaralı deftere göre belirli başlıklar halinde taranmış olup yine bizzat yerinde Romanya’nın Oradea ve Babeş Bolyai Üniversitelerindeki kütüphaneler ile Türk Tarih Kurumundan da konu ile alakalı kitap ve makaleler taranarak konunun değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

- Adı Soyadı : Yusuf HEPER
- Doğum Yeri ve Tarihi : Uşak/Karahallı-17.08.1988
- Lisans Öğretimi : 2006-2010 yılları arasında Uşak Üniversitesi Tarih Bölümünde Lisans Eğitimimi tamamladım.
- Yüksel Lisans Öğretimi : 2011/2012 öğretim yılında Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimime başladım ve 2012/2013 öğretim yılında Erasmus Programı ile Romanya'nın Oradea Üniversitesi'nde bulundum.
- Bildiği Yabancı Diller : İleri düzey İngilizce (yazma, okuma ve konuşma).
Orta düzey Romence (konuşma ve okuma).
- Katıldığı Sempozyumlar : Mustafa Kemal Üniversitesi (Tarih Düşünce Araştırma Topluluğu) üniversite öğrencileri Hatay'da tarih tartışıyor adlı ulusal sempozyumda '*Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yabancı Okulları Denetim Altına Alma Sorunu*' konulu bildiri sundum (20-22 Mayıs 2010).

İletişim

e-posta adresi : yusufheper64@hotmail.com

ÖN SÖZ

Osmanlı Tarihinde ‘Memleketeyn’ adıyla önemli bir yere sahip olan Eflak-Boğdan bugünkü Romanya’da yer alan iki bölgenin adıdır. Birbirine çok yakın kültürü olan Eflak-Boğdan, bünyelerinde Romen nüfusunu barındırarak yaklaşık 400 yıldan fazla Osmanlı egemenliğinde kalmış ve bu süreç modern Romanya’nın gelişimine katkı sağlamıştır.

Osmanlı’nın ilk dönemlerinde başlayan bu tarihsel yakınlık incelediğimiz dönem olan 1550-1580 yılları arasında en doruk noktaya ulaşmıştır. Bilhassa Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defterlerine göre yaptığımız çalışmada incelemiş olduğumuz 1000’i aşkın hükümleri tek tek olay, zaman ve konu sıralamasına koyarak bir bütün içinde anlatmaya çalıştık. Çalışmamızda Romen tarihi üzerine yazılmış az sayıda da olsa araştırma-inceleme eserlerini de okuyarak zengin bir kaynakça oluşturmaya çalıştık.

Çalışmamız üç bölümden oluşmakla birlikte ilk bölümde daha çok Romen-Eski Türk kavimleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise, Osmanlı-Romen ilişkilerinin başladığı dönemden itibaren Kanuni Sultan Süleyman’a kadarki geçen süre içinde genel itibariyle siyasi olaylardan bahsedilmiştir. Özellikle bu noktada ilk dönem Osmanlı kroniklerinden ve Türk-Romen ilişkileri üzerine önemli katkılar sağlayan Mihail Guboğlu’nun bazı çalışmalarından da istifade edilmiştir.

Çalışmamızın asıl kısmını oluşturan üçüncü bölümde ise, 1550-1580 yılları arasını ihtiva eden 43 mühimme defterinde bulunan Eflak-Boğdan-Erdel voyvodalarına gönderilen hükümler siyasi, sosyal ve ekonomik sınıflandırmalara göre incelenmiştir. Son olarak Türk-Romen ilişkileri üzerine çok önemli eserleri olan Bükreş Üniversitesi öğretim üyesi Mihai Maxim’in eserleri ile bu alanda çok önemli çalışmaları bulunan Cemil Tahsin, Mehmet Ali Ekrem ve Viorel Panaite gibi yazarların çalışmalarından bazıları incelenerek bir bütün halinde sunularak tenkit edilmiştir.

İşte bu noktada, 1550-1580 Osmanlı Eflak-Boğdan ilişkileri adlı yüksek lisans tezimizde yapmış olduğu tavsiyeler ile yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Mustafa Murat ÖNTUĞ’a değerli katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tez araştırmaları için gittiğimiz Romanya’da

bulunan Oradea Üniversitesi'nin personel ve çalışanlarına göstermiş oldukları ilgi ve alaka ile Romen kültürünü ve dilini sevmeme yardımcı olan tüm Romen arkadaşlarıma ve son olarak tez çalışmalarımda yakın ilgi ve alakası ile beni yalnız bırakmayan Amalia Bicăzan'a sonsuz teşekkür ederim.

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.t	: Adı geçen tez
a.g.m	: Adı geçen makale
Bkz	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C	: Cilt
ev	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Haz	: Hazırlayan
h	: Hüküm
İA	: İslam Ansiklopedisi
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MD	: Mühimme Defteri
Nr	: Numara
Sa	: Sayı
s	: Sayfa
TTK	: Türk Tarih Kurumu
v.d.	: ve diđerleri
Vol	: Volume
Yay	: Yayınları
ZYL	: Zeyl

GİRİŞ:

Türkler ile köklü bir geçmişi olan Romen Prenslükleri, daha ilk dönemlerden itibaren Eski Türk devletleri ile siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda tarihsel sürecin içine girmişlerdir. Bu etkileşim ara ara tarihsel sekteye uğrasa da Osmanlı'nın Tuna'ya olan ilk akınlarda yeni bir hal almıştır.

Romen Prenslükleri olan Eflak, Boğdan ve Erdel daima büyük devletler tarafından çevrelenmiş bir durumda bulunmalarına rağmen, öz devlet teşekküllerini mütemadiyen muhafaza etmişlerdir. Bundan dolayı, Romen-Osmanlı münasebetleri hususi bir çerçevede içinde kalmalarının yanı sıra, iki taraflı ilişkiler prensibine dayanmıştır. Romen-Türk münasebetlerinin cereyanı birçok sebep ve amillerin etkisi altında bulunmuş ise de, esasında bu ilişkiler bir taraftan Osmanlı kuvvetinin durumuna ve Osmanlı siyasetinin hedefine, diğer taraftan da Romen Prenslüklerinin direnmesine bağlı kalmıştır. Bilhassa Romen Prenslüklerinin Osmanlı hâkimiyetini kabul etmeleri çok da kolay olmamıştır. Birçok zaman Romenler ellerinden silahları bırakmayarak ve çeşitli siyasal yönlerde kullanarak Osmanlı ilerlemesini önce Tuna'dan uzak bölgelerde daha sonra ise Tuna nehrinde durdurmaya çaba harcamışlardır. Bu mücadele neticesinde Romenler, Osmanlılar ile barışı sağlamaya mecbur kalmışlardır. Şunu da belirtmek gerekir ki, Romen Prenslükleri Osmanlılar ile kurdukları münasebetleri kendi çıkarları için kullanmaktan bir an vazgeçmemişlerdir. Bilhassa XIV-XV. asırlarda, Leh ve Macar krallıklarının, Tuna ve Balkan bölgelerine el atma gayesi güden, Katolikleştirme baskılarına karşı Romen Prenslükleri, Osmanlı'nın güttüğü siyaseti hoş görerek, orada kendi çıkarlarını aramışlardır. Ayrıca Romen Prenslükleri, Osmanlıya karşı itaatlerini mecburen kabul etmişler ise de, aynı zamanda bu şartlı ya da sınırlı itaati Macar veya Leh hâkimiyetlerine nispeten benimsemişlerdir ve komşu devletlerin istilacı siyasetlerine karşı Osmanlı himayesini öne sürerek denge politikası gütmüşlerdir. Kanuni dönemine kadarki Türk-Romen ilişkileri Osmanlı'nın Tuna siyasetine verdiği öneme binaen açıklanabilir. Bilindiği gibi, Osmanlı, Tuna'yı doğal bir hudut olarak kabul etmişti. Bilhassa İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı; siyasi, askerî ve coğrafi nedenlerden dolayı Tuna üzerinde yayılma siyaseti gütmüştü. Bu büyük nehir yalnızca Balkan yarımadasındaki Osmanlı çıkarlarını sağlamak için değil, İstanbul'u korumak ve Fatih'in takip ettiği Karadeniz politikasını da sağlamak önemini taşıyordu. Bu hususta Osmanlı, Romen Prenslüklerini kendi etkisi altına alarak, Katolik kuvvetleri Tuna'dan uzak tutmak

istemiştir. Yani Romen Prenslikleri Kanuni dönemine kadar İslam alemi ile Katolik alemi arasında bir ‘tampon devlet’ rolünü oynamışlardır¹.

Nitekim Kanuni ile sağlanan barış, Romen Prensliklerini yalnız Türk istilasından değil, aynı zamanda Leh ve Macar akınlarından da kurtulma gayesi taşımıştır. Esasında, Romen Prenslikleri Osmanlı devletine olan bağlılıklarını kabul ettiklerinde, bu itaat karşılığında Osmanlı kudretinden de istifade etmekten geri durmamışlardır². Özellikle Romen Prenslikleri olan Eflak-Boğdan bu itaatlerini Osmanlılara haraç ödemek suretiyle göstermişlerdir. Bu noktada haraç Şeri’at’a göre Eflak-Boğdan gibi küffar memleketleri ile Osmanlı sultanı arasında yapılan bir anlaşmanın gereği olarak yüklenen bir vergi olarak nitelendirilmiştir. Yine belgelerde kullanılan ‘haraç-güzar’ terimi ise Osmanlıya gönderilen haraçlarla birlikte geniş bir alanda düşünülerek politik, askeri ve ekonomik zorunlulukları ihtiva etmiştir³. Bu haraç-güzar statüye göre, Eflak-Boğdan Prensliklerinin Osmanlı’ya karşı temel vazifelerinden biri ‘*adet-i kadim üzere haracı*’ zamanında ödemektir⁴.

Romanya’da bulunan bu iki Romen Prenslığının Osmanlı’ya haraç ödemesi dışında bazı politik siyasi vazifeleri de mevcuttu. Bu vazifelerden kanun üzere Osmanlı Devleti’nin dış politikasına uyma, ona adapte olma, sultanın seferlerine katılma, Osmanlı yöneticilerini, komşu eyaletlerden özellikle haraç veren iki Romen Prenslüğinden ve mahalli veya merkezi Osmanlı yöneticilerini Hristiyan devletler tarafından Osmanlıya karşı meydana gelebilecek herhangi düşmanca niyet ve hareketlerden haberdar etmektir⁵. Diğer taraftan Osmanlı yönetimi de düşman niyetlerini içeren ve olası savaş ve sefer hazırlıklarına karşı bu iki Prensligi de haberdar etmiştir⁶. Haraç-güzar Prenslerin bir yükümlülüğü de, Lehistan ve Macaristan sınırlarında olmaları nedeniyle burada oluşan siyasi oluşumlar konusunda bilgi toplamak⁷ ve Osmanlı ile olan ‘resmi ilişkilerde’ görev alan Leh⁸, Erdel elçilerinin ülkelerine ulaştırılması için gayret sarf etmeleri olmuştur⁹.

¹ Cemil Tahsin, “Rumen Osmanlı Münasebetlerine Dair Bazı Mülâhazalar”, *VIII. Türk Tarih Kongresi*, C. 2, TTK Basımevi, Ankara, 1981, s. 1503-1506.

² Tahsin, a.g.m., s. 1506.

³ Viorel Panaite, “Haraçgüzarların Statüleri: XV. ve XVII. Yüzyıllarda Eflak, Boğdan ve Transilvanyalılar Üzerine Bir Çalışma”, *Osmanlı*, C. I, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 1999, s. 375-376.

⁴ BOA. MD. nr. 39, h. 501, s. 257.

⁵ Panaite, Haraçgüzarların Statüleri, s. 376.

⁶ *12 Numaralı Mühimme Defteri (978-979/1570-1572)*, “Özet-Transkripsiyon-İndeks”, C. I, (Haz. Hacı Osman Yıldırım, Vahdettin Atik v.d.), Ankara, 1996, h. 79, s. 109.

⁷ BOA. MD. nr. 21, h. 329, s. 135.

Ekonomik anlamda ise Osmanlı, bu Prenslere birtakım vazifeler yükleyerek bölge üzerinde denetimini artırmıştır. Bilhassa Eflak-Boğdan üzerinden İstanbul'a gelen kendir, don yağı, koyun, arpa, bal, bal mumu, kereste vs. ürünler İstanbul halkı için önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Öncelikli olarak Osmanlı, burada oluşan yağma hareketlerine karşı daima bölge halkının korunmasını içeren hükümleri bölge Voyvodası ya da Beylerine ileterek bölgede oluşabilecek mühimmat kıtlığının önüne geçmeye çalışmıştır. Hatta bunun için bölgeden çalınan koyunların halka geri iadesi veya bunların iâşesini bizzat kendi eliyle yapma yoluna gitmiştir. Osmanlı, burada bulunan Gayr-i Müslim ahaliyi diğer Müslüman ahaliden ayrı tutmamış ve onların haklarını sahiplerine iade ederek bu yolda gerekirse Voyvoda ve Beyleri de uyarmıştır. Eflak-Boğdan halkından zor kullanarak eşya, yiyecek, para vs. alan kimseler cezalandırılmış ve bu tür haydutların türediği yerlerde ise gerekli takibat yapılarak bölgenin asayiş ve güvenliği sağlanmaya çalışılmıştır.

⁸ BOA. MD. nr. 21, h. 283, s. 116.

⁹ BOA. MD. nr. 24, h. 555, s. 211.

BİRİNCİ BÖLÜM

ROMENLERİN MENŞEİ VE İLK ROMEN-TÜRK İLİŞKİLERİNİN BAŞLAMASI

1.1. Romanya'nın Coğrafi ve Tarihsel Olarak Tanımı

Romanya'nın da içinde bulunduğu Balkanlar, Avrupa kıtasının güneydoğusunda yer alan bir yarımada olup, adını bölgede yer alan Balkan dağlarından almaktadır. Balkan ismi; XIX. Yüzyıl başlarından beri kullanılmakta ve 'sık ormanlarla kaplı sıradağ' veya 'çalılıklarla kaplı engebeli arazi' anlamlarına gelmektedir. Balkanlar aynı zamanda Güneydoğu Avrupa olarak da adlandırılmaktadır¹⁰. Aşağı Tuna Havzasında bulunan ve Karadeniz kıyısına 234 km mesafelik çıkışı olan Romanya ise; Macaristan, Moldova, Bulgaristan ve Sırbistan ile çevrilidir. Batı Avrupa ülkelerine yakınlığı ve bu ülkelere ulaşan transit yolları barındırması ve Karadeniz'e kıyısı bulunması Romanya'nın coğrafi avantajlarını oluşturmaktadır¹¹. Tarihsel olarak üç bölüme ayrılan Romanya; Eflak, Moldova (Boğdan) ve Transilvanya (Erdel) bölgelerinden oluşmaktadır.

1.1.1. Eflak

Bugünkü Romanya'nın güney kısmını oluşturan Eflak; Romenler arasında 'Țara Românească' yani 'Romen ili' olarak adlandırılmakla birlikte Osmanlı döneminde, bilhassa ilk dönem Osmanlı kaynaklarında (Aşıkpaşazade ve Düsturname-i Enveri vs.) 'Eflak veya Aflak' olarak zikredilmektedir. Bu durum bilhassa Osmanlıların yöre halkına verdiği isimden gelmektedir¹². Ayrıca Brăila (İbrayil), Giurgiu (Yergöğü), Târgoviște ve Bükreş gibi önemli şehirleri içinde barındıran Eflak bölgesi Moldova ve Transilvanya ile birlikte bölgenin asıl çekirdeğini oluşturmaktadır¹³.

¹⁰ Ramazan Özey, "Balkanların Coğrafi Yapısı", *Balkanlar El kitabı*, C. I, Karam-Vadi Yay., Ankara, 2006, s. 13.

¹¹ Giray Saynur Bozkurt, Geçmişten Günümüze Romanya'da Türk Varlığı, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, C. V, Sa: 17, Bahar 2008, s. 2.

¹² Kemal Karpat, "Eflak", *DİA*, C. X, İstanbul, 1994, s. 467.

¹³ Aurel Decei, "Eflak", *İA.*, C. IV, MEB Yay., İstanbul 1965, s. 178.

1.1.2. Boğdan

Bölgenin kuzeybatısında yani Karpat Dağlarının kuzeyinde kalan Moldova bölgesi ise XIV. Yüzyılın ortalarında Mamamureş'te oturan küçük bir Ulah asilzade ailesinin Macarlara karşı ayaklanarak buraya gelmesinden sonra ilk müstakil devlet kuran Boğdan'ın isminden gelmektedir. Osmanlı döneminde de uzun bir süre bu isim kullanılmıştır¹⁴. Ayrıca Polonya kaynaklarında bazen Valachia (Ulahlar ülkesi) olarak geçmekle birlikte¹⁵, Rus kaynaklarında ise ilk dönem Ulah ülkesi (Țara Volahi veya Volohă) şeklinde kullanılmakta iken daha sonraları Moldova ülkesi şeklini almıştır¹⁶. Yine A. Decei de Moldova'nın Romen asıllı olup (Dacia- Romăn) İslav ve Türklerle karışmış halkına Ulah (Valah) adı XI. asırdan itibaren verildiğini ve daha sonraki kaynaklarda ise bölge adına nazaran bu ismi almış olabileceğini belirtmektedir¹⁷. Bölge Suceava, Catateâ Albă (Akkirman), Chilia (Kili), Tighina (Bender), Galați ve Iași (Yaş) gibi önemli merkezleri de içinde barındırmaktadır.

1.1.3. Erdel

Romanya'nın kuzeybatısında kalan Transilvanya ise Türk kaynaklarında daha çok Erdil veya Erdel adıyla geçerken, Romen kaynaklarında daha çok Ardeal veya Ardealul olarak geçmektedir¹⁸. Macarca 'Erdély' adıyla anılan bölge 'orman ötesi' anlamında kullanılmıştır. Erdel ismine Âşık Paşa-zade, Dursun Bey ve Neşri gibi ilk dönem Osmanlı kaynaklarında rast gelinmez, bu isim ilk olarak Ruzname-i Süleymani'de Engürüs vilayeti kralı Yanoş'un ordu-yu hümayuna kabulünden bahsedilirken, 'Sabıkta Erdel Beyi' denilmek suretiyle geçmektedir. XVI ile XVII asırlarda Osmanlı hâkimiyetinde kalan bölge Timișoara (Temeșvár), Oradea (Várad), Cluj (Kolosvár), Gyula (Göle), Ineu (Yanova) gibi Osmanlı döneminde de önemli olan şehirleri barındırmaktadır¹⁹.

¹⁴ Abdülkadir Özcan, "Boğdan" *DİA*, C. VI, İstanbul 1994, s. 269.

¹⁵ Aurel Decei, "Boğdan", *İA.*, C. II, MEB Yay., İstanbul, 1965, s. 697.

¹⁶ "Rus kaynaklı yapılan bu çalışmada; önceleri Valah veya Vlah olarak nitelendirilen bölge halkı daha sonraları Rus politikaları sonucunda Moldova olarak betimlenmiş bu durum Moldovalıları Romenlerden farklı olduğunu göstermek için kullanılmıştır". Ayrıca Bkz., Ion Eramia, "Țara Moldovei și Moldovenii Reflectate In Terminologia Surselor Documentare Rusești Observați Preliminare", *The Historian's Atalier: Sources, Methods, Interpretations, Romanian Academy Center For Transilvania Studies*, Cluj-Napoca, 2012, s. 30-31.

¹⁷ Decei, Boğdan, s. 298.

¹⁸ Kemal Karpat, "Erdel" *DİA*, C. XI, İstanbul, 1994, s. 280-281.

¹⁹ Aurel Decei, "Erdel", *İA.*, C. IV, MEB Yay., İstanbul, 1965, s. 293.

1.2. Romenlerin Tarihsel Kökeni

Asırlardan bu yana pek çok topluluğun uğrak noktası olan Eflak-Boğdan, değişik devlet ve toplulukların hâkimiyeti altında yaşamaları sebebiyle pek çok kültürden etkilenmiştir. Romanya coğrafyasında yaşayanlara Daçya'lılar denilmiştir. Romenlerin atalarını Ulahlar, Geto-Daçyalı'lar diye adlandırmak mümkündür²⁰.

1.2.1. Ulahlar (Vlahlar)

Grek, Latin ve Slavik kaynaklar Karpat ve Balkan bölgelerinde kendilerini 'Vlahi, Valahi, Wolohi veya Blachi' olarak tanımlayan bir kavimden bahsetmektedirler. Kaynaklara göre bu terim Almanlar tarafından daha yaygın bir hale getirilerek 'Walach' olarak kullanılmış olup daha sonraları tüm Romenleri kapsar şekilde kullanılmıştır. Yine aynı terim Oğuznamede de belirgin bir şekilde görülmüştür. Bizans döneminde ise Romenler, Romalılardan ayırt edilmek için 'Romän' yani Romen olarak adlandırılmıştır²¹.

1.2.2. Geto-Dacia (Daçya)

Trakya kökenli olan Daçyalılar bugünkü Romen ülkesinin ilk sahipleri olarak kabul edilmektedir. Daçya ve Get olarak bilinen bu iki ayrı kavim aynı dili konuşmakta ve aynı kültürleri paylaşmakta idiler. Ararındaki tek fark ise buldukları coğrafi konumun farklı olmasıydı. Şöyle ki; Getler önce Aşağı Tuna'nın iki yakasında sonraları ise Karpatlar'ın güneyi ve doğusunda yaşamışlar iken; Daçyalılar ise, Transilvanya'nın dağlık bölgelerinde yaşamışlardır²².

En parlak dönemini Decebal zamanında yaşayan Get-Daçyalı'ların bu parlak dönemi Roma imparatoru olan Trajan'ın merkez Sarmizegethus'a girmesiyle son bulmuştur. Daçya'nın fethiyle Roma önemli bir ekonomik avantaj yakalamıştır. Bizans Tarihçisi olan Ioannes Lydus'a göre Romalılar buradan 165.000 kilo altın ve 331.000 kilo gümüş çıkartmışlardır. Her ne kadar bu rakamlar abartılsa da bu

²⁰ İffet Tosun, "Ulahların-Romenlerin Ortaya Çıkışı", *Balkanlar El Kitabı*, C. I, Karam-Vadi Yay., Ankara, 2006, s. 252.

²¹ İon Bulei, *A Short History of Romania*, MERONIA Publishers, Bucureşti, 2013, s. 7-8.

²² *Tarihte Türk-Rumen ilişkileri*, Genelkurmay Atase ve Denetleme Başkanlığı Yay., Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006. s. 4.

figürlerin bölgenin zenginliğini belirtmesi açısından önemlidir²³. Fetihden sonra Trajan, bu bölgede geniş kapsamlı bir kolonizasyon hareketi başlatmıştır. Bilhassa bölgenin savaştan sonra tarımsal arazilerin işletilmesi için çok sayıda Romalı buraya nakledilmiştir. 165 yıllık Roma hâkimiyeti sırasında Get-Daça kültürü ile Roma kültürü bir etkileşim geçirmiştir²⁴. Yine bu etkileşim sırasında Daçyalılar hiçbir zaman kendi kimliklerini kaybetmemişlerdir²⁵.

1.2.3. Daça'nın Romalılar Tarafından Terki ve Romenlerin Kimlik Oluşumunun Tamamlaması

Daça topraklarında krizde olan Romalılar kuzeyden gelen göçebe saldırılarını da düşünerek bu bölgeyi terk etme kararı almışlardır. Göçebe saldırılarına açık bırakılan Daça bölgesi zamanla Alman, Slav ve Turanlı kavimlerin etkisinde kalmıştır. Bilhassa Slav kabilelerinin yerleşik düzene geçmesi oralarda oturan Romen halkına da büyük katkı sağlamıştır. Buraya yerleşen Slavların çoğu Romen kültürü karşısında eriyip gitmiştir. Burada yaşayan Romen halkı; Geto-Daça altyapı, Romalı tabaka ve Slav üst tabaka gibi üç temel üzerinde oluşmuştur²⁶.

1.3. Romenlerin Türklerle İlk Karşılaşması

M. 70 yıllarından itibaren ilk Daç merkezi devleti varlık göstermeye başlamıştır. Bu ilk Romenler zamanında, Orta Asya'dan Karpat-Tuna bölgesine göç eden çeşitli Türk kavimlerinin Romenlerin atalarıyla yoğun ilişkileri olmuştur. Orta Asya'dan Doğu Avrupa ülkelerine doğru ilk defa göç eden ve buradaki Daçyalılar ile ilk temaslar İskitler döneminde olsa da bu durum bilimsel temelden yolsun olarak kalmıştır. Çünkü bunlar Grek-Helen ve Grek-İskit efsanelerine dayanmaktaydılar²⁷.

²³ Bulei, a.g.e., s. 12-13.

²⁴ Tosun, a.g.m., s. 254.

²⁵ Bulei, a.g.e., s. 15.

²⁶ Tosun, a.g.m., s. 256-257.

²⁷ Mihail Guboğlu, ‘‘Romen Ulusunun Eski Türk Kavimleri İle İlişkileri Hakkında’’, *VIII. Tarih Kongresi*, C. II, TTK Yay., Ankara, 1981, s. 752-753.

1.3.1. Daçya'da Eski Romen Kavimleri ve Türklerle İlişkileri

Türkler, Romen coğrafyasını Orta Avrupa'ya geçiş noktası olarak görmüşler ve bu bölgeyi hâkimiyeti altına alma çabası içinde olmuşlardır. Hunlar zamanında başlayan bu etkileşim sonucunda Romenlerin Peçenekler, Kumanlar, Macarlar ve Bulgarlar gibi Türk toplulukları ile muhatap oldukları bilinmektedir²⁸. Bunun yanı sıra M. Guboğlu makalesinde ilk Romen-Türk etkileşiminin Orta Asya'dan ya da Turan'dan ilk defa göç eden ve Trakya'da Daçyalılarla türlü türlü temasları olan Proto-Türk'ler olduğunu belirtmekle birlikte Proto-Türklerin tarihte İskit adı ile tanınmış olduğu ve Avrupa'da 'Büyük İskitya' aşiret birliğini kurarak Trakya'da Daçyalıların bazı obalarını egemenlik altına almış olduklarını belirtmiştir²⁹. İskitlerle başlayan bu etkileşim, M.S. 434-453 yılında Hunlar'ın Kuzey Tuna'yı işgal etmesiyle Hunlarla devam etmiştir³⁰.

1.3.2. Romen-Avar İlişkileri

Hun imparatorluğundan sonra bölgede Avarlar zuhur etmiştir. Avarlar da Hunlar gibi merkezlerini Pannonia'da kurmuşlardır. Bu durum Avarlar'a Bizans'a sürekli akın yapma gibi bir avantaj sağlamıştır. Daha sonraki dönemlerde güçlü Bizans akınlarına tutunamayan Avarlar bölgeye gelen Slav kavimleri arasında eriyip gitmişlerdir³¹. Bilhassa Romanya'nın Transilvanya bölgesinde arkeoloji kalıntıları bakımından yaşadıkları ispatlanmakla birlikte, Avarlar'ın tıpkı Hunlar gibi ilk dönem Romen halkı üzerindeki etkisi oldukça azdır³².

1.3.3. Romen-Bulgar Türkleri İlişkileri

Eski Türk kavimleri gibi Bulgar'lar da Orta Asya'dan sonra bir süre Volga-Don nehri arasında varlık göstermişlerdir. Buradan daha Batı'ya geçerek hanları Asparuh zamanında Varna ve Şumnu arasına yerleşmişlerdir. Aynı bölgede 681 yılında bir

²⁸ Nevcan Nur Pala, "Eflak ve Boğdan'da Osmanlı Hâkimiyeti ve Fuad Efendi'nin Layihası", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi,) Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2009, s. 6.

²⁹ Guboğlu, Romen Ulusunun, s. 753.

³⁰ Bulei, a.g.e., s. 19.

³¹ Bulei, a.g.e.,s. 20.

³² Guboğlu, Romen Ulusunun, s. 760-761.

hanlık kuran Bulgar Türkleri 864 yılında Hıristiyanlığı benimsemişler ve giderek Slavlaşmışlardır. Gerek Bulgarlardan gerekse diğer eski Türk kavimlerinden Romenlerin ataları ‘Boyar’ sözünü ve müessesesini almışlardır. Osmanlı döneminde de kullanılan bu terim 1864 yılına kadar bölge halkınca voyvodalıktan sonra en kuvvetli makam olarak kullanılmıştır³³.

1.3.4. Romen-Peçenek-Kuman Türkleri İlişkiler

Karpat-Tuna bölgesinde meydana gelmiş yeni Romen Ulusu ve yeni siyasi teşkilatları, XI. asrın sonlarına doğru Peçenek Türklerinin akınına uğramıştır. Peçeneklerin yerleşmiş buldukları tüm Eflak ovası ve Boğdan’ın güney kısmında ‘Bucak’ denilen yeri Bizans İmparatorluğuna saldırı için hareket noktası teşkil etmişlerdir. Yine zikredilen Bizans kaynaklarına göre; Peçenek veya Eflak Oğuzları, Bizanslıların yanı sıra Malazgirt Savaşına katılmışlardır. Sultan Alp Arslan’ın kumandasındaki Selçuklu Türklerine karşı harpte buldukları ama sonradan soydaşları tarafına geçtikleri rivayet edilir. Peçenek Türkleri arasında en önemlisi Oğuzların Berindei boyu idi. Romen kaynaklarına göre Berindei yer ve şahıs ismine sadece Eflak ve Boğdan’da değil Erdel de bile rastlanılır. Peçenek ve Kuman devrinden sonra, Berindei adlı bir boyar sülalesi asırlarca mühim bir siyasi rol oynamış ve ellerine çok toprak geçirmiştir³⁴. Daha sonraki yıllarda Macar hâkimiyetine giren Peçenekler, Romenler ile birlikte askeri alanda önemli rol oynamışlardır. Bunlardan birisi 1210 yılında Macar kralı II. Andrew’in Bulgar baronu Asen Boril’e gönderdiği askeri yardımda Romen ve Peçenekler’in bu yardımda birlikte görev almalarıdır³⁵. Peçenek hâkimiyetinden sonra 1057’de Tuna’nın aşağı mecrası havalisinde Kumanlar zuhur etti ki, bunlar kendilerine Kıpçak adını verdiler bu hâkimiyet ise, 1241 yılına kadar sürmüştür. Romen ve Şimal Türkleri arasında yaklaşık üç buçuk asır bir arada yaşamalarının bir neticesi olarak, Eflak ve Boğdan topraklarında Peçenek ve Kıpçak aslından bazı yer ve şahıs adları kalmıştır³⁶.

³³ Guboğlu, Romen Ulusunun, s. 762-763.

³⁴ Guboğlu, Romen Ulusunun, s 765-766.

³⁵ Ioan-Aurel Pop ve Sorin Sipoş, ‘‘Unpublished Study by Historian Silviu Dragomir’’, *Transilvanian Review*, Vol. XXI no:4, winter, Cluj-Napoca 2012, s. 67.

³⁶ Bu duruma örnek olarak; Brăila yakınlarındaki ‘Piceneagul Orman’ı ile Dobruca bölgesinde yer alan Tele Orman’ yani ‘Deli Orman’ gösterilebilir. Bkz. Decei, ‘‘Eflak’’, s. 179.

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DÖNEMİ EFLAK-BOĞDAN İLİŞKİLERİ

2.1. Murat I. Dönemi ve Romenlerle İlk Temaslar

Orhan Bey'in 1326 yılında ölümü ile Osmanlı tahtına geçen I. Murat, Avrupa'da Osmanlı Devleti'nin öncüsü olarak nitelendirilmiştir. Bizans ile uğraşmayı bir kenara bırakan I. Murat, Avrupa içlerine dalmıştır. Bunun nedeni, Bizans'ın zayıf ve ordularının yetersiz olmasına rağmen İstanbul'u karadan ve denizden kuşatan çok güçlü surlarının bulunmasıydı. I. Murat, İstanbul gibi böylesine güçlü surlarla korunan bir kente saldırmaya hazır değildi. Bu yüzden onun ilk işi Osmanlı gücünü Avrupa'da yaymak olmuştur³⁷.

Balkanlar'da Osmanlı ilerlemesi, Avrupa'da yaşanan çöküşle aynı zamana rastlamıştır. Çünkü esnek olmayan ve dirliğini yitiren Avrupa toplumu, bu dönemde büyük sıkıntılarla karşılaşmış, köylüler toprak sahiplerine, işçiler tüccarlara başkaldırmış ve veba salgını, Batı Avrupa'yı mahvetmiştir³⁸. Ayrıca Stefan Duşan'ın 1355'te ölümüyle Sırp İmparatorluğunun parçalanması, Osmanlılara Avrupa'da direnecek bir gücün olmaması³⁹ ve Orta Avrupa'nın en önemli gücü olan Macaristan'ın iç sorunlar yaşaması⁴⁰ Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da yayılması için bir avantaj sayılabilir. Nitekim bu avantajı iyi kullanan I. Murat'ın, Edirne ve Filibe gibi stratejik yerleri alması Osmanlı Devleti'ni Sırp Sındığı savaşında Avrupa Devletleri ile karşı karşıya getirmiştir⁴¹.

Osmanlıların Avrupa'ya ayak bastıkları ve Rumeli'de fütihat yaptıkları sırada Tuna Nehrine yakın yerlerin kuzeyinde Eflak ve Boğdan'da iki Romen prensliği bulunuyordu. Osmanlıların Tuna'ya doğru genişlediği sırada Eflak kendilerine daha yakın olduğu için ilk münasebet onlarla başlamış ve hasmane bir şekilde gelişmiştir. Bu dönemde Eflak prensliğinin başında Ivon Baserab'ın oğlu Nikola Alexander bulunmaktaydı. Baserab 1330 senesinde Macar kralı Robert Karoli'nin kumanda ettiği bir Macar ordusunu yenmişti. Uzun zaman babasının yanında beylik işlerine

³⁷ Stanford J. Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, (Çev. Mehmet Harmancı), 3. Basım, C. I, E Yay., İstanbul, 2008, s. 38.

³⁸ Oral Sander, *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü* "Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme", 5. Baskı, İmge Kitabevi Yay., Ankara, 2008, s. 32.

³⁹ Robert Mantran, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi I*, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşundan XVIII. Yüzyılın Sonuna", (Çev. Server Tanilli), 6. Basım, İstanbul, 2002 s. 44.

⁴⁰ Shaw, a.g.e., s. 38.

⁴¹ Shaw, a.g.e., s. 38-39.

katılan ve 1320-1364 seneleri arasında da müstakil olarak prens bulunan Nikola Alexander'in 'Sırp Sındığı' savaşına katıldığına dair kesin olmayan kaynaklar var ise de bu durum açıklık kazanmamıştır⁴². Meşhur tarihçi N. Yorga, Macar kralının Osmanlılara karşı kurduğu bu birlikte Eflak prensi Vlaiku'nun bulunduğunu⁴³ fakat M. Guboğlu, savaşa katılan Vlaiku'nun Eflak prensi değil Makedonya hükümdarlarından Voiku olduğunu ve bazı Osmanlı kaynaklarında Ulah ismine rastlanılsa da onlar daha çok Bizans döneminde de özel statüye sahip olan ve Avrupa ve Romen kaynaklarında geçen Vlahi olması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca M. Guboğlu, 1363 veya 1364 yılında Sırp Sındığı veya yedi yıl sonra yapılacak olan 1371 Çirmen savaşlarında Eflak Prensligi'nin dahil olmadığını belirtmiştir⁴⁴.

Romen tarihçilerinden özellikle A. Decei ve M. Guboğlu gibi ilk dönem Osmanlı-Romen ilişkilerini yazan bu tarihçiler Osmanlı-Romen ilişkilerinin başlangıcı olarak 1367 ve bilhassa 1368 yılını kabul etmişlerdir. Bu yıllarda Eflak Prensi Vlaiku veya Vladislav, Macar kralı Layoş ile birlikte, Tırnova Bulgar Çarı Ivan Alexandri ve müttefikleri olan Türklerin Vidin kalesini muhasara etmelerini ve özellikle fethetmelerini engellemişlerdir. Bu münasebetle Vladislav akrabası olan batı kuzey Bulgaristan Çarı Straçimir'e yardım etmiştir. Birkaç yıldan sonraki, 1372 tarihli bir belgede Bulgarlar ve Türkler ile savaşta bulunan ve kahramanlık gösteren Vladislav'ın asilzadelerinden biri olan Dobıkalı Ladislav'a Transilvanya'nın güneyindeki Fagăraş kazasından bazı yerler ve Şerkaia bölgesi hediye olarak verilmiştir⁴⁵. Vlaiku bu savaşta galip gelmiş ve Balkanlar'da oluşan yeni kuvvet unsurunun ehemmiyetini anladığı için 1373 yılında Sultan I. Murad ile ittifak etmiştir⁴⁶. Nitekim bu vak'a Osmanlı ve Romen ilişkileri bakımından sonraki ilişkileri için temel oluşturmuştur ve bir nebze de olsa Osmanlı-Romen ilişkilerinin ileriki dönemlerdeki genel çerçevesini belirlemiştir.

⁴² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 7. Baskı, C. I, TTK Yay., Ankara, 1972, s. 211.

⁴³ Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1300-1451)*, (Çev. Nilüfer Epçeli), C. I, Yeditepe Yay., İstanbul, 2005, s. 226.

⁴⁴ Mihail Guboğlu, "Osmanlılar ile Romen Ülkeleri Arasında İlk Devir İlişkileri (1368-1456) Hakkında Belirtmeler ve Doğrultmalar", *IX. Türk Tarih Kongresi*, C. II, TTK Yay., Ankara, 1988, s. 829.

⁴⁵ Guboğlu, *Osmanlılar ile Romen Ülkeleri*, s. 830.

⁴⁶ Decei, *Eflak*, s. 181.

2.1.1. Mirça Dönemi Osmanlı İlişkileri (1386-1418)

Eflak Prensi Vlaiku'dan sonra II. Radu 1375-1386 yılları arasında Eflak Prensi olmuş ve onun zamanında Bulgarlar II. Radu'ya ait olan Silistre'yi almışlardır. Daha sonra yerine geçen oğlu I. Dan, Bulgar krallarından iki kardeşin arasındaki mücadelede akrabalık nedeniyle Stratişmir'e yardım etmiş ve bundan dolayı kral Şişman ile aralarında muharebe olmuştu. I. Dan, bu muharebede bir kısım beylerin ihanetiyle öldürülmüş ve yerine Osmanlı tarihinde de meşhur olan Mirça Cel Bătran 1386-1418 tarihlerinde Eflak Prensi olmuştur⁴⁷. Eflak voyvodalarının en büyüklerinden biri olan Mirça, memleketin siyasi ve içtimai teşkilatını tesis etmiştir. Mirça bu dönemde yalnız civar memleketler ile değil, Lehistan ve Almanya gibi memleketler ile de iktisadi münasebetler kurmağa muvaffak olmuştu. Çünkü Eflak ülkesinin tabii serveti boldu ve Eflak Beyliği, Prens Vlaiku'dan beri kendi adına para basabiliyordu⁴⁸. Mirça ile ilk Osmanlı münasebetleri I. Kosova savaşı ile vuku bulmuştur. Nitekim Mirça, I. Kosova muharebesinde Sırp kralı Lazar'a kuvvet göndermiş ise de bunlar tamamıyla imha edilmiştir⁴⁹.

2.2. Bayezıt I. ve Eflak Seferleri

Sultan Murat'ın Kosova Savaşında şehit düşmesiyle Osmanlı tahtına geçen Bayezıt döneminde de, Balkan fetihleri devam etmiştir. Beyazıt dönemindeki ilk Eflak akınları 1391 yılında gerçekleşmiştir⁵⁰. Aşıkpaşazade ilk Eflak akınları ilgili olarak Firuz Bey'in Vidin'den geçip Eflak'a hucüm ederek hayli ganimetle geldiğini belirtmiştir⁵¹. Kosova Savaşından sonra Bayezıt, Anadolu ile uğraşırken, Balkanlar'da bulunan uç beyleri de Avrupa'daki Türk nüfuzunu kuvvetlendirmişlerdir. Nitekim Yiğit Paşa, Sırp Vuk'a boyun eğdirmiş, Firuz Bey ile Lala Şahin, Arnavutluk'a akınlarda bulunmuşlardır. Bununla birlikte Mirça yönetimindeki Eflak ise Osmanlı'nın Avrupa ilerleyişi için ciddi bir engel oluşturmaya devam etmiştir⁵². Sultan Bayezıt'ın Anadolu'da bulunmasını fırsat bilen

⁴⁷ Uzunçarşılı, C. I, a.g.e., s. 211-212.

⁴⁸ Decei, Eflak, s. 181.

⁴⁹ Uzunçarşılı, C. I, a.g.e., s. 212.

⁵⁰ Guboğlu, Osmanlılar ile Romen Ülkeleri, s. 832.

⁵¹ *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*, (Haz. Nihal, Atsız), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1000 Temel Eser Dizisi: 110, Ankara 1985, s. 66.

⁵² Mantran, a.g.e., s. 58-59.

Mirça, Tuna güneyinden yola çıkarak, Silistre'yi zapt etmiş ve Balkanlar'ın ortasına kadar ilerlemiştir⁵³. Bu durum karşısında Sultan Beyazıt 1392 yılında Eflak Beyi Mirça'ya karşı sefere çıkmıştır. Bu seferde yardımcı olarak Osmanlı ordusunda Sırp despotu Lazaroviç, Makedonya Sırp Beyi Marko ile Köstendil Sırp Beyi Konstantin de bulunmuştur. Osmanlı ordusu Vidin'e uğradıktan sonra Tuna'yı geçerek Kalafat mevkiine çıkmış ve Mirça kuvvetleriyle Rovine'de yapılan ilk muharebede yenilmiştir. Fakat bu küçük çaplı çarpışmadan sonra geri çekilen Mirça takip edilerek kesin bir hezimete uğratılmıştır⁵⁴. Bu olay ilk dönem Osmanlı kronikleri olan Oruc Bey ve Neşri'de de yer alarak olayın geniş tasviri yapılmıştır. Neşri Eflak seferiyle ilgili olarak; *'Hünkâr dahi asakir-i mansureyi cem idüb, Kastamonu'ya müteveccih oldı. Andan Eflak Voyovadası Mirça, Padişah'ın haraç-güzar'ı iken anı işüdüb, Tuna'ya geçüb, Karın-ova'sını garet edüb, ehl-i İslamdan bazısını şehid bazısını esir idüb, yine Eflâk'a gitti. Hunkar ol işden haberi olub, Kastamonuğa gitmeyi tehir idüb, Edirne'ye gelib, anda akıncı cem' idüb, Niğbolu'dan Eflak'a geçüb, yakub, yikub gaziler ganâyim ile muğtenim olmuşken, Arguş nam mahalde Mirça gelüb ehl-i İslam'la uğraşub, ol defa münhezim oldı. Askerinün ekserisini kılıncdan geçirüb, Mirça itdüğüne peşiman oldı*⁵⁵. İfadesiyle savaşın kesin olarak Mirça hezimetiyile sonuçlandığını belirtmiştir. Oruc Bey ise; benzer ifadeler kullanarak Mirça'nın hezimetini tasvir etmiştir⁵⁶. Rovin'de yapılan muharebe ile ilgili olarak Eflak kronikleri ise; voyvoda Mirça'nın Sırp Knezi Marko Kraleviç ve yine Sırp boyarlarından Konstantin ve Dragoş taraflarından büyük yardım gördüğünü ve Mirça'nın bu savaştan sonra Türk'lerin asıl gücünü anlayarak, ülkesinin barışa ve huzura kavuşması için bunlara hediye verdiğini yazmaktadır⁵⁷.

Bayezıt'ın bu galibiyetine müteakip Transilvanya'ya kaçan Mirça'nın yerine Osmanlı yönetimi Vlad'ı Eflak tahtına koymuştu. Aynı aileden gelmiş olan Vlad 1394-1396 tarihleri arasında Eflak tahtında kalmıştır⁵⁸. Bu sıralarda Macaristan taraflarında bulunan Mirça ise Osmanlı yönetimine karşı Macar kralı I. Sigismund ile ittifak kurmuştur. Eflak prensi bu ittifak ile eskiden beri mevcut olan Macar desteğinden yararlanmış ve Osmanlı ve onun taraftarlarına karşı Macar tarafında yer

⁵³ Decei, Eflak, s. 181.

⁵⁴ Uzunçarşılı, C. I, a.g.e., s. 212-213.

⁵⁵ Mehmed, Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ*, Neşri Tarihi, (Yayına Haz. Faik Reşit Unat ve Mehmed A. Köymen), C. I, 3. Basım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995, s. 387.

⁵⁶ *Oruç Beğ Tarihi*, (Haz. Necdet Öztürk), 2. Basım, Çamlıca Basımevi, İstanbul, 2008, s. 32.

⁵⁷ Mehmet Ali Ekrem, *Romen Kaynak ve Eserlerinde Türk Tarihi ve Kronikler*, TTK Yay., Ankara, 1993, s. 175.

⁵⁸ Decei, Eflak, s. 182.

almıştır. Buna karşılık Osmanlı'nın seçtiği Eflak voyvodası Vlad ise, tahta Osmanlı yardımıyla gelmesi ve Osmanlı ve Eflak birlikleri tarafından açıktan açığa desteklenmesi nedeniyle Macaristan'ın düşmanı olarak tasvir edilmiş olup aynı imaj, 1397 yılına kadarki dönemi ihtiva eden tüm Macar kayıtlarında görülmüştür⁵⁹. 1396 yılına kadar Eflak tahtında kalan Vlad, Erdel voyvodası Stibor'a yenilerek Eflak tahtını terk etmiş ve yerine eski voyvoda Mirça geçmiştir⁶⁰. Niğbolu savaşında haçlı ordusunun sağ cenahına kumanda eden Mirça, bu savaşta Erdel beyi ile birlikte yenilerek Eflak iline kaçmıştır. Rivayete göre Mirça, başta kendisi Türklere hücum etmek istemiş, ama buna müsaade edilmeyince çok darılmıştır⁶¹. Niğbolu muharebesinden bir yıl sonra Bayezıt, Eflak'a geçerek Mirça'ya haddini bildirmiş; bunun üzerine Eflak beyi Mirça, kabul ettiği on beş maddelik anlaşma ile bütün iç ve dış ilişkilerinde serbest olmak ve Osmanlı tarafından belirlenen 'haraç'ı vererek Osmanlı egemenliğine girmeye mecbur olmuştur⁶².

2.3. Fetret Dönemi Osmanlı-Eflak İlişkileri

Timurlenk'in 1402 tarihli Ankara savaşında I. Bayezıt'a karşı kazandığı zafer XV. Yüzyılın başlarında hem Anadolu hem de Balkanlar'daki hükümdarların takip ettiği politikaların şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. 1402'den 1413'e kadarki geçen on bir yıl içerisinde Mirça, I. Bayezıt'ın halefleri arasındaki iktidar mücadelelerine müdahale etmiş⁶³ ve bu durumdan faydalanan Mirça, İsfendiyar'a mektup yazarak Musa Çelebi'yi kendi yanına getirtmiş, ona kendi kızını vermek suretiyle Musa Çelebi'yi himaye etmiştir⁶⁴. Burada Argeş şehrine gelen Musa Çelebi, kayınpederi Mirça yardımı ile kardeşi Süleyman Çelebi'yi mağlup ederek Rumeli emiri olmuştur (1410)⁶⁵. Bulduğu her fırsatta kardeşi Mehmet'in egemenliğini tanımayan Musa Çelebi, kendisini Rumeli'de sultan ilan ederek adına sikke kestirmiştir. Musa Çelebi, Balkanlarda öncelikli olarak kendisini destekleyen uç beylerini tatmin etmek için Süleyman Çelebi'yi destekleyen Bizans ile Sırbistan'ı

⁵⁹ Viorel Panaite, "Osmanlı Hâkimiyeti'nin Tuna Nehri'nin Kuzeyinde Yayılışı: XIV. ve XVI Yüzyıllarda Eflak ve Boğdan", (Çev. Numan Elibol), *Türkler*, C. IX, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s. 208.

⁶⁰ Uzunçarşılı, C. I, a.g.e., s. 213.

⁶¹ Guboğlu, Osmanlılar ile Romen Ülkeleri, s. 833.

⁶² Uzunçarşılı, C. I, a.g.e., s. 213-214.

⁶³ Panaite, Osmanlı Hâkimiyeti, s. 209.

⁶⁴ Neşri, a.g.e., C. I, s. 477.

⁶⁵ Guboğlu, Osmanlılar ile Romen Ülkeleri, s. 834.

cezalandırmış ama Musa Çelebi'nin bu hareketli durumu kısa süre sonra Çandarlı ve Mihaloğlu'nun kendisinden ayrılmasıyla zayıflamıştır. Nihayetinde Çelebi Mehmet, Musa Çelebi'nin ordusunu Vize'de yenerek Musa Çelebi'yi 1413'te Sofya'nın güneyindeki Samakov'da öldürmüştür⁶⁶. Bu olay hem Eflak-Osmanlı akrabalığı hem de Osmanlı tahtındaki ikiliği sona erdirmiştir.

2.4. Çelebi Mehmet'in Eflak Seferi

On bir yıllık fetret devrine son veren Çelebi Mehmet, öncelikli olarak Anadolu'daki iç barışı tesis etmiş ve bu dönemde Hıristiyan devletler ile dost geçinme siyasetini takip ederek özellikle Sırbistan, Eflak ve Bulgaristan'a yolladığı elçilere, barışçı niyetlerini belirtmişti⁶⁷. Buna karşın Eflak Prenslarından Mirça, hasmane bir şekilde davranmaya devam etmiş ve özellikle Sırbistan'da, Düzmece Mustafa isminde ve Bayezit'in oğlu olduğunu iddia eden bir başkasını da himaye etmiştir⁶⁸. Ayrıca Mirça, Sultan Mehmet'e göndermesi gereken haracı vermeyerek sürekli olarak Osmanlı aleyhinde ittifaklarda bulunmuştur. Bu sebeplerden dolayı Mirça'dan intikam almak isteyen Mehmet Çelebi, Eflak üzerine 1416 yılında sefer açmıştır⁶⁹. Hoca Saadettin, Eflak seferiyle ilgili olarak; *'Devletli Sultan, Karamanoğlu'na haddini bildirdikten sonra, Bursa cihetine doğru hareket etmiş, bu sırada her yıl cizye ile haracını gönderen Eflak kâfiri, tutumunu değiştirmiş ve bu yörenin tekrar düzen altına alınması gereği için padişahın harekete geçme gereği ortaya çıkmıştı. Padişah 1416 yılında, Edirne'ye oradan da Tuna kıyılarına geçti, Padişahın buyruğu üzerine nişanlı zafer olan sipahiler, Tuna'yı geçerek Eflak diyarına at saldı. Bu arada Tuna'da Yerğöğü adındaki kale yapımı tamamlandı. İsakçı ve Yeni Sala kaleleri tamir ettirildi. Akıncılar ise, Eflak diyarından ak çehreli oğlanlar, gümüş endamlı köleler, hesapsız çeşitli ganimetler ile Padişah'ın otağına dönmüşlerdi'*⁷⁰.

⁶⁶ Shaw, a.g.e., s. 63-64.

⁶⁷ Mantran, a.g.e., s. 75.

⁶⁸ Decei, Eflak, s. 182.

⁶⁹ Guboğlu, Osmanlılar ile Romen Ülkeleri, s. 835.

⁷⁰ Hoca Saadettin, *Tacü't-Tevarih*, (Sadeleştiren İsmet Parmaksızoğlu), C. II, Kültür Bakanlığı, Kültür Yay., s. 92.

Osmanlı kaynakları özellikle Hoca Saadettin ve Neşri⁷¹, Çelebi Mehmed'in Eflak seferini bu şekilde yorumlar iken, Radu Popesku'nun Eflak kroniği, Sultan Mehmed'in babasının takip ettiği barışa riayet etmediğini ve Eflak haracını artırmak istediği bu sebep ile Eflak ve Boğdan'ın birlikte Mehmed'i yenerek haraç'ın Sultan Bayezit'in saptadığı şekilde kaldığını belirtmiş⁷² ve olaya Osmanlı kaynaklarından farklı bir yorum getirmiştir.

2.4.1. İlk Osmanlı-Boğdan temasları

Osmanlı-Boğdan ilişkileri XV. Yüzyılın ilk yarısında başlamış ve bu bir asra yakın sürede Boğdan boyarları; Macar, Leh ve Altınorda Devletlerinin hâkimiyet iddialarına karşı varlıklarını denge politikası güderek korumuşlardır. Hâlbuki güneyde bulunan Eflak bölgesinin Osmanlılara teslim olması Boğdan prensliğini Osmanlı akınlarına karşı yalnız bırakmıştır⁷³. Diğer taraftan Boğdan voyvodası Alexandru Cel Bun, 1412 Lublin Muahedesi ile Macar kralı Sigismund'a ve Lehistan kralı Vladislav'a Türkler tarafından taarruza uğradıkları takdirde bunlara yardım edeceğini taahhüt etmiştir. Çünkü aksi takdirde ülkesi bunlar tarafından yağmalanacaktı. Osmanlılar, Çelebi Mehmet zamanında, 1420'de Eflak Beyini mağlup ettikten sonra ilk olarak Boğdan topraklarına akın yaparak Diniester yakınında bulunan Akkirman (Catetea-Albă) şehrini kuşatmışlar fakat bu muharebe bir neticeyle sonuçlanamamıştır⁷⁴.

2.5. Murat II. Dönemi Eflak İlişkileri

Osmanlı tahtına 1421'de II. Murat'ın tahta geçtiği dönemde Eflak, Severin kalesinin Türkler tarafından fethine şahit olmuş ve diğer taraftan Osmanlı Devleti'nin hemen hududu boyunca bulunması ve Hunyadi'nin idare ettiği Macaristan akınına maruz kalmasının bir neticesi olarak XV. asır boyunca iç harplerin tesirinde kalmış ve bir hayli zayıflamıştır. Bu dönemde iki asil aile

⁷¹ “Sultan Rumeliye geçti ve Tunayı geçip Yergögünü yaptırıp İsakçı ve Yeni Sale'yi me'mur edib, andan akıncılar salıverip seğirdip, mübalağa ile doyumluklar oldu. Andan Eflak Beyi, elçiyle haracını gönderip, ita'at etti. Ve dahi oğlanlarını kapıya hizmete gönderdi ki...” Bkz. Mehmed, Neşri, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ*, Neşri Tarihi, C. II, (Yayına Haz. Faik Reşit Unat ve Mehmed A. Köymen), 3. Baskı, TTK Basımevi, Ankara, 1995, s. 537.

⁷² Ekrem, a.g.e., s. 176.

⁷³ Özcan, Boğdan, s. 269.

⁷⁴ Uzunçarşılı, C. I, a.g.e., s. 216-217.

Mirça'nın kardeşinin ahfadı olan Dan'lılar ile Mirca'nın oğlu Vlad Drakul'un torunları Dracula'lar aralarında taht için mücadele etmişlerdir⁷⁵. Bilhassa Eflak kronikleri incelendiğinde Mirça'nın ölümünden sonraki 1418'den 1436'ya kadarki süreçte genel olarak Eflak tahtının II. Dan ile II. Radu arasında el değiştirdiği görülür.

II. Murat döneminde Eflaklılar ile ilk mühim olayı ise, II. Murat'ın İstanbul'u kuşatması sırasında Eflak Beyi olan II. Dan'ın Osmanlı topraklarına hücum etmesidir. 1424 yılında Sırp Kralı Stefan Lazareviç ve Eflak voyvodası II. Dan, bizzat Edirne'ye gelerek Osmanlı'ya tabi olmuşlar ve verdikleri haraç miktarlarını artırmışlardır. 1426 yılına gelindiğinde ise, Lehistan, Macaristan ve Boğdan vilayeti Türkler aleyhine yeni bir anlaşma yapmışlar ve bu da sonuçsuz kalmıştır. 1431 yılında Boğdan'ın Osmanlıya karşı küçük çapta bir zaferi olmuşsa da, Osmanlı baskısının bölgede gittikçe artmasıyla ve Boğdan'a verilen pişkeşlerle Boğdan vilayetinin güçlenmesine fırsat verilmemiştir⁷⁶. Yine aynı tarihlerde Macaristan, Eflak hamiliği rolünü üstlenmişti. Çünkü Eflak bu dönemde taht kavgaları ile uğraşmakta idi. Özellikle Vlad'ın⁷⁷ Macar desteğini alarak Osmanlı taraftarı olan oğlunu öldürmesinin nedeni Macar Kralı Sigismund'un kendisini desteklemesinden ileri geliyordu. Ama Eflak Beyi bu himayeye rağmen Sigismund'un kendisini Türklere karşı kurtaramayacağını bildiğinden Osmanlılara karşı sadakatini yenilemek istemiştir. Bu doğrultuda Eflak Beyi, Padişahın Karaman seferi hareketi esnasında bizzat Bursa'ya kadar gelerek sadakatini arz edeceğini ve II. Murat'ın Macaristan'a yapacağı seferlerde her türlü kolaylığı göstereceğini ve Macaristan seferinde Osmanlı ordusuna kılavuzluk edeceğini vaat etmişti (1432). Aynı yıl Osmanlı Sultanı Murat, Eflak Beyi'nin Macarlarla arasını bozmak için onun yanına asker vererek Eflak Beyini, Erdel'e akın yapmaya memur etmiştir⁷⁸. 1435-1436 tarihlerinde Eflak voyvodası olan II. Dan, Macaristan ve Sırbistan ile Osmanlı aleyhinde anlaşmışlardır. Ama 1436'nın sonlarına doğru Vlad Drakul, Osmanlı hâkimiyetini kabul etmiş ve Osmanlı ordusuyla birlikte hizmet etmeyi kabul etmiştir. Anlaşmaya göre; Eflak voyvodası Drakul, 1437'de 45 gün süren Transilvanya akınına, Mihaloğlu Ali Bey'in maiyetinde katılmıştır. Erdel kalelerinden Sibiu, Mediyaş ve Fagaraş muhasara edilerek çok doyumlarla dönülmüştür. 1438 yılında II. Murat,

⁷⁵ Decei, Eflak, s. 182.

⁷⁶ Guboğlu, Osmanlılar ile Romen Ülkeleri, s. 837-838.

⁷⁷ Ekrem, a.g.e., s. 211.

⁷⁸ Uzunçarşılı, C. I, a.g.e., s. 412-413.

Vidin'den geçerken Osmanlı ordusu ile Vlad Drakul tekrar Erdel seferine katılmıştır⁷⁹. Erdel seferi için II Murat, Drakul'a mektup göndererek Ungurus seferi için hazır olmasını söylemiş, Vlad ise; ' Ben Sultan'ın hizmetine hazırım. Atını, itini yedmeğe hazırım', diyerek Osmanlı'ya yardım edeceğini söylemiştir. Bu seferde kılavuzluk yapan Vlad ile birlikte birçok kazanım ile Erdel seferinden dönmüştür⁸⁰. Ama Vlad'ın tüm bu yardımına rağmen kendisi 1439 yılında Gelibolu'da hapis edilmiştir. Bunun sebebi ise, II. Murat'ın 1437 ve 1438 yılındaki iki Erdel ve Macaristan seferlerinde Vlad haliyle yorulup bıkmıştır. Ama Osmanlıya karşı kurulan birlikte yer almayarak Osmanlı tarafına geçmesi Vlad'ı Gelibolu esaretinden kurtarmıştır. Aynı voyvoda iki oğlunu (Vlad ve Radu Cel Frumos) Osmanlı'ya rehin vererek tekrar Eflak voyvodalığını kazanmıştır⁸¹.

2.5.1. İzladı-Varna ve II. Kosova Savaşında Eflak-Boğdan Prenslikleri

II. Murat döneminin en önemli olaylarından birisi de Ulah kökenli olan Yanku ile mücadelesidir. Hem Romen hem de Macar milli kahramanı olan Yanku, Osmanlı aleyhinde Semendire Savaşına katılmış (1437) ve Osmanlı'nın Erdel seferi sırasında küçük çaplı bazı zaferler elde etmişti. Yanku ilk parlak zaferini 1442'de Sibiu'da Mezid beyi yenerek elde etmiş ve aynı yılda Demir kapı ve Ialomita kazasında Rumeli Beyler Beyini iki kere yenmiştir. Yanku bu seferlerden cesaret alarak 1443'te büyük bir haçlı ordusuyla Tuna'yı aşarak Balkan yarımadasına hücum etmiştir⁸². Yanku bu akınlarda bilhassa Eflaklıları teşkilatlandırıp, Osmanlı akıncılarının taktiklerini kullanmıştır. Osmanlı akıncılarına hedef olan bu bölgelerin korunması Yanku için önemli idi. Bu hususta onun Mezid ve Rumeli Beylerbeği Şahabeddin Paşa'ya karşı aldığı zaferler, onu Hıristiyan aleminin kahramanı mevkiine yükseltti. Yanku'nun başarılarının sırrı ise, kumandan olarak üstün meziyetlerinin yanında, Osmanlı savaş metotlarını iyi bilmesi ve Macaristan sınır bölgesinde Osmanlı uç beyi gibi kendi şahsına bağlı, sınır savaşlarında tecrübeli bir uc kuvveti yaratmış olmasıdır⁸³. Yanku'nun bu seferlerine Eflak beyi olan Vlad da katılmıştır. Gerek Yanku'nun zaferleri gerekse Osmanlı mağlubiyetlerinin neticesi

⁷⁹ Guboğlu, Osmanlılar ile Romen Ülkeleri, s. 838.

⁸⁰ Neşri, C. II, a.g.e., s. 625.

⁸¹ Guboğlu, Osmanlılar ile Romen Ülkeleri, s. 838.

⁸² Guboğlu, Osmanlılar ile Romen Ülkeleri, s. 839.

⁸³ Halil İnalçık ve Mevlüt Oğuz, *Gazavât-ı Sultân Murât b. Mehmed Hân, İzladı ve Varna Savaşları (1443-1444) Üzerine Anonim Gazavatname*, TTK Basımevi, 2. Baskı, Ankara, 1989, s. 87.

olarak 1444'te on yıllık Segedin sulhu imzalanmıştır⁸⁴. Sultan bu sulh anlaşmasıyla, Eflak voyvodası Vlad'ı idhal etmeği kabul etmiştir. Voyvoda, eski tabilik vazifelerini yerine getirecek ve vergi vermeğe devam edecekti. Fakat eskiden olduğu üzere şahsen İstanbul'a gelmekten muaf tutulacaktı⁸⁵. Bu sulh anlaşması ile Eflak voyvodası I. Vlad, Macar kralının nüfuzu altına girerek artık düşman safında Osmanlı'ya karşı mücadele edecektir⁸⁶.

Fakat bu sulh anlaşmasıyla birlikte Yanku, sulhe pek riayet etmeyip etrafına Nemçe, Macar, Eflak gibi milletlerden oluşan 50-60 bin civarındaki birlikleri ile Şumnu vilayetini harap edip Niğbolu taraflarına akın etmiştir⁸⁷. Bu sırada Edirne'de bir takım iç karışıklıklar da vuku bulmuştu. Bunlardan biri şehzade Düzmece Orhan olayıydı ki bu mesele 1453'e kadar ki Osmanlı siyaseti üzerine derin bir etki yapmıştır. Diğer bir olay ise Edirne'de bir katliamla biten Huruff ayaklanmasıdır. Bu olaydan sonra halkın gösterdiği büyük hoşnutsuzluk ve heyecan arasında devlet büyükleri bilhassa Halil Paşa, Padişahı Edirne'ye çağırılmışlardır. Artık Padişah'ın Edirne'ye gelişiyle birlikte, Anadolu askerleri toplanarak Balkanlar'a doğru harekete geçilmiştir. Sultan Murat, ilk olarak Gelibolu ağzındaki haçlı birliklerini dağıtarak Anadolu askerleri ile karşı yakaya geçip Rumeli askerleri ile birleşmeğe muvaffak olmuş ve netice itibariyle 1444'te Varna'da yapılan savaşta haçlılar büyük bir hezimete uğratarak önemli bir başarı elde edilmiştir⁸⁸. Bazı kaynaklarda Varna savaşına her ne kadar Boğdan Prensiğinin katıldığı söylene de bu tarihler de voyvoda olan II. Stefan ve Petru kendi işleri ile ilgilenmişlerdir. Eflak voyvodası Vlad askerleriyle Varna Savaşına katılmış fakat savaş esnasında hücumu geçmemiştir. Varna bozgunundan sonra intikam almak isteyen Yanku tekrar harekete geçmiştir⁸⁹. Özellikle Kosova Savaşı öncesinde Yanku Eflak Beyi Vlad'ı öldürerek Eflak bölgesini kendi istediği gibi yönetmiştir⁹⁰. Bu suretle yanına topladığı başta Eflak voyvodası olmak üzere Leh ve Çeh voyvodaları ile birlikte Osmanlı topraklarına taarruzda bulunmuşlar ama 1448 II. Kosova mağlubiyeti sonucu bu birlik dağılmıştır⁹¹.

⁸⁴ Guboğlu, Osmanlılar ile Romen Ülkeleri, s. 839.

⁸⁵ Halil İncalcık, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar*, TTK Basımevi, 3. Baskı, Ankara, 1995, s. 19.

⁸⁶ İncalcık, *Fatih Devri Üzerinde*, s. 34.

⁸⁷ Oruç Beğ, a.g.e., s. 65.

⁸⁸ İncalcık, *Fatih Devri Üzerinde*, s. 70-75.

⁸⁹ Guboğlu, *Osmanlılar ile Romen Ülkeleri*, s. 840.

⁹⁰ Oruç Beğ, a.g.e., s. 71.

⁹¹ Hoca Saadettin, C.II, a.g.e., s. 237.

2.6. Fatih Sultan Mehmed Dönemi Eflak-Boğdan İlişkileri

Fatih'in tahta geçtiği yıllarda Eflak tahtında Vladislav bulunmaktaydı. Fakat Fatih'in 1456 yılında başarısızlıkla sonuçlanan Belgrad kalesine fetih girişiminden kısa bir süre sonra Eflak tahtına meşhur Vlad Çepeş geçmiştir⁹². Eflak Prensi Vlad, Osmanlı haracına mültezim olup, her yıl kendi haracı ve pişkeşi ile Osmanlı sarayına gelir ve hil'at ve kızıl börk ile ülkesine yollanırdı⁹³. Bilhassa 1460 yılında yazılan bir vesikaya göre; Padişah Eflak'ı kendi himayesine almış ve buna karşılık olarak Osmanlı'ya 10 bin kuruş haraç ödenmiştir. Buna mukabil olarak Eflak ile yapılan bir anlaşmaya göre Osmanlı sebepsiz yere Eflak topraklarına girmeyecek ve Eflak'ın iç meselelerine karışmayacaktı⁹⁴.

2.6.1. Eflak Prensi'nin Osmanlıya Bağlanması

Fatih, tahta geçtiği ilk yıllarda Kazıklı Voyvoda'nın hareketlerini anlaşma ve ahitlerle kısıtlayarak Eflak Prensi'ni haraçgüzar statüye sokmuştur. Ancak 1460 yılında eskiden ödemekte olduğu vergiyi ödemeyen Kazıklı Voyvoda, kendi bakış açısıyla Türklerin boyunduruğundan kurtulma amacı güderek Fatih'in haracını ödemesi ve biat etmesi isteğini geri çevirdi. Netice itibariyle Fatih, 1462 yılında Eflak üzerine sefere çıkmıştır⁹⁵. İlk dönem kroniklerinde de Fatih'in Eflak seferi konu edilir. Örneğin Aşıkpaşazadeye göre; Eflak'tan gelen Drakula elçisi Fatih'e eğer Osmanlı kuvvetleri Tuna kenarına gelmezlerse memleketi Macarların istila edeceği söyler. Fatih, buna inanıp Hamza Bey önderliğinde bir Osmanlı birliğini Tuna'ya göndermiştir. Bu esnada Tuna suyu donmuş ve Eflak Beyi Tuna'dan geçerek Hamza Bey de dahil olmak üzere hayli Osmanlı askerini katletmiştir⁹⁶. Ama netice itibariyle Fatih, Eflak ve Boğdan'ın arasının açık olduğunu bildiğinden Boğdan Beyi'nin teşvikiyle Tuna'yı geçip Eflak'a girdi. Ama burada Vlad'ın kuvvetlerine tesadüf edilmedi. Macaristan'da anlaşma gereği hapis tutulan Vlad Çepeş'in durumu göz önüne alınarak yerine Osmanlı sarayında yetişmiş olan kardeşi

⁹² Panaite, Osmanlı Hâkimiyeti, s. 210.

⁹³ Tursun Beğ, *Târîh-i Ebü'l-Feth*, (Haz. Mertol Tulum), Baha Matbaası, İstanbul 1977, s. 110-111.

⁹⁴ Sándor Papp, "Eflak ve Boğdan Ahidnameleri Üzerine Bir İnceleme: Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzeybatı Hududundaki Hıristiyan Vassal Ülkeleri", *Türkler*, C. X, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s. 745.

⁹⁵ Panaite, Osmanlı Hâkimiyeti, s. 210.

⁹⁶ Aşıkpaşazade, a.g.e., s. 161. ve ayrıca Bkz; Neşri, a.g.e., C. II, s. 755-759.

Radu Çel Frumos Eflak tahtına tayin edildi. Artık 1462 tarihinden sonra Eflak, Osmanlı Devleti'nin mümtaz bir eyaleti haline gelmiştir⁹⁷.

2.6.2. Fatih'in Boğdan Seferleri

Fatih, İstanbul'un fethinden sonra Ceneviz kolonilerini önce haraç vermeğe zorlayarak, daha sonra her birini feth ederek Karadeniz'deki genişleme politikasına devam etti. Bununla birlikte Fatih Osmanlı hâkimiyetini Rumeli topraklarında yaymak amacıyla 1455 Belgrad seferi esnasında Boğdan'ı vergi ödemeye mecbur tuttu⁹⁸. Bununla ilgili 5 Ekim 1455 tarihli Slavca yazılmış bir padişah mektubunda; Fatih, Boyar Mihul'u Boğdan elçisi olarak kabul ettiğini bildirmiş ve Boğdan Beyi Petro Aron'a senevî (yıllık) 2000 Macar altını olan haracını göndermesini emretmiştir. Ayrıca Boğdan Beyleri tarafından Vaslui kasabasında yapılan toplantıda bu miktardan şikâyet edilmekle birlikte, Fatih de 9 Haziran 1456 yılında tebaalarına Boğdan Beyi ile anlaşma yaptığını duyurmuştur. Buradan anlaşıldığı üzere voyvoda Petre'nin ilk Osmanlı haracı 1456 yılının ilkbaharında vermesi muhtemeldir⁹⁹.

1457 yılında Boğdan tahtına geçen Stefan Çel Mare, iktidarının ilk yıllarında Osmanlı'ya sadık kalıp vergisini vermesine rağmen, Osmanlı'ların Venedik, Macar, Napoli ve Arnavutluk ile savaştığı bir sırada kendi bağımsızlığını elde etmeğe çalışmıştır¹⁰⁰. Hatta bununla kalmayan Stefan, Venedik başta olmak üzere Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan, Macar ve Leh kralları ile de temas kurmuştur¹⁰¹. Cesur ve azimli bir Boğdan prensi olan Stefan, arası açık olan Eflak prensi üzerine yürüyerek onu memleketten kaçırmış olup bu hadise Osmanlı yönetimi tarafından sorulduğunda ise Stefan, Eflak Beyi'nin kendi arazisi üzerindeki tahribatından dolayı buna mecbur kaldığını söylemiştir. Bunun üzerine Osmanlı, tazminat istemiştir. Fakat Osmanlı, Leh kralının olaya müdahalesini istemediği için Boğdan üzerine Rumeli Beylerbeyi Hadım Süleyman Paşa'yı göndermiş ve Süleyman Paşa yorgun ve teçhizatı noksan bir kuvvet ile uzun bir mesafe kat ettikten sonra hemen Boğdan üzerine yürümüş olup netice itibariyle ağır bir şekilde mağlup

⁹⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, TTK Yay., 5. Baskı, Ankara, 1988, s. 75-77.

⁹⁸ Panaite, *Osmanlı Hâkimiyeti*, s. 211.

⁹⁹ Mihail Guboğlu, "Fatih ve Sultan Selim'in Boğdan Voyvodalarına Yazdığı Slavca Mektuplar", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, İstanbul, 1969, no: 19, s. 33-34.

¹⁰⁰ Uzunçarşılı, C. II, a.g.e., s. 78.

¹⁰¹ Mihail Guboğlu, "Fatih'in Stefan Çel Mare Üzerine İki Boğdan Seferi (1474-1476)", *Bellekten*, C. XLVII, TTK Basımevi, Ankara, 1984, s. 144.

edilmiştir¹⁰². Boğdan kronikleri ise, bu savaşı Stefan Çel Mare'nin büyük bir kahramanlıkla değil bir hile ile kazandığını yazar. Şöyle ki; Stefan Türk ordusunun geçeceği yerlerdeki tüm araziye yaktırmıştır. Böylece, Osmanlı ordusu erzaksız kalmış ve yine birkaç yanıltmaca hareketlerle Stefan Osmanlıları bir bataklığa çekerek galip gelmiştir¹⁰³. Stefan Çel Mare, işin bu kadarla bitmeyeceğini bildiği için Papa ve diğer Hıristiyan Devletlere başvurarak yardım talebinde bulunmuştur. Fakat bu yardım talebine sadece Lehliler karşılık vermiştir. Lehlilerin Osmanlı hükümdarına gönderdiği ikinci elçi heyeti Fatih'e anlaşma şartları önerse de Fatih bunu kabul etmeyerek Boğdan üzerine bizzat sefere çıkmıştır (1476)¹⁰⁴. Büyük bir ordu ile Boğdan'a giren Fatih'in karşısında tutunamayacağını anlayan Stefan, boyarların önerisini dikkate alarak 'Akdere' mevkiine geldi. Stefan, ilk etapta Osmanlı birliklerine katılan Tatarları yenmeyi başarmış fakat sürekli tazelenen ve artan Osmanlı ordusuna dayanamayarak savaşı kaybetmiştir¹⁰⁵. Muharebeden sonra Boğdan'ın başkenti olan Suceava yakılmış ise de kalesi alınamamıştır. Fatih yaklaşık olarak iki ay kadar Boğdan'da kalıp her tarafı talan etmekle birlikte yeniçeriler arasında vuku bulan veba salgını sebebiyle Boğdan seferinden geri dönmek zorunda kalmıştır¹⁰⁶. Sonuç itibariyle bu savaşla adeta ezilen Romen tarafının ağır yenilgisi ile Boğdan etrafındaki bütün memleketleri ağır bir hüznün sarmıştır¹⁰⁷.

2.7. Bayezit II. Döneminde Boğdan'ın Osmanlı Hâkimiyetine Alınması

Fatih Sultan Mehmed'in 1476 yılında Boğdan üzerine başlayan barış görüşmeleri 1480 yılında Fatih'in Stefan'a bir 'ahidname' vermesiyle son bulmuştur. Ancak sadır olan bu ahidnameye rağmen Boğdan'daki Osmanlı hâkimiyeti kesin olarak tesis etmemiştir. Üstelik Osmanlıların dış dünya ile münasebetlerinde benimsedikleri gaza mefkûresi dikkate alınacak olunursa, bu geçici bir barış idi¹⁰⁸. Bu yüzden Sultan Bayezit, Osmanlı hâkimiyetini güçlendirmek için bölgeye sefer düzenlemekten geri kalmamıştır. Bunun nedeni ise Osmanlıların Boğdan'ı Karedeniz bölgesinin hâkimiyeti için ekonomik ve stratejik bir kilit nokta olarak

¹⁰² Uzunçarşılı, C. II, a.g.e., s. 78-79.

¹⁰³ Ekrem, a.g.e., s. 6-7.

¹⁰⁴ Uzunçarşılı, C. II, a.g.e., s. 79.

¹⁰⁵ Ekrem, a.g.e., s. 7-8.

¹⁰⁶ Uzunçarşılı, C. II, a.g.e., s. 80.

¹⁰⁷ Guboğlu, Fatih'in Stefan Çel Mare Üzerine İki Boğdan Seferi, s. 144.

¹⁰⁸ Panaite, Osmanlı Hâkimiyeti, s. 212.

düşünmesinden ileri gelmekteydi¹⁰⁹. Bu amaçla önce Rumeli ve Anadolu Beylerbeyine hazır olması emri verildi ve daha sonra Tuna kıyıları geçilerek Boğdan'a doğru yol alınmıştır. Bu esnada Kırım Han'ı da elli bin Tatar askeriyle Osmanlı'ya katılmıştır. Sultan, durumun ciddiyetini bildiği için tam donanımlı araç ve gereci ile bir hayli zahire ve peksimeti ile Kili'ye varmış ve Kili'yi kara ve denizden top ateşine tutmuş, dokuz günlük bir kuşatmadan sonra kaleyi savunamayacağını anlayan Boğdanlılar Kili'yi Sultan Bayezıt'a teslim etmişlerdir¹¹⁰. Daha sonra bir ay içinde Baserabya'ya ulaşan Osmanlı birlikleri Akkirman¹¹¹ kalesini kuşatarak almışlardır. Netice olarak Sultan Bayezıt, bu iki önemli şehri Stefan'dan alarak bu kalelere Türk muhafızlarını koymuş ve bu bölgede Türk hâkimiyetini tesis etmiştir. Bu hal Boğdan'ın iktisadi vaziyeti üzerine derin bir tesir yapmıştır. Nitekim Boğdan voyvodası Stefan, Papa'ya gönderdiği bir mektupta: 'Bu iki şehir tüm Moldova'dır. Moldova ise bu iki şehirle birlikte, Macaristan ve Lehistan için bir duvardır' diyerek ülkesinin Müslüman istilasına karşı Hıristiyanlığın bir kalesi olmak bakımından önemini belirtmiştir¹¹².

2.7.1. Stefan Çel Mare'nin Kili ve Akkirman'ın Alınmasına Karşı Harekâtı

Kili ve Akkirman'ın Osmanlılar tarafından alınmasıyla Stefan büyük bir güç kaybı yaşamış ama diğer yandan Osmanlılar için lehte bir durum olmuştur. Nitekim bu iki kalenin alınmasından sonraki Osmanlı fetihleri daha hızlı ve kolay olacaktır. Bu durumun bilincinde olan Boğdan Beyi, karşı harekâta geçmek için fırsat kollamıştır. Bu sırada Akkirman'da kalmış olan Boğdanlılar Stefan'a haber göndererek kalenin zaptı için onu adeta davet etmişlerdir. Bu davetle birlikte voyvodanın gönderdiği kuvvetlere dahil askerlerden bir kısmı kale bekçilerinin gafletiyle kimileri hisara girip kimileri de merdiven ile kaleye girmeye çalışmıştır. Fakat Türk muhafızlarının durumu fark etmesi üzerine bunu yapanlar yakalanarak

¹⁰⁹ Jonathan Eagles, *The Reign, Culture and Legacy of Stefan Cel Mare, Voivode of Moldova: A Case Study of Ethnosymbolism in the Romanian Societies*, Institute of Archaeology, University Coleege London, 2011, s. 5.

¹¹⁰ Hoca Saadettin Efendi, *Tacû't-Tevarih*, C. III, (Yalınlaştıran İsmet Parmaksızoğlu), Kültür Bakanlığı yay., İstanbul, 1979, s. 236-239.

¹¹¹ 'Boğdanlılar için önemli olan Akkirman şehri bazı seyyahlarca İstanbul'a benzetilmiştir. Bilhassa şehrin mimari yapıları İstanbul'dan esinlenerek yapılmakla birlikte şehrin savunmasında kullanılan ve İstanbul surlarını anımsatan büyük kale duvarlarının olmasının yanı sıra şehir coğrafi bakımdan da İstanbul'a benzetilmiştir'. Bkz. Eagles, a.g.t., s. 202.

¹¹² Decei, Boğdan, s. 699.

İstanbul'a gönderilmiştir. Bu durumu öğrenen Osmanlı erkânı ise Malkoçoğlu Bali Bey'i Silistre valiliğine getirerek, Boğdan sınırını tutma görevi verilmiştir. Rumeli akıncılarına ise bu ülkeyi yağma ederek Boğdan kuvvetlerini zarara uğratması emri verilmiş ve yapılan bu akınla birlikte Malkoçoğlu hayli ganimet elde etmiştir (1485)¹¹³. Bu şartlar altında Büyük Stefan, Osmanlılar ile barış yapmanın zorunluluğunu anlamış olup 1486-87 yılında bir elçiyi İstanbul'a cizyesi ile birlikte göndererek Padişah'tan barış istemiştir. Bununla birlikte Büyük Stefan, 1504'te sona eren II. Bayezıt iktidarının sonuna kadar padişahın bir haraçgüzarı olarak kaldı. Hatta kendisine verilen himaye karşılığında da bazı askeri sorumluluklar yüklendi. Mesela 1497 yılında Boğdan voyvodası J. Olbracht'ın saldırılarını püskürtebilmek için padişahın yardımına başvurarak Osmanlı yardımı sayesinde Lehlileri Kozmin bölgesinde bozguna uğrattı¹¹⁴. Ömrünün sonlarına doğru ise Büyük Stefan, Türklerin diğer milletlerden daha güçlü olduğunu gördüğü için varisi olan oğullarına onlardan himaye istemelerini ve memleketi başkalarına teslim etmemelerini tavsiye etmiştir¹¹⁵. Nitekim Stefan'ın bu öğüdü birkaç asi voyvoda hariç kendinden sonra gelen Boğdan voyvodalarınca kabul görmüştür.

2.8. Kanuni Sultan Dönemi Eflak Boğdan İlişkileri

Kanuni dönemine gelinceye kadar Eflak ve Boğdan bölgesi belirli aralıktaki yapılan akınlarla hâkimiyet altına alınmak istenmiştir. Osmanlı yönetiminin bu bölgeyi elde etmek istemesinin bir nedeni de Eflak ve Boğdan'ı Macarlar ve Lehlilere karşı bir tampon bölgesi olarak görmesidir. Her ne kadar Yavuz Sultan Selim'in doğu politikaları sonucu olarak Eflak ve Boğdan bölgesi biraz ihmal edilse de Kanuni döneminde ciddiyetini korumuştur.

Mohaç seferi (1526) sonrası Eflak, iktidar için boyar mücadelesine sahne olmuştur. Hatta bu olay voyvoda ve taraftarları arasında süren şiddetli iç çatışmaya kadar gitmiş ve Osmanlı bölgeye Niğbolu sancak beyini görevlendirmiştir. Divan-ı Hümayun'un da onayı ile Eflak'a giden Mehmed Bey orada bir müddet hem nizam ve asayiş sağlamış hem de Lehistan ve Erdel hudutlarını güvenceye almıştır. Netice itibarıyla, padişaha iltica eden Radu'nun voyvodahlığı tasdik edilerek, senelik 14.000

¹¹³ Hoca Saadettin, C. III, a.g.e., s. 239-242.

¹¹⁴ Panaite, Osmanlı Hâkimiyeti, s. 211.

¹¹⁵ Ekrem, a.g.e., s. 9

duka cizye vermesi kararlaştırılmıştır¹¹⁶. Fakat Boğdan voyvodası Petru Rareş ise Osmanlı siyasetini bilhassa Ferdinand'a anlatarak ikiyüzlü bir politika gütmüştür¹¹⁷. Hatta Petru Rareş sadece bununla kalmayarak Boğdan seferi öncesi Leh ve Macar krallarıyla barış anlaşması dahi imzalamıştır¹¹⁸. Voyvoda Rareş'in Osmanlı yönetiminden bağımsız bu tutumları Kanuni'nin tepkisini çekmiştir. Kanuni sefer öncesi Kırım Hanı Giray Han'a emir göndererek yapılacak olan Boğdan seferi için hazır olması emrini vermiştir. Ama Kanuni Boğdan önlerine geldiğinde ise Boğdan voyvodası Kanuni'nin karşısına çıkmaya cesaret edemeyerek askerleriyle birlikte bölgenin coğrafi avantajını da kullanarak geçilmesi güç olan Potşan mevkiinde gizlenmiştir. Daha sonra bölge halkını toplayan Kanuni, haracın verilmesi ve merkezden gönderilen emirlere sadık kalınması şartıyla bölgeye yeni bir voyvoda atamıştır¹¹⁹. Eski voyvoda Petru Rareş ise bir buçuk yıl süre zarfında Transilvanya'da kendi mülkü olmasına rağmen, çok sert bir esaret hayatı yaşamıştır. Bu duruma daha fazla dayanamayan Rareş, İstanbul'a gelerek Kanuni'den affını istemiştir. Kanuni de Rareş'in işlemiş olduğu tüm suçlara rağmen onu bağışlamış ve Petru Rareş, vergi ve haraçtan başka oğlu İlyayı¹²⁰ İstanbul'a rehin bırakarak tekrar Boğdan voyvodası olmuştur¹²¹.

¹¹⁶ Tayyib Gökbilgin, *Kanuni Sultan Süleyman*, MEB Basımevi, İstanbul, 1992, s. 30-31.

¹¹⁷ Mihail Guboğlu, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Boğdan Seferi ve Zaferi", *Bellekten*, C. L, Sa: 198, TTK Basımevi, Ankara, 1987, s. 750.

¹¹⁸ Ioan Boğdan, *Documente Privitoare La Istoria Românilor Culese Din Archive și Bibliotecii Polone(1510-1600)*, Suplementul II, Vol. I, Bucuresti 1893, s. 90.

¹¹⁹ İbrahim Peçevi, *Peçevi Tarihi*, (Çev. Murat Uraz), C. I, Neşriyat Yurdu Yay., İstanbul, 1968, s. 114-115.

¹²⁰ "İstanbul'da kaldığı süre zarfında Müslümanlar ile temas ederek İslam adet ve an'anelerini öğrenen İlya, voyvodalığı zamanında İslamiyeti benimsemiş ve Mehmed adını alarak Silistre sancak Beyi olarak atanmış ve 1559'a kadar Silistre Beyi olmuştur". Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Onaltıncı Yüzyıl Ortalarında İslamiyeti Kabul Etmiş Olan Bir Boğdan Voyvodası", *Bellekten*, XVIII, Sa: 69, TTK Yay., 1954, s. 85.

¹²¹ Guboğlu, *Kanuni Sultan Süleyman'ın Boğdan Seferi ve Zaferi*, s. 800-803.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜHİMME DEFTERLERİNE GÖRE 1550-1580 YILLARINDA OSMANLI- EFLAK VE BOĞDAN İLİŞKİLERİ

Osmanlı'nın dünyada zirveyi temsil ettiği bu dönemde Eflak ve Boğdan mutlak bir Osmanlı egemenliğine alınmıştır. Özellikle Kanuni'nin 1538 Boğdan Seferi sonucu Romanya'da bulunan Bender kalesi kapısına yazdığı şu cümleler çok önemlidir:

' Ben Tanrı'nın kulu, Bu dünyanın Sultanyım. Tanrı'nın inayeti ile ümmet-i Muhammed'in başındayım. Adına Mekke ve Medine'de hutbe okutulan Süleyman'ım ben. Ben, Bağdat'ta şah, Bizans diyarlarında kayser, Mısır'da sultanım, donanmalarını Akdeniz, Mağrib ve Hind'e yollayan sultanım. Macar taht ve tacını alan ve onları bir kuluna bağışlayan sultan benim. Voyvoda Petru başkaldırdı, ancak atımın ayakları onu toz eyledi. Boğdan'ı da fethettim¹²².' Sözü ile Osmanlı'nın sadece Romen bölgesinde değil aynı zamanda dünya üzerindeki hâkimiyeti tasvir edilmektedir.

İlk dönem Osmanlı-Romen ilişkilerine bakıldığında genel itibariyle aralarındaki ilişkiler yapılan ahitnamelerle belirlenmiştir. Özellikle Eflak'a verilen ilk ahitname 1391 yılında Mirça'ya ve 1481 yılında ise Boğdan'a verilmiştir. Bu ahitnamelerin genel özelliği; haraç miktarı, tahsil usulü, Eflak ve Boğdan topraklarına ayak basma şartları vs. yer almaktadır¹²³. Özellikle Yavuz döneminde Boğdan'a verilen bir ahitnamede 'Boğdan hudutlarında her kim tarla sürer, balık avlar ve koyun otlatırsa öşür ödeyecektir', denilerek bölge halkının iktisadi sorumluluğuna dikkat çekilmektedir¹²⁴. Fakat daha sonraki yıllarda bölgede Osmanlı hâkimiyeti güçlendikçe merkezden gönderilen fermanlarla siyasî, iktisadî ve sosyal alanda temas sağlanmıştır. Bilhassa bu noktada mühimme kayıtları önem arz etmektedir. Bu kayıtlarda Eflak ve Boğdan'daki voyvoda değişimleri, bölgenin iktisadi sorumluluğu, mühimmat gönderimi vs. gibi önemli konular üzerinde bölgeyle temas sağlanmıştır.

¹²² Halil İncelik, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ*, (Çev. Ruşen Sezer), 9. Baskı, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2007, s. 46.

¹²³ Mustafa Ali Mehmet, "Osmanlı Tarihi ve Türk-Romen Münasebetleri", *XI. Türk Tarih Kongresi*, C. III, TTK Basımevi, Ankara, 1994, s. 959-960.

¹²⁴ Guboğlu, Fatih ve Sultan Selim, s. 35.

İlk dönem Osmanlı-Romen ilişkilerini yansıtan vesikalarda, Eflak ve Boğdan'ın ayrıcalıklarından bahsedilirken birçok yerde onların, '*Mefruz-ül Kalem ve Min-küllül vücuḥ serbest*' oldukları hatırlatılmakta ve voyvodaların '*serbestiyet ve istiklaliyet*' üzere tayin edildikleri gösterilmektedir. Lakin aynı zamanda ilk dönem belgelerinde, Romen voyvodalarının özellikle harici siyaset hususunda, kendi başlarına diğer devletlerle temas kurarak ittifak yapmamaları, savaş ve sulh konusunda yetkin olmadıkları belirtilir. Bu önemli şartın ihlalinden dolayıdır ki, zaman zaman Eflak, Boğdan ve hatta Erdel'e seferler düzenlenmiş, voyvodalardan bazıları azledilmiş, bazıları ise hayatlarını kaybetmiş veya firar etmek zorunda kalmışlardır. Ama tüm bu kısıtlamalara rağmen birçok Romen voyvodası, diğer Avrupa Devletleri ile temas kurmaktan ve hatta Osmanlı imparatorluğuna karşı tasarlanan ve gerçekleştirilen ittifaklara katılmaktan geri durmamışlardır¹²⁵. Bilhassa merkezden Romanya'ya gönderilen berat ve hatt-ı şeriflerde genel itibariyle '*dosta dost düşmana düşman olub*' formülü Osmanlı-Romen ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır¹²⁶. İşte bu noktada incelediğimiz dönemde Osmanlı-Romen ilişkileri bu düşünce çerçevesi içinde siyasi, ekonomik, sosyal vs. boyutlarda anlatılmaya çalışılacaktır.

3.1. Siyasi İlişkiler

Osmanlı-Eflak ve Boğdan siyasi ilişkilerine geçmeden önce öncelikle bazı kavramların açıklanmasında yarar vardır. Özellikle belgelerde sıklıkla geçen 'voyvoda' terimi Osmanlı Devleti'nin Eflak, Boğdan ve Erdel beyleri için kullandığı bir terim olmuştur. Özellikle bu beylikler voyvoda tayinlerinde mutlaka Osmanlı merkezinin onayını almak durumundaydı. Yine bölgede yapılan voyvoda seçimleri belli bir usule göre yapılmıştır. Mesela voyvoda olabilmek için sağlıklı ve en az on beş yaşını doldurmuş olma şartı gerekiyordu¹²⁷. Yine bölgede yapılan voyvoda değişikliklerinde veya voyvoda ölümlerinde yeni voyvoda seçilene kadar bölgede karışıklık çıkmaması ve ekonomik anlamda bir yağmanın önüne geçebilmek için geçici olarak bölgeye Bey atandığı da

¹²⁵ Ekrem, a.g.m., s. 960.

¹²⁶ Mihai Maxim, *L'Empire Ottoman Au Nord Du Danube*, "et l'autonomie des Principautés Roumaines au XVI e siècle Études et Documents", Les Éditions Isis, İstanbul, 1999, s. 36.

¹²⁷ Mihai Maxim, "Voyvoda" *DİA*, C. XLII, İstanbul, 2012, s. 127-128.

olmuştur¹²⁸. Belgelerde sıkça görülen diğer bir kavram ise *'boyar'* kelimesidir. Boyarlar bölge halkının ileri gelenlerinden oluşmakla birlikte bir bakıma voyvodalık üzerinde söz sahibi olan bir heyet şeklini almıştır. Boyarların da tıpkı voyvodalar gibi Osmanlı devletine bazı sorumlulukları vardır. Savaş ve barış zamanlarında memleketin asayişini korumak, bölge üzerinde görülen suçluların iadesi vs. bu görevlerden bazılarıdır¹²⁹.

Osmanlı ile Romen Prenslükleri arasındaki siyasi ilişkilere bakıldığında bu ilişkilerin başlangıcı oldukça geriye gitmekle birlikte Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat dönemleri bu ilişkilerin en zirveye taşındığı dönemler olmuştur. Bilhassa Kanuni Sultan Süleyman'ın bölge üzerindeki kesin egemenliğinden sonra Boğdan ve Eflak bölgesi kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır. 1549-1552 yılları arasında Erdel hadiseleri baş göstermiş ve bilhassa Erdel varisi olan György Kanuni'ye oyalayıcı mektuplar göndererek asıl amacının Avusturya'ya bağlanmak olduğu Ferdinand ile yaptığı anlaşmalardan anlaşılmaktadır. Bunun için Kanuni, Eflak ve Boğdan kuvvetlerine de emirler göndermiştir. Kanuni'nin görevlendirdiği Ahmet Paşa, Edirne'den Erdel'e çıkararak ilk önce Temeşvar ve daha sonra Szolnok gibi Macar kentlerini ele geçirmiştir (1552)¹³⁰. Özellikle Avusturya ve Erdel hadiseleri 1556-1559 yılında da sürmüştür. Bu hususta Eflak ve Boğdan'dan Avusturya taraflarından gelen askerin ne kadar olduğu¹³¹ Boğdan ve Eflak voyvodalarının, Macar ve Leh taraflarından gelen akınlara karşı birbirlerine yardım ederek bu akınlara karşı memleketlerini korumaları tavsiye edilmiştir¹³². Özellikle Osmanlı yönetimi, kale-i Azak üzerine yapılan saldırılarda Boğdan voyvodasının buna karşı hazır olmasını ve gerekirse Cankirman kadısının isteği üzerine ona yardım etmesini¹³³ ve Erdel taraflarında toplanıp Eflak voyvodası Mircea üzerine yürüyerek Eflak'ı Avusturya topraklarına katma niyetinde olduklarını ve Eflak voyvodası yardım isterse ona asker vermesini istemiştir (1559)¹³⁴.

¹²⁸ *"Haliya-i Bogdan voyvodası mürd olub ol canibin zabt ve hiraset olunması için Bender Begi tayin olunmuşdur"*. Bkz. BOA. MD. nr. 43, h. 337, s. 185.

¹²⁹ Mihai, Maxim, *Romano-Ottomanica*, "Essays-Documents From The Turkish Archives", İstanbul, İsis Press, 2001, s. 21.

¹³⁰ Gökbilgin, a.g.e., s. 136-140.

¹³¹ *3 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560)*, (Haz. İdris Bostan, Feridun Emecan vd.), Ankara, 1993, h. 179, s. 86.

¹³² *3 Numaralı Mühimme Defteri*, h. 112, s. 58-59.

¹³³ *3 Numaralı Mühimme Defteri*, h. 102, s. 53.

¹³⁴ *3 Numaralı Mühimme Defteri*, h. 373, s. 170.

3.1.1. Kanuni'nin Sigetvar Seferi'ne Kadarki Dönemde Eflak ve Boğdan'da Siyasi Durum

Kanuni'nin Sigetvar Seferi öncesinde, Eflak'ta 1545 yılından beri voyvoda olarak bulunan III. Mircea, Ferdinand'a müsamahkar davrandığı gerekçesi ile azl edildi¹³⁵. Mircea'nın aynı tarihte ölmesiyle yerine oğlu Petre, Eflak'ta voyvoda olmuştur. Özellikle voyvoda Petre'den vergileri babasının yerine düzenli olarak İstanbul'a göndermesi istenmiştir¹³⁶. 1546 yılında ise Boğdan voyvodası Lăpuşneau, Lehistan nüfuzuyla iktidara gelmiş olduğu için İstanbul'a sadakati için çağrıldı. Fakat üzerindeki tüm şüpheleri dağıttığı için 1561 yılına kadar Boğdan tahtında kalmıştır¹³⁷. 1561 tarihi itibariyle Boğdan tahtına Despot Voda ve 1563 yılından sonra ise Stefan Tomşa voyvoda olmuştur¹³⁸. Daha sonra Boğdan tahtına tekrar Lăpuşneau geçmekle birlikte 1568 yılında onun ölmesiyle yerine Boğdan boyarlarının isteği üzerine oğlu Boğdan, voyvoda olmuştur¹³⁹.

3.1.2. Sigetvar Seferi'nde Eflak ve Boğdan'dan İstenilen Yardımlar

Sigetvar Savaşı öncesinde Erdel kralının anlaşmaya aykırı hareket ettiği, savaş hazırlığı içinde bulunduğu ve bu hususta Boğdan'a saldırma niyeti olduğu için Boğdan voyvodası, hazırlık içinde olup asla gaflette olmaması konusunda uyarılmıştır¹⁴⁰. Sigetvar tarafına yapılacak seferde askerlerin toplanma yeri Temeşvar bölgesi olmuştur. Özellikle Eflak'a gönderilen hükümde bahar ayında yapılacak sefer için zahireleri tedarik edilmiş olarak 7000 asker ile Temeşvar'a gelmesi istenmektedir¹⁴¹. Boğdan voyvodasına ise, yardım talebini içeren mektubunun alındığı, bu bakımdan kendisine yardım için başta Silistre Beyi olmak üzere Akkirman ve Eflak'ın da bilgilendirildiği, kendisinin Boğdan'ı düşmana karşı muhafazaya gayret etmesi istenmektedir¹⁴². Burada önemli olan husus ise, Boğdan'ın

¹³⁵ Tayyip Gökbilgin, "Süleyman I", *Türkler*, C. 9, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s. 546.

¹³⁶ "...Merkezden gönderilen hükümde sancak-ı hümayunum virgiyi alıp dahi baban yerine vilayet-i mezburda voyvoda olup hıfz u hırsaset-i memleket ve zabt u rabt-ı ra'ıyyet babnıda re'aya ü beraya arasında tamam adalet ve hakk üzere olup..." Bkz 3 Numaralı Mühimme Defteri, h. 402, s. 180.

¹³⁷ Gökbilgin, a.g.m., s. 546.

¹³⁸ Ekrem, a.g.e., s. 215.

¹³⁹ 7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/1567-1569), "Tıpkı Basım", (Baskıya Haz. Murat Şener, Nurullah İşler vd.), C. I, Ankara 1997, h. 1123, s. 392.

¹⁴⁰ 5 Numaralı Mühimme Defteri (973/1565-1566), "Tıpkıbasım", Ankara 1994, h. 517, s. 207.

¹⁴¹ 5 Numaralı Mühimme Defteri, h. 707, s. 276

¹⁴² 5 Numaralı Mühimme Defteri, h. 708, s. 276.

Osmanlı dostu olan Lehistan'ın sınır geçişine izin verebilirken Osmanlı düşmanı sayılan Avusturyalılara asla taviz verilmemesi ve Avusturya ve Lehistan ile ilgili haberleri düzenli olarak merkeze iletmesi istenmiştir (23 Cemaziye'l-ahir 973/15 Ocak 1566)¹⁴³. Yine İstanbul'dan geri dönen Leh elçisinin geri dönerken kendisine müdahale olunmaması için Boğdan'a¹⁴⁴ ve Tuna İskeleyi Emiri'ne¹⁴⁵ de hüküm gönderilmiştir.

1566 Sigetvar seferi için Eflak voyvodasından 7.000 asker ile Demirkapı üzerinden Temeşvar bölgesine gelmesi istenmiş ve ayrıca ordu için 100.000 kile arpa tedarik ederek Niğbolu ve Vidin'deki gemilere de kürekçi göndermesi¹⁴⁶ ve Boğdan'dan ise, 1000 atlı ve 2000 yaya askerini hazır etmesi gerekmiştir¹⁴⁷. Sefer için Devlet Giray Han'ın oğlu Mehmet Giray Han'ın da sefere gelmesi emir olduğu için Boğdan'dan Eflâk'a kadar olan mahallerde onun geçeceği yerlerde kendisine bedeli ödenmek şartıyla zahire verilmesi istenmiştir¹⁴⁸. Bu husus için sadece Eflak ve Boğdan değil aynı zamanda Tatar hanı da haberdar edilmiştir. Özellikle bu hükümlerde Eflak ve Boğdan halkına zarar verilmekten kaçınılması istenmiştir¹⁴⁹.

3.1.3. Sigetvar Seferi (1566)

Sultan Süleyman'ın son seferi olan Sigetvar Seferinde; Sigetvar Kalesi İslam memleketlerine yakın hudutta olması ve sürekli bu taraflardan gelen fitne ve fesatların bölge halkını rahatsız etmesi gibi sebeplerle Sultan, 30 Nisan 1566'da Sigetvar seferine karar vermiştir¹⁵⁰. Özellikle bununla ilgili olarak Temeşvar Beylerbeyinden düşmanın durumunun ne olduğunun bildirmesi ve Lagoş ve Yanova kalelerinin de zaptına başlamasını istemiştir¹⁵¹. Hatta Eflak ve Boğdan'a da istenilen askerleri göndermesi için de ikazlar yapılmaktan geri durulmamıştır (26 Zilkade

¹⁴³ 5 Numaralı Mühimme Defteri, h. 815, s. 313.

¹⁴⁴ 6 Numaralı Mühimme Defteri (972/1564-1565), 'Özet-Transkripsiyon ve İndeks', C. I, (Haz. Vahdettin Atik, Mustafa Serin vd.), Ankara 1995, h. 357, s. 212.

¹⁴⁵ 6 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 358, s. 212.

¹⁴⁶ 5 Numaralı Mühimme Defteri, h. 865, s. 330.

¹⁴⁷ 5 Numaralı Mühimme Defteri, h. 1241, s. 462.

¹⁴⁸ 5 Numaralı Mühimme Defteri, h. 1192, s. 444.

¹⁴⁹ 5 Numaralı Mühimme Defteri, h. 1201, s. 448.

¹⁵⁰ Solak-Zâde Mehmed Hemdemî Çelebi, *Solakzade Tarihi*, (Haz. Vahid Çabuk), C. II, Sevinç Matbaası, Ankara, 1989, s. 297.

¹⁵¹ 5 Numaralı Mühimme Defteri, h. 1598, s. 578.

974/14 Haziran 1566)¹⁵². Netice itibariyle Sultan, 10 Ağustos 1566 yılında tüm İslam askerleriyle Sigetvar kalesine gelmiştir. Bizzat Sokullu'nun da tehlike atlattığı kuşatma sonrasında 7 Eylülde Sigetvar alınmıştır¹⁵³.

3.2.1. Boğdan Voyvodası Asi Ioan İsyanı

Sultan II. Selim, Boğdan'da voyvoda olan Boğdan'ın Leh tarafıyla haberleştiğini ve kardeşlerini Lehliler ile evlendirmek istediğini duyunca Moldova'nın Leh tarafına geçeceği konusunda endişelenmiş olup neticede Boğdan voyvodayı azledip yerine Ioan voyvodayı tayin etmiştir¹⁵⁴. Ioan voyvodanın tayin edilmesiyle ilgili olarak bölge halkının da eski voyvodayı istememe gibi etkileri vardır. Bilhassa Eflak voyvodasına gönderilen bir hükümde, Boğdan voyvodalığı hususunda Boğdan boyarlarına yarar din adamları gönderip yöre halkı ile anlaşmasını ve yine her daim askerleri ile hazır durması istenmiştir. Ayrıca bölge halkının tekrar başkaldırmaları durumunda sancak boyarları ile birlikte olup o taraftan gelen haberlere itibar edilmemesi tavsiye edilmiştir¹⁵⁵. Yine Osmanlı yönetimi bununla ilgili olarak sadece Eflak'ı bilgilendirmekle kalmamış aynı zamanda Silistre Beyi'ne de her daim asker ve silahları ile Boğdan vilayeti için yardım gerekirse hazır olmasını¹⁵⁶ istemiştir. Netice itibariyle hem Boğdan hem de Ioan Boğdan tahtında fazla kalamayacaklardır.

3.2.2. Ioan İsyanı Öncesi Boğdan'da Siyasi Durum

Voyvoda Boğdan, babası Alexandru ve annesi Roksandra'nın ölümüyle birlikte tahtta yalnız kalmıştır. Genel itibariyle dindar ve mülayim bir hükümdar olan Boğdan, herkese karşı dürüst davranmıştır. Boğdan kroniklerinin deyişiyle, Boğdan halkı ilk başta bu hükümdarı çok sevmiş fakat sonraları çevresine Lehlileri toplaması, devlet işlerinde ihtiyar boyar heyetinin onayını almaması ve devlet gelirlerini israf etmesi nedeniyle halkın o derece nefretini çekmiştir. Bu sebepledir ki,

¹⁵² 5 Numaralı Mühimme Defteri, h. 1886, s. 672.

¹⁵³ Gökbilgin, a.g.e., s. 191-192.

¹⁵⁴ Ekrem, a.g.e., s. 19.

¹⁵⁵ BOA. MD. nr. 18, h. 28, s. 17.

¹⁵⁶ BOA. MD. nr. 18, h. 29, s. 17.

halk bu olayları büyüterek sultana ulaştırmıştır¹⁵⁷. Nitekim Osmanlı yönetimi tarafından Turgut Çavuş, Boğdan voyvodasının fikrinin öğrenmek için Leh tarafına gönderilmiş, Boğdan voyvodasının yanında bulunan eşkiyalar ile Leh taraflarına gidip gitmediği, bunun fikrinin ne olduğu ve yine Boğdan'ın başşehri olan Suceava'ya ulaşip ulaşmadığı hakkındaki haberlerin doğruluğu istenmiştir. Ayrıca bölge boyarlarına da bu hususu ihmal eylememelerini, yine fesat çıkarmak isteyen boyarları tembihlemeleri konusunda uyarılmaktan da geri durulmamıştır¹⁵⁸. Ama netice itibariyle, Boğdan boyarlarına ve ayanlarına gönderilen bir hükümde Boğdan halkının voyvodadan şikâyetçi olduğu, voyvodanın ve ona bağlı isyancılarla birlikte Lehistan tarafıyla bir anlaşma içinde olduğu bunlarla birlikte İoan voyvoda kâh Hotin kâh Yaş şehrine gittiği, bu voyvodanın hakkından geldiği söylenmekle birlikte bu boyarların ittifak üzere olmaları ve bölge halkı ile bir olmaları istenmiştir. Yine Osmanlı, bölgeye atanan yeni voyvoda İoan'a tabi olunarak Boğdan bölgesindeki asayişin sağlanmasını aksi takdirde tüm Boğdan'ın yağmalanacağı¹⁵⁹ konusunda tehdit içeren fermanlar göndermekten de geri durmamıştır. Bilhassa bu husus için Lehistan tarafına göndermiş olduğu Turgut Çavuş'tan haber almıştır. Turgut Çavuş, Lehistan taraflarında olup bu husus için 20.000 miktarındaki Tatar askeriyle her an Özi tarafında hazır olan voyvoda ile bekletilmiştir¹⁶⁰. Diğer taraftan Piri Çavuş ile Boğdan voyvodasının boyarlarına ve adamlarına gizli haberler gönderilerek halkın gönlünün aldırılması istenmiştir¹⁶¹.

Sultan Selim, Boğdan voyvodayı azlederek onu Rodos'a sürgüne göndermiştir. Yerine İoan voyvodayı getirtmiştir (1572-1574)¹⁶². Sultan, İoan voyvodaya hitaben yazdığı bir fermanla Boğdan ahvalinin bertarafı için 500 yeniçerinin gönderilmiş olduğunu ve adet üzere olduğu gibi bu yeniçerilerden 200 kadarını memleketi için alıkoyabileceğini eğer değilse bunların tekrar İstanbul'a göndermesini emretmiştir¹⁶³.

¹⁵⁷ Ekrem, a.g.e., s. 18-19.

¹⁵⁸ BOA. MD. nr. 18, h. 26, s. 16.

¹⁵⁹ BOA. MD. nr. 18, h. 161, s. 75.

¹⁶⁰ BOA. MD. nr. 18, h. 30, s. 18.

¹⁶¹ BOA. MD. nr. 18, h. 17, s. 9

¹⁶² Ekrem, a.g.e., s. 19.

¹⁶³ BOA. MD. nr. 18, h. 60, s. 34.

3.2.3. İoan İsyanı ve Nedenleri

Boğdan voyvodası İoan, sultanın isteği ile voyvodaliğe getirilmişti. Fakat İoan daha sonra bölgede cinayetleri ve düşmanca hareketleri ile dehşet yaratmıştır. Halkın bütün kazancını alarak büyük tepkiye yol açmış ve her gün yeni işkencelerde bulunmuştur. Boğdan bölgesinin ileri gelen boyarlarını bile kılıçtan geçirmiştir¹⁶⁴. Bilhassa bu noktada İoan, Osmanlı yönetimini de aldatmaktan geri durmamıştır. Kili kalesi tamiri için kereste hususunda görev alan Mustafa Çavuş, merkeze gönderdiği yazıda '*Bender'e hüküm vasıl olup tedarik olunup Boğdanlı Müşârun-ileyh'ya teslim olunmuştur*', demiş ve Osmanlı yönetimi böyle bir emir verilmediğini ve bu haberin verilmesine sebebin ne olduğunu hususunda Akkirman Beyine hüküm yazmıştır¹⁶⁵. Yine eski Boğdan voyvodası olan İoan'ın İstanbul'a mektup göndererek Kili kalesi tamiri için toplanan haracı Mustafa Çavuşa verildi diyerekten Osmanlı yönetimini oyalama yolu tutmuş olup Osmanlı İoan'ın bir tarafa kaçacağını sezerek o tarafta bulunan Müslüman hisarlarına '*beşli'ler* koymuş ve bunların ulufesini Boğdan haracından ödenmesini istemiştir¹⁶⁶. Bu gibi nedenlerle Sultan II. Selim, bir ferman göndererek İoan voyvodayı azletmiş¹⁶⁷ ve yerine Petru Şkiopul'u Boğdan voyvodalığına getirmiştir. Çünkü Petru, Eflaklı olup Çoban Mirça'nın oğlu ve voyvoda Mihnea'nın torunuydu¹⁶⁸. Bu durum 1573 yılında İoan'ın Osmanlı'ya karşı isyanının nedeni olmuştur.

3.2.4. İoan İsyanı'nın Gelişimi ve Sonuçlanması

Sultan II. Selim, İoan voyvodayı azlettiğine dair Boğdan'ın ayan ve boyarlarına hitaben gönderdiği bir hükümde bundan önce Boğdan voyvodası olan İoan Osmanlı emirlerine karşı hareket ettiğini ve Boğdan halkına karşı zulüm üzere olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Boğdan boyarlarına '*Boğdan reayası kulları himayetinde olan voyvoda terk ü ref olunub bundan akdem sana hükm-i şerifim gönderilib müfsid-i mezburu her ne vechle mümkün ise ele getirip südde-i saadetime*

¹⁶⁴ Ekrem, a.g.e., s. 19.

¹⁶⁵ BOA. MD. nr. 24, h. 382, s. 138.

¹⁶⁶ BOA. MD. nr. 24, h. 383, s. 139.

¹⁶⁷ "... Hala Boğdan Voyvodası olan Petre voyvoda konub..." Bkz. BOA. MD. nr. 24, h. 410, s. 152.

¹⁶⁸ Ekrem, a.g.e., s. 19-20.

gönderesiniz', diyerek isyan eden bu voyvodanın mümkünse diri olarak değilse de başı kesik bir şekilde İstanbul'a gönderilmesini istemektedir¹⁶⁹.

İoan, türlü yalanlarla halkı kandırıp herkesi Türklere karşı ikna etmeğe çalışmakta ve bölgeye atanan Petre voyvoda ile aralarında sürekli bir mücadele içinde olup Leh kralına bile ittifak teklif etmiştir¹⁷⁰. Hatta bununla ilgili olarak Eflak voyvodasına yazılan bir hükümde, Boğdan voyvodasının Petre'ye verildiği bildirilmekle birlikte memlekette bir karışıklık olduğu ve toplanan haracın daha önce Mustafa Çavuş ile gönderildiği ve bu haracın hayli zamandan beri gönderilmediğini bu husus için kendisinin haberdar olmasını ayrıca İoan voyvodanın bu mal ve vergileri kendi yanında götürdüğü ve hatta '*Eflak tarafından hayli düşman gelir*' diyerek Boğdan'dan birçok kimseyi kendi yanına topladığı ama bu durum için başta Silistre, Bender vs. beylerin ve Boğdan boyarlarının haberdar edildiği ve Eflak voyvodasının da kendisine gönderilen hükümlerle birlikte Boğdan'ın her tarafına casuslar göndererek Osmanlıya isyan eden Boğdan voyvodasının ölü veya diri ele geçirilmesi istenmektedir. Özellikle Osmanlı yönetimi bu isyanda başkaldıranlara asla taviz vermemiştir. Çünkü bu fitneye sebep olan başta eski Boğdan voyvodası İoan olmak üzere isyana dahil olanların tamamının kılıçtan geçirilmesini istemiştir¹⁷¹.

Belgelerin diliyle bu '*müfisd-i mezburu*' ele getirmek için önce Boğdan voyvodası Petre'ye ahkâm-ı şerife gönderip isyan eden bu voyvodayı her ne tarafa kaçmış ise İstanbul'a göndermesini ve bu husus için diğer beylerle haberleşmesini¹⁷² ve Bender beyine bu hususta yardım için Silistre, Boğdan ve Niğbolu beylerine de emir gönderilmiş olup bu beyler ile sürekli haberleşip bu durumda Boğdan beyine yardımcı olunması istenmiştir¹⁷³. Silistre Beyi Davut Bey, isyanı bastırmak için 20.000 asker toplayarak bu husus için serdar tayin edilmiştir¹⁷⁴. Diğer taraftan Vulçitrın, Vidin, Alacahisar sancak beyleri ve Boğdan voyvodası ile birlikte '*erbab-ı tımar ve zuama'sı*' ile Silistre Beyi'ne katılmaları için Niğbolu Beyi'ne de emir gönderilmiştir¹⁷⁵.

¹⁶⁹ BOA. MD. nr. 24, h. 384, s. 139.

¹⁷⁰ Ekrem, a.g.e., s. 20.

¹⁷¹ BOA. MD. nr. 24, h. 387, s. 141.

¹⁷² BOA. MD. nr. 24, h. 296, s. 108.

¹⁷³ BOA. MD. nr. 24, h. 295, s. 108.

¹⁷⁴ BOA. MD. nr. 24, h. 411, s. 152.

¹⁷⁵ BOA. MD. nr. 24, h. 412, s. 153.

İoan, Osmanlı'ya karşı isyan etmekle kalmamış aynı zamanda İbrail, Kili ve Akkirman şehirlerini ateşe verip Eflak tarafında Vintili adında bir kişiyi dahi voyvodalığa oturtmuştur¹⁷⁶. Bununla ilgili olarak Boğdan voyvodası İoan'un yanına hayli adam alarak Eflak voyvodası Alexander ile harbe giriştiği fakat Eflak voyvodasının buna karşı durduğu ve bölgede fitneye sebep olduğu için Eflak bölgesine Akkirman tabi Tatar taifesinin gönderilmesi istenmiştir. Daha önce Silistre Beyi bu husus için serdar tayin olunmuş idi. Fakat yine yardım için Köstendil ve Vidin sancakları askerleriyle tayin olunup Varad ilinden de hayli askerle birlikte yeteri kadar tüfek alınarak Kapıcıbaşı olan Sinan Ağa'ya katılması için Akkirman Bey'inden¹⁷⁷ bu iş için kendisine yarar askerler seçerek yanına yeteri kadar tüfek ve birkaç derbender alarak Eflak Beyi ile buluşması için Erdel voyvodasına¹⁷⁸ hüküm gönderilmiştir. Çünkü Boğdan voyvodası Eflak karakollarına gelerek aralarında hayli mücadele olmuştu¹⁷⁹. Yine bu doğrultuda Erdel voyvodasına hitaben yazılan bir hükümde Eflak voyvodası olan Alexandre'nin '*asitane-i saadete*' sadık kaldığı ve kardeşi Petre'nin Osmanlı sadakatiyle Boğdan voyvodalığına atandığı bildirilmiş. Boğdan voyvodası aracılığı ile alınan bir haberde İoan'ın Avusturya taraflarına gitme olasılığı bulunduğu ve bu durumda Erdel'e uğramasının muhtemel olduğu ve kendisinin de Erdel'e yol uğrağı olan yerlere sayir kaptanlıklara tenbih edip İoan ve adamları oralara ulaşırsa yakalanarak İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir¹⁸⁰.

İoan'ın nasıl ele geçirileceği konusunda Erdel voyvodası askerlerini ve gerekli teçhizatı toparlayarak Boğdan'a hangi taraftan gidileceği konusunda İstanbul'a bilgi danışmıştır. Osmanlı ise Boğdan'a Hotin yolu üzerinden gidilmesini ve oraya vardığında Bender beyi ile birleşerek '*isyan ü tuğyan*' üzere olan Boğdan voyvodasını herhangi bir yere firar ettirmeden yakalanması¹⁸¹ Vulçitrın Beyine'de Boğdan voyvodası Petre ile Eflak voyvodasının geleceği yönden Köstendil Beyinin kararına uyması emirleri verilmiştir (3 Muharrem 982/25 Nisan 1574)¹⁸².

İoan voyvoda, yaklaşık 20.000 askeri ile Roşkani adlı bir köye çekilmiş olup Türk süvarisi bunları kuşattı. Osmanlı bu köyü bütün gece kuşattıkları için kimse dışarı çıkamamıştır. Sabah ise Osmanlı ordusu köyü şiddetli bir top ateşine tutarak

¹⁷⁶ Ekrem, a.g.e., s. 20.

¹⁷⁷ BOA. MD. nr. 24, h. 473, s. 175.

¹⁷⁸ BOA. MD. nr. 24, h. 474, s. 176.

¹⁷⁹ BOA. MD. nr. 24, h. 475, s. 176 ve Ayrıca Bkz. Ek I ve II

¹⁸⁰ BOA. MD. nr. 24, h. 298, s. 109

¹⁸¹ BOA. MD. nr. 24, h. 548, s. 208.

¹⁸² BOA. MD. nr. 24, h. 546, s. 208.

İoan voyvodanın askerlerini iyice hendeğe gömmüşlerdir. Üç gün süren bu kuşatma ile İoan'ın askerlerinin yiyecekleri, içecekleri ve barutları tükenmek üzere olup İoan ise bu durumdan ancak kaçarak bir yol bulunabileceğini düşünmüştür¹⁸³. Hakikaten de Osmanlı mühimme defterlerine bakıldığında bu durum daha da iyi gözlenmektedir. Bilhassa bölge beylerine gönderilen;

*'...melun-ı mezbur ki isyan ü tuğyan ü fesad ü şeneat ile bu maküle mukayyed olub kendü ve müşârun-ileyh kapucu başıya basmak tedarikinde olduğunu bildirmiş ve sen dahi mektub gönderüb muharremin 12. gününde mahal alub müteveccih olduğun bildirmişsin buyurdum ki vardukda bir an tehir itmeyüb emri şerifim bu cenah sancağı askeri ve akıncıları ile ber vech-i istimal müşârun-ileyh dâme indühûnün yanına aruşub Niğbolu ve Vidin Beğleri ve Eflak voyvodası ile haberleşdikden sonra 'Han Önü' canibinden ve kapucubaşıyla berü canibe yürüyüb hüsn-i ittifak ve ittihad ile melûn-i mezburu basub sancağından idüb ele getürmeğe enva-i say ve ihtimam eylesin...'*¹⁸⁴, denilerek voyvoda İoan'ın kaçmasına bile ihtimal verilmemiştir. Ayrıca bu noktada Han Önü tarafından Bender ve Silistre Beylerinin hücum ettiği diğer taraftan Eflak voyvodası, Niğbolu ve Vidin Beyleri ile birlikte diğer taraftan gidilerek İoan adeta bir kısıkaca alınmıştır (26 Muharrem 982/18 Mayıs 1574)¹⁸⁵. İoan voyvoda yakalandıktan sonra çok azarlanmış ve işkence görmüştür. Hatta Boğdan kroniklerinin anlattığına göre; yakalanan İoan diri diri iki devenin kuyruğuna bağlandıktan sonra develer ordugâha salınarak İoan'ın tüm vücudu paramparça olmuştur¹⁸⁶.

Netice itibariyle Osmanlı makamlarını hayli meşgul eden *'İoan İsyanı'* Osmanlı Devleti'nin aldığı tedbirler¹⁸⁷, isyanın üzerine nasıl gidileceği¹⁸⁸ ve diğer tüm bölge beyleri ile tam teşekküllü olarak bir ve koordine olunması¹⁸⁹ ve isyandan asla taviz verilmemesi gibi sebeplerle başarılı bir şekilde bastırılmıştır. Ayrıca bu

¹⁸³ Ekrem,a.g.e., s. 20.

¹⁸⁴ BOA. MD. nr. 24, h. 570, s. 216.

¹⁸⁵ BOA. MD. nr. 24, h. 611, s. 230.

¹⁸⁶ Ekrem, a.g.e., s. 20.

¹⁸⁷ *'...mezbur müfsid ki kaçacak yoların sed ü bend idüb bir canibe firar ve yahud kaleye tahsil itmeden ele getürmek emr olundu...'* Bkz; BOA. MD. nr. 24, h. 553, s. 210.

¹⁸⁸ *'...Niğbolu Beği ve Eflâk Voyvodasıyla haberleşüb dahi onlar öteden siz berü canibden ittifak ve ithalleri ile melûn-i mezbur ki üzerlerine varub...'* Bkz; BOA. MD. nr. 24, h. 569, s. 215

¹⁸⁹ *'... bu babda müşârun-ileyh beyleri kullarım ile haberleşüb müşavere idüb mezbur ki üzerlerine her ne vechle varmak kabil ise hüsn-i ittifak ve itthad ile yekdil ve yekcihet olub rey olduğu üzere varub müşârun-ileyh beyler kullarım ile ele getürmeğe enva-i ikdam ve ihtimam voyvoda getirüb gaflet ile firar idegeldiğinden hazer eylesin ve Erdel Kralına mutemed bir kimse ile hükm-i hümayunum gönderilmişdir yarar adamlar ile ber vech-i istical müşârun-ileyh'ya gönderilib ulaştırınız...'* Bkz; BOA. MD. nr. 24, h. 301, s. 110

isyanla ilgili olarak tüm Boğdan halkı suçlu tutulmamıştır. Çünkü Boğdan voyvodası olan İoan'a asker verip yardım edenlerin kılıçtan geçirilmesi ama harac-güzar halka ise zulüm ve esir etmekten geri durulmasının istendiği Bender Beyi'ne gönderilen bir hükümde açıkça görülmektedir¹⁹⁰.

3.3.1. Boğdan Bölgesine Yapılan Akınlar

Boğdan bölgesine; Lehistan, Kazak vs. milletinden küçük gruplar bir takım akınlar yapılmakla birlikte bunların daha çok bölgede bulunan koyun, sığır vs. gibi hayvanların yağmalanmasını hedef aldığı görülür. Boğdan'ı hedef alan bu akınlar da Boğdan voyvodasına Eflak ile işbirliği yapması tavsiyesi verilerek¹⁹¹ bu akınlarda reayaya bir zararın gelmemesine dikkat edilmiştir. Yine Boğdan'a yapılan bu akınlarda Boğdan voyvodası yalnız bırakılmamış ve bunun için İstanbul'dan yeniçerilerin gönderildiği de olmuştur¹⁹².

3.3.2. Kazakların Boğdan Tarafına Yaptığı Akınlar

Kazaklar, coğrafi konum itibariyle Azak Denizine dökülen Don Nehriyle, Özü ve Aksu nehirleri arasında ve bu nehirlerin yukarılarına doğru bataklıklara yakın yerlerde yaşamaktadırlar. Kazaklar çıkarları doğrultusunda bazen Lehistan ve bazen de Ruslara tabi olmakta idiler¹⁹³. Özellikle Erdel, Eflak ve Boğdan voyvodalarına gönderilen hükümde Leh eşkıyaları ile Kazakların Boğdan'a saldırma ihtimaline karşı Eflak, Bender ve Niğbolu beyleri ile birlikte hareket edilmesi istenmiştir¹⁹⁴. Osmanlı Devleti Kazak akınlarının baş göstermesi üzerine 1559 yılında Özü kalesini tamir etmiştir. Kalenin tamiri için Boğdan bölgesinden ağaç, kereste, Silistre Beyi'nden marangoz ve Özü kalesinin tamiri esnasında vuku bulabilecek herhangi bir düşman saldırısı ihtimaline karşı da Akkirman Beyi'nden de asker ve sipahi talep edilmiştir. Kazakların 21 Nisan 1560 tarihinde Rusya üzerinden 3.000 kuvvet ile Azak kalesine saldırısında ise Osmanlı, Vidin, Vulçitrın, Akkirman, Alacahisar,

¹⁹⁰ BOA. MD. nr. 24, h. 568, s. 230.

¹⁹¹ BOA. MD. nr. 40, h. 515, s. 309.

¹⁹² BOA. MD. nr. 33, h. 523, s. 255.

¹⁹³ Mustafa Murat Öntüğ, "Karadeniz'deki Kazak Tehlikesi ve Özü Kalesi (1580-1630)", 38.

ICANAS Uluslar arası Asya Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, C. V, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay. Ankara, 2012, s. 2314.

¹⁹⁴ BOA. MD. nr. 40, h. 303, s. 138.

Çimen Beyleri ile Boğdan voyvodasından Silistre'ye gitmeleri emrini vermiştir¹⁹⁵. 4 Cemaziye'l-evvel 986/9 Temmuz 1578 tarihinde ise Kazakların 4.000 atlı toplayarak Boğdan üzerine akın etmek üzere oldukları ve bu husus için Silistre Beyi serdar olup Niğbolu ve Vidin'in de haberdar edildiği ve kendisinden yardım talep edilirse göndermesi için Eflak'a¹⁹⁶ diğer taraftan Boğdan da bu durumdan haberdar edilerek kendisinin Erdel voyvodası tarafından asker talep etmesi ve Eflak voyvodası ile bir taraftan Niğbolu, Vidin, Silistre Beyleri ise diğer taraftan düşman üzerine giderek bu konuda gayret edilmesi istenmiştir¹⁹⁷. Hatta bu konu ile ilgili olarak Silistre Beyi, Boğdan'a saldıran Kazak'ların bozularak geri püskürtüldüğü ve bunların takibi için Hırsova kalesi dizdarının asla yardım etmediği konusunda Osmanlı yönetimini bilgilendirilmiştir. Osmanlı ise bu konuda Boğdan ile irtibat halinde olmasını hatta barut ihtiyacı olan kalelerden barutu alarak bayramlarda dahi top kullanılmamasını istemiştir¹⁹⁸.

Boğdan'da vuku bulan diğer bir kazak akınında ise; Konstantin adındaki bir şahsın etrafına Kazakları toplayarak Boğdan'a gelmiş ve kendisine tabi olunması durumunda üç yıllık haracı almayacağını söylemiştir. Konstantin'in asıl amacı Boğdanlıları esir etmek olup onun sözüne uyulmaması gerektiği konusunda ise Boğdan voyvodası '*Boğdan Vilayetini haricden kimesneye dahl ettirmeyesin*'¹⁹⁹ ibaresiyle uyarılmıştır. Boğdan voyvodası ise olası Kazak akınlarına karşı Torla suyuna yakın olan mahallere hayli adam koyarak tedbir almıştır²⁰⁰. Netice itibarıyla Kazakları toplayarak Boğdan'a akın ederek firar eden Konstantin öldürülmüş²⁰¹ ve buradan alınan cizyeler de merkeze gönderilmiştir²⁰². 25 Ramazan 987/15 Kasım 1579 yılında ise, Osmanlı Devleti, Kazak eşkıyalarının tekrar birleşerek Boğdan üzerine hazırlandığı konusunda Eflak voyvodası ile Bender Beyi'nin Boğdan'a yardımcı olmasını²⁰³ Özü Beyi Mehmed Bey ise Boğdan da ki durumdan haberdar edilerek Özü'ye gitmesini ve orada kışlamasını emretmiştir²⁰⁴.

¹⁹⁵ Öntüğ, a.g.m., s. 2318-2319.

¹⁹⁶ BOA. MD. nr. 35, h. 320, s. 125.

¹⁹⁷ BOA. MD. nr. 35, h. 321, s. 125.

¹⁹⁸ BOA. MD. nr. 35, h. 436, s. 170.

¹⁹⁹ BOA. MD. nr. 36, h. 159, s. 54.

²⁰⁰ BOA. MD. nr. 36, h. 160, s. 54. Ayrıca Bkz. Ek III ve IV.

²⁰¹ BOA. MD. nr. 36, h. 161, s. 55.

²⁰² BOA. MD. nr. 36, h. 162, s. 55.

²⁰³ BOA. MD. nr. 40, h. 715, s. 309.

²⁰⁴ BOA. MD. nr. 40, h. 506, s. 226.

3.3.3. Asi Voyvoda İoan'ın Kardeşi Alexander'ın Boğdan'a Yaptığı Akınlar

İoan isyanının bastırılmasının ardından İoan'ın kardeşi Alexander de Osmanlı Devleti'ne karşı durmaktan geri kalmamıştır. Özellikle Alexander etrafına topladığı bir miktar asker ile bölge köylerine akınlar yaparak halkı rahatsız etmiş ve buradaki birçok koyunu da telef ederek bölge halkının tepkisini çekmiştir²⁰⁵. Buna karşı Boğdan voyvodası Petre'ye yardım için Erdel Bey'inden işe yarar tüfekli asker istenerek bu duruma yardımcı olması istenmiştir²⁰⁶. Yine Eflak voyvodasına yazılan bir hükümde ise, Alexander'ın Bender taraflarından Boğdan'a akın etmekte olduğu ve bu durum için Eflak voyvodasının bir miktar asker, tüfek, top ve darbender göndermesi istenmiştir (18 Zilhicce 985/26 Şubat 1578)²⁰⁷. Netice itibariyle yapılan muharebede Alexander'e katılan Kazaklar ele geçirilmiş ve bunların öldürülmeyip küreğe konulması istenmiştir. Hatta Boğdan tarafından İstanbul'a ne kadar Kazak gelirse bunun haraca tabi tutulacağı belirtilmiştir²⁰⁸.

3.3.4. Leh Eşkiasının Boğdan'a Yaptığı Akınlar

İncelediğimiz dönem itibariyle mühimme kayıtlarında ilk olarak 27 Safer 985/16 Mayıs 1577 tarihinde Boğdan tarafına vuku bulan Leh akınlarından bahsedilmektedir. Özellikle bu tarihte Leh eşkıyasına serdar olan bir kimsenin yanına Kazakları da alarak Boğdan'daki bazı yerlerde huzursuzluğa sebep olduğu haberi alınmıştır. Yine bu eşkıyaların kendilerine yol verilmemesi halinde '*Vilayet-i Boğdan'a duhûl*' ederek karışıklık yaratacağı ama Osmanlı, bu konuda Vidin ve Bender Beyleri ile Eflak voyvodasının bilgilendirilmiş olup Boğdan ayan ve boyarlarından bunlara yol vermeyip eşkıyaları kılıçtan geçirerek Boğdan vilayetine kimseyi müdahale ettirmemesini istemiştir²⁰⁹. Ayrıca Silistre Beyi ise; bu Leh Eşkiasının birlik olarak Boğdan voyvodası adına Ramazan'ın 11. Günü Torla suyuna geçerek Boğdan'a girdikleri hatta burada hayli harp olduğunu ve bunların 'Baş Pazarı'na girmiş olduklarını bildirmiştir. Osmanlı ise, Eflak ve hatta Varad²¹⁰ voyvodalarının yardıma gelmesini bu konuda hüküm gönderilen beylerle münasip bir

²⁰⁵ BOA. MD. nr. 33, h. 100, s. 47.

²⁰⁶ BOA. MD. nr. 33, h. 746, s. 363.

²⁰⁷ BOA. MD. nr. 33, h. 640, s. 309.

²⁰⁸ BOA. MD. nr. 34, h. 460, s. 21.

²⁰⁹ BOA. MD. nr. 35, h. 534, s. 115.

²¹⁰ Varad'da bulunan Türk garnizonu için Ayrıca Bkz: Ek V.

karara varılarak bunların Boğdan'dan çıkarılmasına gayret edilmesi konusunda Boğdan voyvodası Petre'ye²¹¹ ve yine ona yardımcı olması için Silistre Beyine hüküm göndermiştir²¹².

3.4.1. Bölgede Yapılan Casusluk Faaliyetleri

Eflak-Boğdan bölgesi Osmanlı Devleti için Lehistan ve Avusturya arasında bir tampon bölge konumunda olması nedeniyle burada bir takım casusların vuku bulması gayet tabii olmuştur. Öncelikle bu devletlerle olan siyasi ilişkilerdeki gerginlikte bu durum açıkça görülmektedir. Bu bağlamda 2 Rebi'ül-evvel 976/25 Ağustos 1568 tarihinde Eflak'a gönderilen bir hükümde; Avusturya tarafından kaçıp Eflak dolaylarında gezen bir grup kimsenin halktan birçok kimseyi galeyana getirme gibi niyetleri olduğu ve bu gibi durumlara mahal verilmemesi için Eflak ve Boğdan'ın birlikte hareket etmeleri gerektiği hatırlatılmıştır²¹³. Diğer bir casusluk olayı ise 16 Şevval 986/16 Aralık 1578 yılında elinde kâğıtlarla Niğbolu'da yakalanan bir casusunun İstanbul'a getirmesini gerektiren bir vakadan ibarettir²¹⁴.

4.1. Ekonomik İlişkiler

1550 ile 1580 yılları arasında Osmanlı ve Romen ekonomik ilişkileri daha çok haraç, pişkeş ve bu bölgeden gönderilen mühimmatlar şeklinde olmuştur. Bilhassa 1538 yılından XVI. yüzyılın sonuna kadar Boğdan ve Eflak'ın Osmanlı İmparatorluğuna toplam aşağı yukarı 393,5 milyon akçe yani 5,6 milyon altın tutarındaki haracı, çeşitli sikkelerle ödendiğini Mihai Maxim bir makalesinde tespit etmiştir. O dönemin ortalama fiyatına göre, bu meblağ 1,4-1,5 milyon sığır veya 10 milyon koyuna eşitti²¹⁵. Yine Osmanlı-Romen ilişkilerinde önemli bir rol oynayan rüşvet ise siyasi ilişkilerde bile kullanılmıştır. Örneğin 1577'de Boğdan voyvodası olan II. Mihnea 3,500 kg altın rüşvet ödemesi koşulu ile Valide Sultan ve vezirler

²¹¹ BOA. MD. nr. 35, h. 238, s. 118.

²¹² "...Boğdan voyvodasından sana haber ve mektub gelirse taleb idüb varmak lazım gelirse tehir itmeyüb varub hidmetde ve yoldaşlıkda bulunmaya ihtimam eyleyesin..." Bkz. BOA. MD. nr. 35, h. 405, s. 200.

²¹³ 7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/1567-1569), "Özet-Transkripsiyon-İndeks", C. III, (Haz. Hacı Osman Yıldırım, Vadettin Atik v.d.), Ankara, 1999, h. 1985, s. 12.

²¹⁴ BOA. MD. nr. 35, h. 1027, s. 401.

²¹⁵ Mihai Maxim, "XVI. Yüzyılın Son Çeyreğinde Akçenin Devalüasyonu ve Eflak-Boğdan'ın Haracı Üzerine Etkisi", IX. Türk Tarih Kongresi, C. II, TTK Yay, Ankara, 1988, s. 1001.

tarafından Boğdan tahtına oturması için desteklenmişlerdir. 1580 yılından itibaren pişkeş, rüşvet ve haraç gibi ekonomik unsurlar ivme kazanarak daha yaygın hale gelmiştir²¹⁶.

Osmanlı Devleti Romen Prenslükleri için özel bir vergi sistemi getirmemiş olup, Osmanlı idaresine bağlı eyaletlerdeki Hıristiyan reayasının verdiği vergilerin bir kopyasını uygulamıştır. Örneğin kürekçi, cizye vs. vergiler aynı idi. Yine bu noktada Romen Prenslükleri ile Osmanlı Eyaletleri arasındaki tek fark ise Tuna civarında vergi ile mükellef olan fert değil devlet idi. Vergilerin sorumlusu ise kadı değil prensler idi. Aynı zamanda XVI. yüzyılın ikinci yarısında Eflak-Boğdan'ın Osmanlı Devleti'ne karşı iktisadi ve mali mükellefiyetleri Osmanlı İmparatorluğu'nun umumi durumu ile yakından ilgilidir. Mesela Coğrafi Keşifler sebebiyle ana ticaret yollarının değişmesi, Amerika'dan fazla gümüşün gelmesi ve başka sebepler sonucunda akçenin değerinde görülen azalma, ziraat mahsullerinin pahalılaşması, seferler (Sigetvar 1566, Astrahan 1569) ve Celali İsyanı gibi olaylar Osmanlı-Romen İlişkilerini ekonomik anlamda etkilemiş ve Romen Prenslükleri'nin mükellefiyetlerinin daha da ağırlaşmasına sebebiyet vermiştir. Yani Osmanlı Devleti, gittikçe artan zahire ve sağlam para ihtiyaçlarını birçok tedbirlerin yanında Romen mükellefiyetlerinin artırılmasıyla da karşılamaya çalışmıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki; Romen boyarları arasındaki mücadeleler ve Eflak-Boğdan'da tahta geçişin sağlam kurallara bağlı olmayışı nedeniyle siyasi birlik sağlanamamış bu durum ise voyvodalarının ekonomik mükellefiyetlerinin artırılmasını kolaylaştırmıştır²¹⁷. Sonuç itibariyle Osmanlı-Romen ekonomik ilişkileri; 1 yıllık haracın gönderilmesi, sefer zamanlarında asker, tüfek ve kıtlık zamanlarında ise mübaya'a yolu ile İstanbul'a zahire ve et gönderilmesi, pişkeş ve çeşitli hediyeler şeklinde gelişmiştir.

4.1.1. Haraç Teslimatı

Bilindiği üzere Osmanlı'ya ilk haraç veren Eflak voyvodası Mirça ve ilk Boğdan voyvodası ise Petru Aron zamanında olmuş ve bundan sonra Eflak-Boğdan 'haraçgüzar' statüye girmiştir. Her ne kadar Romen Prenslükleri'nin haraç miktarlarında dönemin askeri, siyasi, sosyal, iktisadi ve askeri sebeplerden dolayı

²¹⁶ Maxim, Romano-Ottomanica, s. 53.

²¹⁷ Mihai Maxim, "XVI. Asrın İkinci Yarısında Eflak-Boğdan'ın Osmanlı İmparatorluğuna Karşı İktisadi ve Mali Mükellefiyetleri Hakkında Bazı Düşünceler", VII. Türk Tarih Kongresi, C. II, TTK Yay., Ankara, 1973, s. 557-558.

iniş-çıkışlar görülse de 1580 yılından önceki meblağlarda önemli bir fark görülmemektedir. Bu şartlarda Romen Prenslikleri haraçlarını altın ile ödeme zorunluluğu olmadığı için akçe olarak vermeği tercih etmişlerdir²¹⁸. Diğer taraftan Romen Prensliklerinin gönderdiği haraçlar pek de düzenli olmamıştır. Nitekim Eflak ve Boğdan voyvodalarına hitaben yazılan bir fermenda her yıl gönderilen haracın bu sefer gönderilmeyip bu husus için Cafer Çavuş geldiğinde ona teslimi hakkında Romen Prensliklerine haraç konusunda ikaz yapıldığı durumlar da olmuştur²¹⁹. Haraç ile ilgili önemli bir husus ise bazı durumlarda bizzat voyvodaların haraçlarını İstanbul'a teslim etmesiydi. Bu voyvodalardan II. Alexandru bizzat İstanbul'a gelme arzusunda bulunmuş ve bu durumda Eflak bölgesinin bir zarara uğramaması için Kırım hanı Devlet Giray Han'a²²⁰ ve Erdel Kralına da bu süre zarfında düşman vs. taraflarından Eflak memleketine ve halkına bir zararın eriştirilmemesi için gerekli gayreti göstermeleri istenmiştir²²¹.

Ayrıca Osmanlı, haracın vaktinden önce gönderilmesi ve bu noktada asla tehir edilmemesi konusunda²²² da titizlik göstermiştir. Fakat bazen haracın geciktiği durumlar da olmuştur. Örneğin 22 Safer 986/30 Nisan 1578 yılında Boğdan'da kışın fazlasıyla kar olduğu için Boğdan voyvodası haracı zamanında gönderemeyeceğini belirtmiş ve Osmanlı ise bu durumu '*İnşallah vaktinden tecavüz olunmayub*²²³' diyerek hoş karşılamıştır. Yine bu olanlar dışında tespit edilen haraç miktarının artırıldığı durumların da olduğunu Erdel voyvodasına gönderilen culûs-i hümayun münasebeti ile zam olunan 5.000 filori haracı göndermesi²²⁴ ve Boğdan'dan her yıl gönderilen haracın 5.000 filori artırıldığını ve bunun Boğdan voyvodasının kardeşi ile göndermesi²²⁵ şeklindeki hükümlerden anlamaktayız. Haraç ile ilgili olarak diğer bir husus ise bölgede yaşayan Çingenerin dahi buna tabi tutulması idi. Özellikle Eflak'a bağlı haraç ödeyen Çingenerin esir olarak satılması men edilmiş²²⁶ ve yine Osmanlı'nın Çingene haracını toplaması için bölgeye resmi görevliler gönderdiği ve

²¹⁸ Maxim, XVI. Yüzyılın Son Çeyreğinde, s. 1002-1004.

²¹⁹ BOA. MD. nr. 9, h. 41, s. 16.

²²⁰ 7 Numaralı Mühimme Defteri, C. III, h. 2734, s. 393.

²²¹ 7 Numaralı Mühimme Defteri, C. III, h. 2735, s. 393-394.

²²² BOA. MD. nr. 29, h. 521, s. 205.

²²³ BOA. MD. nr. 34, h. 177, s. 394.

²²⁴ BOA. MD. nr. 27, h. 309, s. 131.

²²⁵ 7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/1567-1569), "Özet-Transkripsiyon-İndeks", C. II, (Yay. Hacı Osman Yıldırım, Vahdettin Yıldırım v.d.), Ankara, 1999, h. 1306, s. 67.

²²⁶ 3 Numaralı Mühimme Defteri, h. 803, s. 357.

bunların aldıkları haraçları müteveli heyeti önünde tasdik ederek İstanbul'a gönderdiği mühimme kayıtlarından anlaşılmaktadır²²⁷.

Son olarak Eflak-Boğdan haraçları incelendiğinde 1528 yılında Boğdan, 10.000 akçe ödemiş olup bunun en zirveye ulaştığı dönem ise 1591 yılında 60.000 akçe ile olmuştur. Eflak için haraç bedeli 1480 yılında 14.000 akçe iken bu rakam 1574-1579 tarihinde 102.000 ve 104.000 akçe ile en yüksek rakamına ulaşmıştır²²⁸.

4.2.1. Vergi ve Pişkeş Hususu

Osmanlının haraçtan ziyade dikkat ettiği hususlardan biri de Pişkeş ve bölge beylerinden aldığı bazı vergiler olmuştur. Bilhassa Temeşvar'a tabi olan bazı kalelerde vergi vermektan kaçınan kişilerin ele getirilmesi için Temeşvar'a²²⁹ ve koyun otlatmak için Akkirman taraflarından Lehistan taraflarına geçen çobanların koyunlarının bir deftere kayıt edilerek otlak vergisini her iki tarafın da tayin edeceği eminler huzurunda bu deftere göre toplanması için Akkirman Beyine²³⁰ hüküm yazılmıştır. Diğer bir hükümde ise Temeşvar ve diğer yerlerden alına gelen cizyeden başka sefer filorisi adı ile avarız bedelini şikâyete meydan vermemek koşulu ile haneden haneye toplanması için Temeşvar Beylerbeyine hüküm yazılmıştır²³¹.

Osmanlı döneminde kesin olarak I. Bayezit döneminde başlayan pişkeş alımı ise İlhanlı-Moğol kökenli bir usuldür. Pişkeş, Romen voyvodalarından politik-askeri anlamda istenen bir yükümlülük arz etmektedir. Özellikle 1525 yılında sona eren Lehistan-Osmanlı barışından sonra Boğdan voyvodası Ştefâniță, kendi ülkesinde boyarlara karşı tutunabilmek için Osmanlı yardımına muhtaç kalmış ve durumunu Osmanlılara pişkeş göndererek garantiye alabilmiştir. Boğdan voyvodası Ştefâniță, Osmanlıya gönderdiği pişkeş sayesinde her daim Osmanlı yardımını alarak kendisini boyarlara karşı muhafaza etmiştir²³².

Romen voyvodaları haraç teslimi sırasında pişkeş olarak bir miktar arpa ve yeniçeri ağasına ise odun armağan ettikleri bilinmekle birlikte bunların miktarları hakkında kesin bir malumat yoktur. Ayrıca Eflak, Boğdan ve Erdel voyvodaları

²²⁷ BOA. MD. nr. 14-2, h. 942, s. 650.

²²⁸ Maxim, Romano-Ottomanica, s. 52.

²²⁹ BOA. MD. nr. 14-1, h. 571, s. 406.

²³⁰ 7 Numaralı Mühimme Defteri, C. II, h. 1784, s. 303.

²³¹ BOA. MD. nr. 16, h. 408, s. 111.

²³² Mihai, Maxim, *Noi Documente Turkești Privind Țările Române și Inalta Poartă (1526-1602)*, Muzeul Brăilei-Editura ISTORS, Brăila, 2008, s. 44-45.

haraçlarını İstanbul'a göndererek padişaha belirli bir miktarda at ve şahini pişkeş olarak vermişlerdir²³³. Özellikle 1526 yılından sonra haraç ve pişkeş (haraç pişkeşi) eş anlamda kullanılarak ikisinin bir arada alınması adet olmuştur²³⁴.

Osmanlı belgelerinde pişkeş gönderimi ile ilgili olarak Eflak voyvodasına yazılan bir hükümde Eflak tarafından İstanbul'a her sene 20 adet şahinin gönderildiği fakat hala istenilen bu şahinlerin gelmediğinden bu tarafa gelecek olan Çakır Çavuş ile birlikte gönderilmesi istenmektedir²³⁵. Yine mühimme defterleri incelendiğinde Eflak Bölgesinden her yıl 20 adet şahin'in gönderildiği tespit edilmekle birlikte²³⁶ Boğdan için aynı şey söz konusu olmamaktadır. Fakat Boğdan bölgesinden de Eflak'a nazaran doğan gönderildiği de kayıtlarda geçmektedir. Ancak bunların miktarı konusunda herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır²³⁷. Ayrıca bunun dışında 1569 yılında Eflak voyvodası II. Alexandru bargirân-ı araba ve Boğdan voyvodası aynı tarihte 20 araba atı ve 6 adet şahini pişkeş olarak göndermişlerdir. Bu miktarlar kesin olarak tespit edilememekle birlikte bu sayı Osmanlı kaynaklarına nazaran Avrupa kaynaklarında çok büyük rakamlara ulaşmıştır. Mesela bunlardan biri Boğdan Voyvodasının yılda Osmanlı'ya 500 adet at ve 300 cenah şahin verdiğini yazmıştır. Yine bunlardan başka Sigetvar ve Astrahan Seferleri için de arpa tedariki istenmiştir²³⁸.

4.3.1. Tımar ve Dirlik Verilişi

Osmanlı Devleti'nde, bir bölgeye ait gelirlerin, belli hizmetler mukabili, maaş olarak askeri ve sivil erkâna terk ve tahsisi işlemine dirlik ya da tımar adı verilmektedir. Orhan Bey döneminde başlayan tımar ve dirlik verilişi Kanuni döneminde ise en ihtişamlı dönemine ulaşmıştır²³⁹. İncelediğimiz dönem itibariyle Eflak-Boğdan bölgesinde bulunan Köstendil ve Târgovişte gibi nahiyelerde bulunan, bilhassa savaşlarda, elçi ve mühim devlet adamlarına kılavuzluk yaparak devlete yarar sağlayanlara tımar verilmiştir. Örneğin bu tımarlardan birisi, Eflak voyvodası Petre, Dersaadet'e mektup göndererek kardeşleri olan Radol ve Mirça için dirlik rica

²³³ Maxim, XVI. Asrın İkinci Yarısında Eflak-Boğdan, s. 563.

²³⁴ Maxim, Noi Documente Turkeşti, s. 44.

²³⁵ BOA. MD. nr. 21, h. 613, s. 256.

²³⁶ 3 Numaralı Mühimme Defteri, h. 1035, s. 485 ve BOA, MD. ZYL, nr. 2, h. 644, s. 248.

²³⁷ 6 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 112, s. 83.

²³⁸ Maxim, XVI. Asrın İkinci Yarısında Eflak-Boğdan, s. 564.

²³⁹ Mustafa Oflaz, "Osmanlı Dirlik Sistemi", *Türkler*, C. X, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s. 695-697.

etmiş ve karşılığında ise Radol'a yirmi beş Mirça için ise yirmi akçe verilmiştir (7 Zilkade 967/25 Nisan 1569)²⁴⁰. Ayrıca Radol'un Müslüman olan oğluna da savaşlarda gösterdiği başarı sebebiyle Osmanlı tarafından tımar verilmiştir²⁴¹. Köstendil sancağında bulunan Hüseyin adlı kişi düşman üzerine gece harekete geçerek birçok kimseyi öldürerek kendisi de yaralanmıştır. Bu durum karşısında Köstendil Beyi'nin isteği üzerine Hüseyin ve oğullarına 5.000 akçe tımar verilmiştir²⁴². Diğer taraftan ise Eflak voyvodasının Yerğöğü kalesini tamir eden çavuşun yararlılığını bildirmesi üzerine Osmanlı tarafından bu çavuşa 3.000, kâtibine de 3 akçe dirlik verilmiştir²⁴³. Tımar verilmesi ile ilgili diğer bir husus ise yollarda kılavuzluk yapan kişilere verilmesi idi. 1574 yılında isyan eden İoan'ın takip edilmesi için bölgenin coğrafi yapısını bilen kişilerin yardımına ihtiyaç duyulmuştur. İşte bu noktada İoan voyvodası ile yapılan Tudori muharebesinde yoldaşlık ve kılavuzluk ederek Osmanlı ordusuna yarar sağlayan 20 askere 3.000 akçe Süleyman'a ise 4.000 akçe²⁴⁴ ve Vidin Beyi olan Mustafa Bey'e ise 30.000²⁴⁵ akçe verilmiştir. Ayrıca İoan ile yapılan savaşta 8.000 kişilik askeri ile savaşan Silistre Beyi'nin bu savaşta oğlunu ve bu askerlerin büyük bir bölümünü şehit verdiği gerekçesi ile hayatta kalan Akyaz adlı oğullarına tımar verilmiştir²⁴⁶.

Osmanlı Devleti, bölgede devlet adına yararlılık gösterenlere bu şekilde tımar verilmesini sağlarken savaş zamanında savaşa gitmeyen sancakbeylerine ise tımarlarının ellerinden alınacağına dair tehdit içeren hükümler göndermekten de çekinmemiştir. Bu konu ile ilgili olarak Temeşvar Beylerbeyine yazılan bir fermanda Boğdan voyvodası olan Alexander ile Boğdan Seferine tayin olunan Vidin, Alacahisar ve Vulçitrın sancaklarının zü'amâ ve sipahilerinden emir olunduğu halde sefere gelmeyenlerin isimleri ve tımarlarının yazılı olarak merkeze bildirilmesi ve bu askerlerin miktarı, tımarların hangi nahiye veya köyde olması gibi detaylı olarak bilgi istenmiştir²⁴⁷.

1570 tarihli Kıbrıs seferinde savaşta yararlılık gösteren Târgovişte'de bulunan Ali'ye 3.300 akçe²⁴⁸, yine Târgovişte'de bulunan Mustafa'ya 5.999 akçe²⁴⁹ tımar

²⁴⁰ BOA. MD. nr. 4, h. 664, s. 66.

²⁴¹ BOA. MD. nr. 4, h. 1102, s. 109.

²⁴² BOA. MD. nr. 8, h. 1691, s. 147.

²⁴³ BOA. MD. nr. 4, h. 1972, s. 189.

²⁴⁴ BOA. MD. nr. 25, h. 1041, s. 105.

²⁴⁵ BOA. MD. nr. 25, h. 1706, s. 170.

²⁴⁶ BOA. MD. nr. 25, h. 1507, s. 145.

²⁴⁷ 6 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 81, s. 67.

²⁴⁸ BOA. MD. nr. 8, h. 1520, s. 133.

verilmiştir. Ayrıca Kıbrıs Seferi'ne katılmayan diğer Târgovişte'li Ali'nin tımarı elinden alınmıştır²⁵⁰. Tımarın kimlere verilmesi ilgili olarak; firar ve tımar toprağını boş bırakılmaması için 'yarar kişilere verile' diye hüküm beyan edilmiştir²⁵¹.

4.4.1. Bölgeden Güherçile Çıkarılması

Güherçile; doğal halde bulunan ve adi güherçile olarak adlandırılan potasyum nitrat, Şili güherçilesi denilen sodyum nitrat ve duvar güherçilesi adı verilen Kalsiyum nitrat şeklinde başıca üç nitrat türüne verilen ortak isimdir. Şeffaf, renksiz, kokusuz, tuzlu ve biraz acımsı, havada bozulmayan beyaz billûrsu bir tozdan oluşmaktadır. Eskiden beri barut yapımında kullanılan güherçile özellikle savaş zamanlarında üzerinde hassasiyetle durulan bir madde olmuştur. İlk defa Çinliler tarafından bulunan güherçile daha sonraki dönemlerde yaygınlık kazanmıştır. Kullanımı daha ziyade Haçlı Sefer'leri sonrası artmış olan güherçile İslam dünyasında Osmanlı Devleti zamanında ivme kazanarak yaygınlaşmıştır. Önemine binaen güherçile konusu Osmanlı Devleti'nce üzerinde durulan en mühim konulardan biri olmuştur. Gerek güherçileye duyulan ihtiyaç, arz ettiği önem ve gerekse verilen emirler gereği Osmanlı coğrafyasının Anadolu, Rumeli, Afrika ve Ortadoğu bölgelerinin birçok noktasında güherçile işlenmek üzere kârhaneler kurulmuştur²⁵². Özellikle Romanya'nın Eflak bölgesinde bulunan Temeşvar, bölgede önemli güherçile merkezlerinden biri olmuştur. Nitekim Temeşvar'da işlenen güherçilenin gönderilmesi istenmiş ve özellikle barut hususu '*ehem-i mühimmattandır*' denilerek ateş ve benzeri yanıcı maddelerden uzak tutulması konusunda ikazlar da yapılmıştır²⁵³. Temeşvar'da yeterli miktarda barut çıkarılması istenmekle birlikte barut ihtiyacının acil olduğu durumlarda bedelinin satın alınarak miktarının gönderilmesini²⁵⁴ isteyen hükümlere de rastlamaktayız. Bölgede güherçile çıkarılan diğer bir yer ise Çanad kazasıdır. Temeşvar kadısına gönderilen bir

²⁴⁹ BOA. MD. nr. 8, h. 1550, s. 135.

²⁵⁰ BOA. MD. nr. 8, h. 511, s. 44.

²⁵¹ BOA. MD. nr. 15, h. 890, s. 102.

²⁵² Metin Hülagü, "Osmanlı Devleti'nde Güherçile Üretimi ve Kayseri Güherçile Fabrikası", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sa: 11, 2001, s. 73.

²⁵³ BOA. MD. nr. 9, h. 5, s. 2.

²⁵⁴ BOA. MD. nr. 17, h. 23, s. 16.

hükümde Çanad'da işlenen güherçilerin gerekli yerlere gönderilmesi ve bu hususa dikkat verilerek diğer hususlar ile mukayese edilmemesi istenmiştir²⁵⁵.

Belgelerde geçen önemli bir husus ise Temeşvar bölgesinden çıkarılan güherçilerin Osmanlı himayesinde bulunan bazı stratejik merkezlere gönderilmesi olmuştur. 15 Rebiü'l-evvel 977/28 Ağustos 1569 tarihinde Temeşvar'da işlenen güherçilerin Budin'e gönderilmesi gerekmiş ve Budin'e gönderilmek üzere 235 kantar güherçile işlenilmesi için Çanad Beyinden güherçile çıkarmasına gayret etmesi istenmiş olup o ana kadar ne kadar güherçile çıkarıldığı ve diğer sair yerlerden de güherçile çıkarılan yerlerin olup olmadığı Temeşvar Beylerbeyine sorulmuştur²⁵⁶. Ayrıca Temeşvar'a gönderilen diğer bir hükümde Temeşvar karhanelerinde bulunan barutların işlenerek Belgrad'a gönderilmesi ve bundan önce konu ile ilgili birçok hüküm gönderildiğinden asla dakika kaybedilmemesi²⁵⁷ ve gönderilen güherçile ve barutların aylık miktarlarının²⁵⁸ merkeze bildirilmesi istenmiştir. Hatta Belgrad'a gönderilecek olan barutların çok sıkı bir şekilde korunarak oraya ulaştırılması ve daha sonra ise barutları Belgrad'a ulaştırdığına dair Belgrad kadısı ve defterdarından temessük alarak bunları merkeze iletmesi emir olunmuştur²⁵⁹. Ayrıca Belgrad'a gönderilen barutlarla ilgili olarak bunların oraya örtüsüz gönderildiği için hayli barutun çürüyerek yolda telef olduğu ve bu noktada barutların mümkün mertebe barut çemberleri üzerine örtüsüz göndermekten sakınılması istenmiştir²⁶⁰. Yine 1572-73 seferi sebebiyle barut ve mühimmat ihtiyacı çok ciddi boyuta ulaşmış ve bu husus için Temeşvar'da inşa edilen camiden fazla kalan kurşunların dahi Belgrad'ta olan Göle Beyine gönderilmesi istenmiştir (20 Şevval 980/23 Şubat 1573)²⁶¹.

Romanya bölgesinde güherçile çıkarılan diğer bir yer ise Erdel Vilayeti'ne tabi Varad kazası olmuştur. Nitekim Varad ve civar köylerde çıkarılan güherçileleri getiren Macar tüccarlarından kantarı 12 kuruş olmak şartı ile satın alınması Temeşvar Beylerbeyi Defterdarlığından istenmiştir²⁶². Bilhassa bu durum güherçileye acil

²⁵⁵ BOA. MD. nr. 9, h. 7, s. 3.

²⁵⁶ BOA. MD. nr. 9, h. 8, s. 3.

²⁵⁷ BOA. MD. nr. 19, h. 207, s. 97.

²⁵⁸ BOA. MD. nr. 19, h. 437, s. 211.

²⁵⁹ BOA. MD. nr. 19, h. 585, s. 289.

²⁶⁰ BOA. MD. nr. 19, h. 683, s. 342.

²⁶¹ BOA. MD. nr. 21, h. 265, s. 111.

²⁶² BOA. MD. nr. 14-1, h. 483, s. 338.

ihtiyaç duyulduğu zamanlarda olmuştur. Bu durumda Osmanlı Devleti güherçileyi bazı Macar tüccarlarından para ile satın alma yoluna gitmiştir²⁶³.

Güherçilenin arz etmiş olduğu önem münasebetiyle güherçile çalışanları da devletin özel bir uygulamasına muhatap olmuşlardır. Örneğin Temeşvar'da güherçile madenlerinin bulunduğu yerlerin kadılarına gönderilen bir hükümde, kendilerine bedava verilen tavuk, kuzu, yağ, pastırma ve sair yiyeceklerin bir parçasını dahi halkın rızası dışında güherçile çalışanları dışında başkalarının almasına müsaade edilmemesi istenmiştir. Buna ilaveten güherçile çalışanları hizmette buldukları sürece seferden muaf tutulmuşlardır²⁶⁴.

4.5.1. Mübaya'a Yoluyla İstanbul'a Yapılan Mühimmat Gönderimi

Eflak-Boğdan bölgesinden ekonomik olarak yapılan yardımların en önemlisi bölgeden bilhassa mübaya'a yoluyla İstanbul dolaylarına gönderilen mühimmatlar olmuştur. Osmanlı Devleti, ekonomik açıdan İstanbul iaşesi için Romen prensliklerine çok önem vermiş olup XVIII. Yüzyılda Eflak-Boğdan'ın bu rolünü '*İstanbul'un yiyecek ambarı*' ifadesiyle açıkça belirtmiştir²⁶⁵. Ayrıca Eflak-Boğdan bölgesi İstanbul iaşesi için dokuz nahiyeye ayrılmış ve XVII. Yüzyılın ortalarında yılda 90.000 koyun tüketen saray mutfağı için ocaklık sistemi çerçevesinde yılda toplam 40.000 koyun veren Memleketeyn'de özel iaşe bölgeleri belirlenmiştir. İaşe mükellefiyetleri dışında Memleketeyn'in Özü, Hotin, Akkirman, Kili, Bender, Brăila, Yergöğü gibi Osmanlı komşu kalelerinin tamiratına ulaşım, levazım ve insan gücüyle katkıda bulunması gerekmiş ve normal olarak bu tamirat çalışmaları voyvodanın haraçlarından düşürülmüştür²⁶⁶.

İstanbul'a mübaya'a yoluyla mühimmat gönderilmesi ise genel itibariyle Güney Romanya'da bulunan Brăila vasıtasıyla olmuştur. Kanuni dönemde alınan Brăila, sahip olduğu iskeleyle İstanbul iaşesi için önemli bir merkez haline gelmiştir²⁶⁷. Brăila'nın ilhak edilmesinden sonra bu bölge, Silistre Sancak Beyliği'nin bir kazası şeklinde teşkilatlandırılmış olup XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde

²⁶³ BOA. MD. nr. 16, h. 331, s. 573. Ayrıca Bkz. Ek VI ve VII.

²⁶⁴ Hülügü, a.g.m., s. 76.

²⁶⁵ Cezmi Karasu, "XIX Yüzyılda Eflak ve Boğdan'daki Rus İşgalleri", "*Türkler*", C. 12, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s. 741.

²⁶⁶ Mihai Maxim, "Romanya", *DİA*, C. XXXV, İstanbul, 2008, s. 63

²⁶⁷ Mihai Maxim, "Osmanlı Döneminde Bir Tuna Liman Kenti: İbrayil (Brăila)", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Sa: 12 (1982-1998), s. 174.

ise Tuna Defterdarlığına ihdas edilmiştir²⁶⁸. Yine belgelerden anladığımız kadarıyla Brăila sadece İstanbul için değil bilhassa sefer zamanlarında Trabzon ve Kefe gibi önemli merkezlere de mühimmat gönderen bir merkez olmuştur. Eflak-Boğdan'dan gelen mühimmatlar önce Brăila iskelesine daha sonra ise gerekli yerlere gönderilmiştir²⁶⁹. II. Selim döneminde en zengin Romanya şehri olan Brăila 1574 yılında asi voyvoda İoan'ın askerleri tarafından yağma edilmiş ve yağmacılar orada birçok gümüş, altın, para ve mücevher bulmuşlardır. Bu durum bölgede yapılan yoğun ticaret nedeniyle bölge halkının zenginleşmesinden ileri gelmekteydi²⁷⁰.

Brăila aracılığıyla ihraç edilen en önemli mühimmatlar arasında arpa, buğday ve un ilk sırada yer almıştır. Nitekim 1578 tarihinde yapılan İran harplerinde Boğdan'dan 12.000 kile buğday, arpa ve darının İbrail iskelesine gönderilerek oradan İran Seferi için gemilerle Trabzon'a²⁷¹ ve Eflak'tan aynı miktarda mühimmatın ise İbrail yolu ile Kefe iskelesine yüklenererek oradan Süleyman çavuşa teslim edilmesi istenmiştir²⁷². Kefe nazırı olan Süleyman Bey'den de gönderilen bu mühimmatı koruması istenmiştir²⁷³. Hububat dışında Brăila'dan mübaya'a yolu ile gönderilen diğer ürünler ise balık, çerviş denilen iç yağ, kereste, elma, armut gibi meyvelerden oluşmaktadır²⁷⁴.

4.5.2. Mübaya'a Yoluyla İstanbul'a Yapılan Koyun ve Et Gönderimleri

922/1584 tarihli bir hükümden anlaşıldığı üzere '*koyun cem'ine gelen celep taifesi her sene Boğdan vilayetinden 300.000 koyunu İstanbul zahiresi için satın alırlar*²⁷⁵, ibaresi, bölgeden gönderilen mühimmatın büyüklüğünü bize göstermektedir. Diğer taraftan 1580 yılına kadarki mühimme kayıtları incelendiğinde bölgeden İstanbul için çeşitli zamanlarda koyun istendiği olmuştur. Kayıtlarda devletin bu hususu ciddiye aldığı ve yeri geldiğinde İstanbul ile Eflak-Boğdan üzerinde bulunan kadılar bile uyarılmıştır. Ayrıca Bölgeye koyun almak için giden celeplerden voyvoda tarafından alındığına dair temessük istenmesi devletin, meseleyi

²⁶⁸ Mihai Maxim, "Brăila'ya ait Osmanlı Defteri (1587)", *X. Türk Tarih Kongresi*, Ankara, 1993, s. 974.

²⁶⁹ BOA. MD. nr. 38, h. 4, s. 1.

²⁷⁰ Maxim, XVI. Yüzyılın Son Çeyreğinde, s. 176.

²⁷¹ BOA. MD. nr. 38, h. 5, s. 1

²⁷² BOA. MD. nr. 38, h. 6, s. 1

²⁷³ BOA. MD. nr. 38, h. 97, s. 33

²⁷⁴ Maxim, XVI. Yüzyılın Son Çeyreğinde, s. 176-177.

²⁷⁵ Maxim, XVI. Asrın İkinci Yarısında Eflak-Boğdan, s. 560.

ciddiye aldığı bir göstergesi olarak değerlendirilebilir²⁷⁶. Özellikle Osmanlı bu işi ciddiye alarak merkez tarafından gönderilen kişiler dışındaki kimselere koyun verilmemesini Boğdan'da hapis edilen koyun celeplerinden²⁷⁷ anlamaktayız. Diğer bir husus ise İstanbul'da et sıkıntısının olduğu durumlarda Eflak ve Boğdan üzerinden İstanbul'a gelen celeplere asla müdahale edilmemesi için Eflak ve Boğdan'dan İstanbul'a gelinceye kadarki yol üzerinde bulunan tüm kadılara tembih edilmiştir. Çünkü hükümde açıkça İstanbul'a üç dört yıldan beri sığır vs. celeplerin gelmediği belirtilerek bu noktada koyun getirenlerin asla yollarda ve kasaplarda satış yapmalarını istenmiştir²⁷⁸. Aynı zamanda koyun almaya gelen celeplere gereken yardımın yapılması için Boğdan voyvodasına da hüküm yazılmıştır²⁷⁹.

Özellikle İstanbul'un et darlığı çektiği zamanlarda Edirne ve sair kazalardan Eflak-Boğdan'a giden kişilere koyun satılmaması ve doğrudan doğruya bunların İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir²⁸⁰. Hatta bölgede koyun bulunmadığı acil durumlarda *'her kimde koyun bulunursa teslim itsin emr-i şerifime kifayet mikdarı koyun teslim idüb ihtimam ve say eylesiz'*²⁸¹, gibi hükümler ile de İstanbul'da görülen et sıkıntısını çözmeye yoluna gidilmiştir.

Osmanlı Devleti, bu noktada Eflak ve Boğdan tarafına gönderdiği kişilere ferman vererek *'resmi görevli'* kimseleri bu iş için görevlendirmiştir. Çünkü Eflak ve Boğdan'dan gelmek üzere tenbih edilen 12.000 koyunun yollarda satıldığı haberi üzerine Kırk Kilise ve Rodoscuk Kadıları'nın bu kazalara giderek koyunları *'emr-i şerif'* ile gelen kimselere teslim etmesi istenmiştir²⁸². Hatta bununla ilgili olarak Osmanlı Devleti'nin bu iş için bir mübaşir atadığını ve bu bölgeye koyun almak için gelen celepler ile sahiplerinin bir defter ile bildirmesini içeren 5 Rebiü'l-ahir 987/ 1 Haziran 1579 tarihli bir hükümde²⁸³ açıkça görülmektedir.

İstanbul'a gönderilen koyun miktarları yıllara göre değişmekle birlikte bunlardan 1563-1568 yılında ikinci defa Boğdan voyvodası olan Alexandru Lăpuşneau, her ay 1000'er sığır olmak üzere yılda 12.000 koyunu İstanbul'a göndermek mecburiyetinde kalmıştır. Özellikle bu rakam meşhur Mihai Viteazul İsyanından (1595) önce 27.000 adetten fazla bir rakama ulaşmıştır. Osmanlı ticaretin

²⁷⁶ 3 Numaralı Mühimme Defteri, h. 92, s. 51.

²⁷⁷ 3 Numaralı Mühimme Defteri, h. 130, s. 66.

²⁷⁸ 3 Numaralı Mühimme Defteri, h. 1401, s. 620-621.

²⁷⁹ 3 Numaralı Mühimme Defteri, h. 1502, s. 665.

²⁸⁰ BOA. MD. nr. 28, h. 679, s. 275.

²⁸¹ BOA. MD. nr. 38, h. 220, s. 107.

²⁸² BOA. MD. nr. 35, h. 918, s. 361.

²⁸³ BOA. MD. nr. 36, h. 767, s. 290.

tam bir tekel olamaması nedeniyle Hıristiyan devletler ve Romen Prenslikleri arasındaki sınırlar Romenler tarafından kontrol ediliyordu. Bu durumda voyvodalar ‘kaçakçılığı’ teşvik etmişlerdir²⁸⁴. 27 Şevval 987/17 Aralık 1579 tarihinde Boğdan voyvodası Ianku’ya gönderilen bir fermada bu bölgeden 180.000 koyun istenmiş olup bunların Lehistan ve Macaristan taraflarında satılmaması gerektiği ve doğrudan İstanbul’a gönderilmesi istenmiştir²⁸⁵. Ama netice itibarıyla bu koyunlardan 70-80.000 âdeti Lehistan vilayetine ve 50.000 koyunun da Akkirman vilayetlerinde satılmıştır. Koyun ihtiyacının giderilmesi için Osmanlı Devleti, yeteri kadar koyunun toplanmasını istemiş ve eğer mümkünse bunlardan bazılarını koyun almaya gelen celep ve kasaplara akçe ile satın aldırtmıştır²⁸⁶. Bu durumun oluşması Osmanlı tekelinin tam olarak tüm vilayetlerde teşekkül etmemesinden ileri gelmektedir. Nitekim Boğdan koyunları o dönemde çok rağbet görmekte ve Polonya, Rusya, Almanya ve Venedik’e kadar ihraç edilmekte ve bu iş için Avrupa’dan sığır almak için tüccarlar gönderilmekteydi²⁸⁷.

4.5.3. İstanbul’a Yapılan Diğer Gönderimler

Romen Prensleri mübaya’a yolu ile koyun ve sığırdan başka, İstanbul’a hububat, bal, bal mumu, donyağı, kendir ve kereste gibi ürünler göndermişlerdir. Özellikle bu yardımlar İstanbul ile sınırlı kalmamış olup bilhassa sefer ve savaş zamanlarında belli merkezlere de mühimmat yardımı talep edilmiştir.

4.5.4. Don Yağı ve Kendir Gönderimi

Belgelerde ifade edildiği kadarıyla gemiler için kullanılmak üzere Eflak-Boğdan’da 21 Şaban 979/8 Ocak 1572 tarihinde toplanan donyağı ve kendirin getirilmesi için yeterli sayıda araba hazırlaması konusunda Çırnova kadısına²⁸⁸ ve Çırnova tarafından gelecek olacak bu mühimmatları urgan şeklinde sararak İstanbul’a göndermesi için Varna kadılarına hükümler yazılmıştır²⁸⁹. Temeşvar kalesinde saklanan bu mühimmatlar oradan da Balıkçı iskelesine gönderilmiştir.

²⁸⁴ Maxim, XVI. Asrın İkinci Yarısında Eflak-Boğdan, s. 561-563.

²⁸⁵ BOA. MD. nr. 39, h. 157, s. 65.

²⁸⁶ BOA. MD. nr. 40, h. 597, s. 258.

²⁸⁷ Maxim, XVI. Asrın İkinci Yarısında Eflak-Boğdan, s. 563.

²⁸⁸ BOA. MD. nr. 10, h. 158, s. 100.

²⁸⁹ BOA. MD. nr. 10, h. 159, s. 100.

Bölge halkından toplanan bu mühimmatlardan kendir, her ev başına bir kantar ve donyağı ise; her üç evden bir kantar olmak üzere toplam 700 kantar toplanmıştır²⁹⁰.

Eflak ve Boğdan bölgesinden istenilen donyağı miktarları İstanbul'un ihtiyacına göre değişmekle birlikte Eflak ve Boğdan'dan farklı miktarlarda don yağı istenmiştir. Bu duruma örnek olarak; 2 Muharrem 979/27 Mayıs 1571 tarihinde İstanbul'da don yağı hususunda bir darlık olup Boğdan'dan 2.000 kantar²⁹¹ ve 7 Ramazan 979/25 Ocak 1572 tarihinde ise Eflak'tan 500 kantar don yağı istenerek bunların teslim edildiğine dair kadılardan temessük alınması icap etmiştir²⁹². Eflak'tan gönderilen 500 kantar donyağı İstanbul'a gönderilmek üzere Varna iskelesine getirilmiştir²⁹³. Osmanlı, gönderilen yağların nereye gittiğine dair hesap sorarak daima gönderilecek olan mühimmatın takipçisi olmuştur. Özellikle bölge kadılarından makbuz ya da temessükler ile İstanbul'a gönderilmesi bunun bir kanıtı olabilir.

4.5.5. Kereste ve Odun Gönderimi

Bölgeden gönderilen diğer bir mühimmat ise kale tamirleri için kullanılacak olan kereste olmuştur. 7 Zilkade 984/26 Ocak 1577 tarihinde yazılan bir hükme göre tamir edilmekte olan Bender kalesi için Boğdan voyvodasından kereste²⁹⁴, taş kireçi²⁹⁵ ve 1.000 adet işe yarar adam²⁹⁶ istenmiştir. Hatta Boğdan voyvodasının bu işle yeterince alakadar olmadığını Cankirman Beyinin gönderdiği mektuptan anlamaktayız²⁹⁷. Boğdan voyvodası ise yolda Tatar ve Lehlilerin olması nedeniyle hazır olan kerestenin gönderilemediğini beyan ederek²⁹⁸ mühimmatın gecikme nedenini Merkeze iletmiştir. Boğdan voyvodasına gönderilen diğer bir hüküm de ise yine tamir olunan Bender kalesi için 2.380 adet araba istenmiş olup şimdiye kadar sadece 150 adet arabanın bu tarafa gönderildiği belirtilmekle bu işe biraz daha gayret edilmesi istenmiştir²⁹⁹.

²⁹⁰ BOA. MD. nr. 10, h. 403, s. 259.

²⁹¹ BOA. MD. nr. 14-1, h. 137, s. 103.

²⁹² BOA. MD. nr. 16, h. 292, s. 149.

²⁹³ BOA. MD. nr. 18, h. 37, s. 13.

²⁹⁴ BOA. MD. nr. 29, h. 281, s. 116.

²⁹⁵ BOA. MD. nr. 31, h. 82, s. 32.

²⁹⁶ BOA. MD. nr. 31, h. 447, s. 199.

²⁹⁷ BOA. MD. nr. 30, h. 917, s. 89.

²⁹⁸ BOA. MD. nr. 30, h. 916, s. 89.

²⁹⁹ BOA. MD. nr. 31, h. 81, s. 32.

4.5.6. Hububat ve Diğer Gönderimler

Bölgeden mübaya'a yolu ile yapılan hububat gönderimi genel olarak kıtlık ve sefer zamanlarında olmuştur. Bu seferlerden 1566 yılında yapılan Sigetvar için 100.000 kile arpa istenmesine karşılık 1578 yılında yapılan İran Seferleri için ise 10.000 kile arpa, un vs. istenmiştir. Bilhassa 1578 yılında İran Seferleri için arpa, mısır ve undan başka yağ ve bal gibi çeşitli gıdaların da gönderilmesi icap etmiştir³⁰⁰. Eflak-Boğdan üzerinden gönderilen diğer bir yardım da hassa arabaları için gerekli olan atların gönderilmesi olmuştur. Özellikle 23 Safer 987/21 Nisan 1579 tarihinde Boğdan'dan İstanbul'a gönderilmek üzere 300 adet at tembih edilmiştir. Hatta bu atların bulunmaması halinde ahalden satın alınarak gönderilmesi ve bu hususta ihmalkâr davranılmaması istenmiştir³⁰¹.

5.1. Sosyal Olaylar

XVI. yüzyıl sonu itibariyle Osmanlı Devleti'nin genişlemesi durmuş, artık mevcut toprakları elde tutma endişesi başlamıştı. Batı ve Doğu'da devam eden savaşlar Anadolu'da sürekli huzursuzluk kaynağı olmuş, ağır sefer masrafları ise halkı yoksulluğa itmiştir³⁰². Bilhassa bu durum Eflak-Boğdan için değerlendirildiğinde; yapılan voyvoda değişikliklerinde görülen siyasi boşluk, voyvoda isyanları, haraç miktarlarının yıllara göre artması³⁰³, Kazak ve Leh akınlarının bölgede sosyal açıdan halkı rahatsız etmesi, vb. sebepler bölgede bir nebze de olsun sosyal barışı zedelemiştir. Özellikle yapılan Leh ve Kazak akınları nedeniyle bölge ticaretinin durma noktasına gelmesi, bölge halkını ekonomik yönden olumsuz etkilemiş ve Osmanlı Devleti, voyvoda ve bazı bölge beylerine yaptığı ikazlarda bölge huzurunun bozulmaması için çalınan mühimmatın sahiplerine bir şekilde tekrar verilmesi üzerinde titizlikle durmuştur. İşte bu noktada belgelerde görülen bazı sosyal olaylar kendi kategorisine göre sınıflandırılarak anlatılmaya çalışılacaktır.

³⁰⁰ BOA. MD. nr. 38, h. 96, s. 33.

³⁰¹ BOA. MD. nr. 38, h. 219, s. 107.

³⁰² Mücteba İlgürel, "Eşkîya" *DİA*, C. XI., İstanbul 1995, s. 467.

³⁰³ Eflak ve Boğdan Haraç miktarları için Bkz: Tablo I.

5.1.1. Bölgede Yapılan Eşkîyalık Hareketleri

Eşkîyalık kelime itibariyle; kişilerin mallarına el koyma, bunun için hayatlarına kast etme anlamlarına gelmekle birlikte bozuk siyasi ve ekonomik şartların hüküm sürdüğü yerlerde oldukça sık rastlanır. Eşkîyalık özellikle XVI. yüzyıldan itibaren etkisini göstermeye başlamış ve XVI. yüzyılda giderek tırmanma eğilimi göstermiştir. XVII. Yüzyıllarda ise daha büyük bir problem haline dönüşmüştür³⁰⁴. Bu eğilimin tırmanmasında, iktisadi zorluklar, halkın fakirleşmesi, siyasi iktidarların zayıflaması, işsizlik ve devam eden savaşlar nedeniyle maddi külfetlerin halka yüklenmesi vs. gibi nedenler rol oynamıştır³⁰⁵. Bu meyanda Eflak-Boğdan bölgesinde de hırsızlık ve eşkıyalık gibi vakalar sıkça görülmüştür. Örneğin bunlardan Selh-i Zi'l-hicce 966/ Eylül 1559 yılına ait olan bir hükümden bundan önce Eflak vilayetinde toplanan eşkıyaların bu sefer Erdel vilayetinde toplanma niyetleri Boğdan voyvodası aracılığı ile haber alınmış ve netice itibariyle bu husus için Erdel Kralı'nın bilgilendirilmesi ve Temeşvar Beylerbeyinin de bu durum da Eflak voyvodasına yardım etmesi istenmektedir³⁰⁶. Diğer taraftan Eflak voyvodası Petre'ye ise; Vidin ve Boğdan'ın da bu hususta bilgilendirildiği ve eğer Erdel tarafından bir tehlike gelirse bu beyler ve voyvoda ile haberleşip memleketini koruması istenmiştir³⁰⁷. 26 Cemaziye'l-ahir 975/28 Aralık 1567 tarihindeki bir diğer hükümden ise bu eşkıya ve haramilerin Eflak vilayetine akın edip burada bulunan beygir, koyun vs. gibi mühimmatlara zarar vererek vilayeti talan ettiği yazılıdır. Özellikle bunun için Niğbolu ve Çırnova kadıları da bilgilendirilerek suçluların yakalanması istenmiştir³⁰⁸.

Eflak bölgesinde görülen diğer bir eşkıyalık hareketi ise Tuna, Silistre ve İsakçı iskelelerinde ortaya çıkmıştır. Rum ve Arnavut kökenli olan bu eşkıyalar kendi milletleri ile ittifak ederek bölge halkında huzursuzluğa sebep olmuşlardır³⁰⁹. Özellikle bu durum zikredilen kalelerden geçen Eflaklıların şikâyetlerinden anlaşılmaktadır. Bu eşkıya grubunun gece gündüz buralarda halkı rahatsız ederek

³⁰⁴ Karen Barkey, *Eşkîyalar ve Devlet, Osmanlı Tarzı Devlet Merkezileşmesi*, (Çev. Zeynep Altok), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 51-57, 210-227.

³⁰⁵ İlgürel, a.g.m., s. 466-467.

³⁰⁶ 3 Numaralı Mühimme Defteri, h. 383, s. 173.

³⁰⁷ 3 Numaralı Mühimme Defteri, h. 489, s. 217.

³⁰⁸ 7 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 646, s. 233.

³⁰⁹ 3 Numaralı Mühimme Defteri, h. 1284, s. 570.

bölge halkından zorla sığır, koyun vs. talep ettiği belirtilmiş³¹⁰ ve bu duruma yardım edenlerin cezalandırılması için Varna kadısına³¹¹ hüküm yazılmıştır. Binaenaleyh Akkirman ve Bender taraflarında ortaya çıkan diğer bir eşkıya taifesi halkın erzakını almakla yetinmeyerek bölgedeki ticareti durma noktasına getirmiş olup bunların yakalanması için Bender Beyi görevlendirilmiştir³¹².

Boğdan vilayeti sınırları içinde vuku bulan bir olay ise bu anlatılanlardan farklı bir boyut taşımaktadır. 20 Şevval 978/17 Mart 1571 tarihinde Akkirman'a yazılan bir fermada Boğdan'ın Seruka adlı kasabasında Boğdan halkından 22 kişi koyunlarına giderken Akkirman Tatarları onların önlerini kesip 'haramidir' diyerekten onları esir etmiştir. Bu durum merkez tarafından öğrenildiğinde ise burada bir yanlış anlaşılma olduğu belirtilerek bu esirlerin serbest bırakılması istenmiştir³¹³. Diğer bir olay ise 23 Şaban 979/10 Ocak 1572 tarihinde Boğdan'dan hareket eden bazı 'ehl-i fesat' kişilerin orada bulunan 3.000 kişiye liderlik yaparak Boğdan'da bulunan bazı karyelerdeki davarları, mescitleri, ambarları ve halkın elinde bulunan terekeleri alarak bölgede çok zarara yol açmışlardır. Osmanlı bunların sipahi ise hapsedilmesini eğer değil ise hilaf-ı şer ile haklarından gelinmesini istemiştir³¹⁴.

5.2.1. Yol Kesme ve Gasp

Mühimme kayıtlarında yol kesme, adam öldürme ve gasp etme adı altında geçen bir takım sosyal olaylar da mevcuttur. Yine bu vakalarda daima halk hedef alınarak onların elinde bulunan mal, mülk vs. bölgede görülen hırsız, harami tarafından gasp edilerek yağmalanmıştır. Bunlardan birisi Bender sınırlarında meydana gelmiştir. Nitekim Tunca ile Kili arasında yol kesen bir grup eşkıya koruya odun toplamak için giden kişilerin arabalarında bulunan binek hayvanlarına varıncaya dek oradaki kişileri gasp ederek adı geçen kişileri de öldürme gibi bir olaya meydan vermişlerdir³¹⁵. Bir diğer vaka ise Eflak halkından olan birkaç kişi o bölgede bulunan Müslüman taifesinden Rıdvan ve Haydar adlı şahısları öldürerek ellerinde bulunan öküzleri de beraberinde götürdükleri bölgede bulunan Çingene,

³¹⁰ 12 Numaralı Mühimme Defteri, C.I, h. 609, s. 402.

³¹¹ 12 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 699, s. 449.

³¹² BOA. MD. nr. 42, h. 653, s. 211.

³¹³ 12 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 159, s. 148.

³¹⁴ BOA. MD. nr. 10, h. 141, s. 90.

³¹⁵ 6 Numaralı Mühimme Defteri (972/1564-1565), "Özet-Transkripsiyon-İndeks", C. II, (Haz. Hacı Osman Yıldırım, Vahdettin Atik v.d.), Ankara, 1995, h. 1906, s. 148.

Yahudi vs. kimseler tarafından mahkemede tasdik edilerek bu kişilerin küreğe konulması istenmiştir³¹⁶. Ayrıca bu vakalardan en ilginç olanı ise 4 Safer 976/29 Temmuz 1568 tarihinde gerçekleşmiştir. Buna göre; Eşküyalar, İstanbul'a gitmek için yola çıkan eski Eflak voyvodası Mircea'nın eşi Doamna ve beraberinde gelen 20-30 bezirganın yolların keserek bunları zorla durdurmuş ve aralarından 10-15 askeri bağlayıp yüklerinden gümüş altın gibi değerli eşyaların çalındığı haberi alınmış olup çevresine topladığı yandaşlar ile para, eşya ve hayvanlarını gasb eden kişilerin yakalanması için Ahyolu ve Karınabad kadılarına hüküm yazılmıştır³¹⁷.

5.3.1. Hırsızlık ve Yağma Olayları

Hırsızlık ve yağma olayları birbirine paralel olarak gelişip ve Eflak-Boğdan'da yoğun olan koyun, sığır, at, don yağı vs. gibi mühimmatların yağmalanması bölgede görülen önemli sosyal olayların başında gelmektedir. Özellikle Devletin, mühimmat yağmalanmasının önüne geçebilmek için yoğun çaba sarf ettiği belgelerden anlaşılmaktadır. Bunlardan Eflak bölgesinde bir grup hırsızın burada bulunan ahalinin koyunlarını çaldığı ve bazı çobanları öldürdüğü Zıştovi kadısından haber alınmıştır. Eflak voyvodasından ise bunları bulup koyunları tekrar sahiplerine iade etmesi istenmiştir³¹⁸. Yine Brăila ve Niğbolu Kadılarına ise bu bölgede koyun, davar vs. çalanların bulunup yakalanması ve bunların sahiplerinin tespit edilerek davarlarının iade edilmesi³¹⁹ gibi hükümler bunlardan bazılarıdır.

Osmanlı Devleti, İstanbul'un et ihtiyacını Boğdan taraflarından sağladığı için burada çalınan koyunların tekrar sahiplerine iadesi için gerekli yerlerden koyun getirterek buradaki üretimin durmamasına özen göstermiştir. Örneğin; 26 Muharrem 972/3 Eylül 1564 senesinde meydana gelen bir hırsızlık olayında sahiplerine verilmek üzere Akkirman'dan 2.500 sığır ve 3.500 koyun, Kili kazasından ise 100 sığır ve Bender kazasından 500 sığır ile 600 koyunun Boğdan'a gönderilmek üzere kayıt altına alındığı görülmektedir³²⁰. Daha sonra bu koyunlar sahiplerine verilmek üzere Bender³²¹, Kili³²² ve Akkirman'da³²³ görevlendirilen mübaşirler aracılığı ile

³¹⁶ 7 Numaralı Mühimme Defteri, C. III, h. 2542, s. 192-293.

³¹⁷ 7 Numaralı Mühimme Defteri, C. II, h. 1815, s. 317-318.

³¹⁸ BOA. MD. nr. 35, h. 51, s. 25.

³¹⁹ 3 Numaralı Mühimme Defteri, h. 308, s. 141.

³²⁰ 6 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 74, s. 64.

³²¹ 6 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 109, s. 82.

³²² 6 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 110, s. 82.

³²³ 6 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 108, s. 82.

toplanmıştır. Bu durum belgelerde sıklıkla görülen ve ‘koyun hususu ehem-i mühimmattandır ve asla ihmale gelmez’ denilen hükümlerden ileri gelmektedir ve bunun içindir ki, Osmanlı Devleti, bu konu üzerinde önemle durmuştur. Ayrıca belgelere yansıyan diğer bir durum ise; Eflak’ta don yağtı toplamak için gelen bazı kimselerin buralarda istedikleri gibi gezinerek diledikleri fiyatlardan don yağtı aldıkları ve bu kimselerin İstanbul’dan habersiz bunları başka yerlerde sattıkları haber alınmıştır. Osmanlı ise bu durum karşısında İstanbul’dan Eflak’a hüküm gönderilmedikçe o bölgeden yağ alınıp satılmasını yasaklamıştır³²⁴.

5.4.1. Merkeze Gönderilen Pişkeş, Vergi vs.nin Yağmalanması

Osmanlı devletine hediye olarak gönderilen pişkeş ve yıllık haracın Eflak-Boğdan’dan gönderilmesi elzem olan en önemli hususlardan birisi idi. Nitekim bunlar Eflak-Boğdan üzerinden doğruca İstanbul’a gelirdi. Ama bunların gönderilmesinde bir takım sorunların da olduğu gözlenmiştir. Buna göre; 24 Rebi’ul-evvel 976/16 Eylül 1568 senesinde eski Eflak voyvodası olan Petru, 100.000 akçe pişkeş ile 100 beygiri hazırlamış ve ayrıca Padişahın oğlu Sultan Murat için 50 beygir tedarik edilmiş iken bunların yeni voyvoda değişikliği sırasında II. Alexandru’nun adamları tarafından telef edildiği açıkça beyan edilmiştir. Osmanlı ise bu durumu dikkatle araştırarak akçe ve beygirlere kimin ziyan ettiği konusunda ‘*her kimde ise zuhura getürüp bî-kusur teslim itdüresin*’ diyerek Eflak voyvodasına ferman göndermiştir³²⁵.

5.5.1. Sipahi ve Boyarların Halka Yaptığı Zulümler ve Sahte Voyvoda Hadiseleri

Eflak-Boğdan sınırlarında hırsız, harami, eşkıya gibi grupların bölge halkına yapılan zararlarından ziyade bölgede bulunan sipahi, boyar vb. gibi devlet görevlilerinin de bunlara karıştığı görülmektedir. Bunlardan Boğdan voyvodası Alexander zamanında bazı boyarlar bölgede bulunan halkın mallarını almış olup Lehistan tarafına kaçmışlardır. Bu husus için Lehistan Kralı’na mektup gönderilerek Osmanlı ile aralarında oluşan dostluk gereğince bu asi boyarların iade edilmesi

³²⁴ BOA. MD. nr. 10, h. 257, s. 171.

³²⁵ 7 Numaralı Mühimme Defteri, C. III, h. 2096, s. 68.

istenmiştir³²⁶. Ayrıca Temeşvar bölgesinde birtakım züama ve sipahilerin de bu duruma karıştığı görülmektedir. Bundan önce Beylerbeyi olan Mustafa'nın adamlarına hapisane açma vs. gibi ruhsat verilmiş ve bu şahıslar buradaki görevlerini kötüye kullandıkları ve halkı suçlu-suçsuz tutuklayarak işkence edildiği yolundaki haberler üzerine bunu yapan sipahi ve züemaların tımarlarının elinden alınması³²⁷ gibi cezai yönteme başvurulmuştur. Osmanlı Devleti, bölgede yapılan zulüm vs. gibi olumsuz durumlarda sipahi gibi devlet görevlilerin cezasını ellerinden tımar, dirlik vs. alınması şeklinde verirken; eşkıya, harami vs. grupların cezalarının ise şer'i hukuk ile verilmesine hüküm vermiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin hiçbir şekilde bu bölge halkına zarar verilmemesi ya da zorla para alınmaması gerektiği konusunda da titiz davrandığı ve hatta voyvodaların bile uyarıldığını belgelere yansıyan olaylardan anlamaktayız³²⁸.

Eflak ve Boğdan taraflarında özellikle voyvoda değişikliklerinde büyük çekişmelerin olduğu bilinen bir husustur. Özellikle bu durumlardan biri Eflak voyvodası II. Alexandru'nin öldüğü vakit Eflak'ta ortaya çıkmıştır. Buna göre; tahta geçmek isteyen oğlu Mihnea Turcitul (Türkleşmiş Mihnea) bir takım güçlüklerle karşılaştığı ve bazı boyarların voyvoda namına isyan etmek üzere olduğu ve bu durum için bölge boyarlarının tehdit edilmesi Eflak voyvodası Mihnea'dan istenmiş³²⁹ ve yine Eflak voyvodasına yardım için Boğdan voyvodası Petru da bilgilendirilmekten geri durulmamıştır³³⁰. Diğer bir sahte voyvoda hadisesi ise Boğdan tahtında vuku bulmuştur. 8 Rebiü'l-evvel 980/19 Temmuz 1972 tarihinde İstanbul'da hapis bulunan İlyas voyvodanın oğluyum diyerekten ayaklanan bir şahıs Boğdan vilayetini külli ihtilale sebebiyet vererek burada haraca mani olmuştur³³¹.

³²⁶ 6 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 304, s. 186.

³²⁷ 7 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 125, s. 44.

³²⁸ “*Silistre Kadılarına Hüküm ki; Haliya-i Eflâk reayası tarafından arzuhal gönderilib Eflâk voyvodası Mihne voyvodadan şikâyet eyleyüb güz zamanında her haneden 300 akçe ve 2 ay geçdikde 250 akçelerini alıb ve her haneden haneye üçer beşer akçe alub garet ettiği... Voyvodanın asla zammı yokdur deyü buyurdum ki; vardukda mezbur voyvoda ile fukaranın davası hak idenler ile müşârun-ileyh çavuşum mübaşereti ile şer'i şerifle beraber idiüb... tarafların haklarını virdükten sonra tarafıma meşruh üzere arz eylesin ...*” Bkz. BOA. MD. nr. 43, h. 3, s. 3.

³²⁹ BOA. MD. nr. 31, h. 342, s. 146.

³³⁰ “*Eflâk voyvodası olan Alexandru voyvoda mürd olub voyvodalığa oğlu Mihda voyvodaya virilüb anun gibi vilayet-i mezbureye bir taifden düşman zuhur hüfz ve müraşet lazım olmağın buyurdum ki; vardukda bu babda mukayyed olub Boğdan askeriyle hazır ve Eflâk canibine nazır olub onun gibi bir canibden düşman bulunub muavenet lazım gelirse tehir itmeyüb vech-i münasib gördüğü üzere mezbure gereği gibi muavenet ve nezaret idiüb ve ikdamında dakika fevt itmeyesin*” Bkz. BOA. MD. nr. 31, h. 343, s. 146.

³³¹ BOA. MD. nr. 31, h. 370, s. 151.

5.6.1 Usulsüz Vergi Toplama

Bazı Eflak-Boğdan voyvodalarının bölge halkından fazla para talep edilmesi gibi şer'i olmayan işlere karıştığı bilinen bir husustur. Fakat bunun dışında belgelerde rastlanılan diğer bir husus ise bazı zımmilerin sahtekârlık adı altında bazı olaylara karışmasıdır. Bu durumu özetleyen bir hükümde 'Pınarhisar'da Eflaklı ve Pınarhisarlı bazı zımmilerin 12.000 akçe tutarındaki bir meblağı halktan talep ederek' o bölgede huzursuzluğa meydan vermesi üzerine bu durumun önlenerek halktan kimseye zarar gelmemesine gayret edilmesi istenmiştir³³². Buna ek olarak adet-i ağnam vs. vergilerin toplanması sırasında bazı devlet görevlilerinin Eflak'ta bilhassa tüccar taifesinin rencide ettikleri belgelerde zikredilen diğer bir husustur³³³.

5.7.1 Voyvoda Yakınlarına Verilen İzinler

Türk-Romen ilişkilerinin ilk safhasına bakıldığında bazı voyvodaların bizzat İstanbul'a geldikleri hatta bazı voyvodaların tahtta kalabilmek için oğullarını bizzat İstanbul'a rehin olarak bırakmaları kaynaklarla sabit olan bir durumdur. Yine tüm bunların dışında voyvoda akrabaları için bazı özel durumlarda İstanbul ya da bazı Osmanlı merkezlerine gelmesi, merkezden gönderilen bir hüküm ile sabit olmuştur. Bu hükümlerden bir tanesinde Boğdan voyvodası olan Alexander, II. Selim'e hitaben yazdığı bir mektupta, eşinin hasta olduğu ve orada onu tedavi edecek kimsenin bulunmadığı için Tırhala kazasında sakin olan Todoş adlı hekimin Boğdan tarafına gönderilmesini rica etmiştir³³⁴. II. Selim ise, Boğdan voyvodası Alexander'in eşini tedavi edecek olan Todor adlı şahsın Boğdan voyvodasına ulaştırılması için Tırhala Beyine ve Kadısına hüküm göndererek³³⁵ voyvodanın bu talebini geri çevirmemiştir (15 Rebü'l-ahir 975/19 Ekim 1567).

Osmanlı Devletinde, Eflak-Boğdan tahtında olan voyvoda oğullarının babalarını ziyaret etme gibi istekleri Osmanlı tarafından izne tabi tutularak bu şahısların isteği üzerine kendilerine hükm-i şerif verilmiştir. Örneğin; bunlardan 1552-1561 yılları arasında Boğdan tahtında bulunan Alexandru Lăpuşneanu'un oğlu

³³² 12 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 708, s. 454.

³³³ 12 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 553, s. 374.

³³⁴ 7 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 344, s. 134.

³³⁵ 7 Numaralı Mühimme Defteri, C. I, h. 349, s. 136.

Otraşcu, babasını özlemiş ve bu husus için Otraşcu'ya³³⁶ ve 14 R 988/29 Mayıs 1580 tarihinde ise Boğdan voyvodası olan İanku'nun oğlu Alexandra'ya da aynı nedenden dolayı hükmi şerif verilerek³³⁷ Boğdan vilayetine gönderilmiş ve emniyetinin sağlanması için de İstanbul'dan Boğdan'a varıncaya kadarki kadılar da bilgilendirilmiştir³³⁸.

5.8.1 Bölgede Görülen Diğer Sosyal Hadiseler

Mühimme defterlerinde anlatılan tüm bu sosyal olaylar dışında ehl-i fesad kişilerin sebep olduğu bazı sosyal huzursuzluklar ve bunların yol açtığı problemler de belgelerde dikkati çekmektedir. Mesela bunlardan birisi Eflak'ta bulunan bir baruthaneyi ateşe vererek birçok evin yanmasına sebep olan şahısların yarattığı huzursuzluklar³³⁹ ile Eflak'ta bulunan bazı Yahudi taifesinin Eflak halkına fazla para vererek onları borçlandırması ve ellerinde bulunan malları alarak halkı sürekli taciz etmesi³⁴⁰ gibi sosyal huzursuzluklar bunlara verilebilecek birkaç örnektir. Fakat Osmanlı yönetimi, bu durumun giderilmesi ve bölge halkının korunmasına ve bir zarar gelmemesine gayret ederek bunlara sebep olanları cezalandırma yoluna gitmiştir.

³³⁶ BOA. MD. nr. 2, h. 1421, s. 153.

³³⁷ BOA. MD. nr. 43, h. 101, s. 49.

³³⁸ BOA. MD. nr. 43, h. 149, s. 64.

³³⁹ 7 Numaralı Mühimme Defteri, C. II, h. 1659, s. 243.

³⁴⁰ 7 Numaralı Mühimme Defteri, C. III, h. 2310, s. 177-178.

SONUÇ:

Tarihin ilk dönemlerinden beri önemli medeniyetlere ev sahipliği yapan Romanya'nın asıl çekirdeğini Geto-Daçyalılar ile Ulahlar oluşturmaktadır. Bu Romenlerin ataları Orta Asya'dan Karpat-Tuna bölgesine göç eden Avar, Bulgar, Peçenek ve Kumanlar ile karşılaşmışlar ve bu Türk toplulukları burada önemli kültürel izler bırakmışlardır.

Osmanlı döneminde ise Türk-Romen ilişkileri daha köklü bir hal almıştır. I. Murat döneminde Eflak voyvodası Vlaicu ile ilk siyasi ilişkiler başlamış ve daha sonraki voyvodalar ile bu ilişkiler dönemin siyasi koşullarına göre şekil almıştır. Bu noktada Eflak voyvodalarından bazıları kimi zaman Osmanlı'ya destek verir iken kimi zamansa fetret döneminde yer alan kardeş kavgalarında dahi taraf olarak gerçek yüzlerini göstermişlerdir.

Boğdan ile ilk temas ise, I. Mehmed ile voyvoda Alexandru Cel Bun zamanında olmuştur. Bu dönemde Türkler Akkirman'ı kuşatmışlar fakat alamamışlardır. II. Murat döneminde devam eden ilişkiler, Fatih'in 1455 Belgrad seferi esnasında Boğdan voyvodası Petru Aron'u vergiye bağlayarak son şeklini almıştır. Özellikle II. Bayezit'in Kili ve Akkirman seferi (1484) ile Fatih döneminde sürdürülen Karadeniz politikasının bir devamı niteliği taşımıştır. Akkirman ve Kili gibi iki önemli kalenin alınması Boğdan Prenslığının gücünü zayıflatmıştır. Stefan Cel Mare'nin ölümü ile bu Prenslük git gide direnme gücünü kaybederek Osmanlı egemenliğine girmiştir. Yine bu dönemde Macar krallığının yıkılması ve Leh tarafının da Osmanlıya geçmesi ile birlikte bu iki Romen Prenslığı Türk kuvvetleri karşısında adeta yalnız kalmışlardır.

Kanuni dönemine bakıldığında ise, Kanuni babası Selim'in sağladığı maddi ve manevi amillere dayanarak bir cihan politikası takip etmesi, Osmanlı siyasetinde Eflak ve Boğdan'a yeni bir rol hazırlamıştır. Yani, bu iki prenslik artık 'tampon devlet' vasfını kaybederek, Osmanlı dünya politikasının mühim unsurları olarak görülmeye başlamışlardır. Kanuni'nin esas siyaseti Habsburglar'a karşı yönetildiği nedenlerden dolayı, Eflak ve Boğdan jeopolitik bakımdan büyük derecede önem kazanmışlardır. Romen Prensleri Kanuni'nin siyasetinin ana istikametinin tam yanında buldukları için onların askeri, siyasi ve iktisadi durumları da mühim

etkiler yaratmıştır³⁴¹. Bu duruma örnek olarak XV. ve XVI. yüzyıllarda tüm Romen prensliklerinin 120.000 ila 140.000 arasında değişen bir oranda asker yetiştirme verilebilir. Bilhassa bunlardan 30-40.000 kadarı Eflak'tan, 40.000 Boğdan'dan ve 50-60.000 kadarı ise Erdel bölgesinden yetişmiş olup tüm bunlara ek olarak bu Romen Prensliklerinin askeri donanım ve taktikleri Osmanlılar ile benzer özellikleri taşımış ve bu durum onlar için bir avantaj sağlamıştır³⁴².

Eflak-Boğdan Prensliklerinin coğrafi konumları, Osmanlı için gayet önemli olmuştur. Bu meyanda, Eflak-Boğdan Prensliği'nin Lehistan, Kırım, Erdel ve Avusturya bölgelerine yakın bulunması sebebiyle bu bölgeler ile İstanbul arasındaki ilişki Eflak-Boğdan voyvodaları aracılığı ile sağlanıyordu. Bilhassa elçi ya da resmi görevlilerin bölgeye güvenle ulaşmaları için iki Romen Prensliğinin bölgeyi tanıyan kişileri onlarla beraber göndermesi icap ediyordu. Yine tüm bu siyasi destekler dışında Eflak-Boğdan bölgesi ekonomik anlamda Osmanlıya ciddi mühimmat yardımı yapmıştır. Eflak-Boğdan voyvodaları, sefer zamanlarında zahire ve binek hayvanları ile İstanbul'un kıtlıkta olduğu durumlarda et, zahire, bal vs. gibi yiyecek yardımları dışında sefer yolları üzerindeki stratejik kaleleri tamir etmede gerekli yardımları yaparak önemli vazifeler yüklenmişlerdir.

Brăila, İsakçı ve Galați gibi Tuna nehri kıyısında bulunan şehirler ekonomik anlamda çok gelişmiş olup bu şehirlerden Tuna nehri boyunca İstanbul'a mühimmat yardımları yapılmıştır. Özellikle bu istikrarın sürdürülmesi için bölgede zuhura gelen eşkıya, haydut gibi grupların türemesine izin verilmeyerek gerekli müdahaleler yapılmıştır. Osmanlı, bölgede oluşan yağma ve talanlara karşı titizlikle durarak sosyal yaşamı yavaşlatan bu tür girişimlerle de mücadele etmiştir.

³⁴¹ Tahsin, a.g.m., s. 1508.

³⁴² Maxim, Romano-Ottomanica, s. 16.

KAYNAKÇA

YAYINLANMIŞ ARŞİV BELGELERİ

3 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560), (Haz. İdris Bostan, Feridun Emecan v.d.), Ankara,1993.

5 Numaralı Mühimme Defteri (973/1565-1566), ‘Tıpkıbasım’, Ankara 1994.

6 Numaralı Mühimme Defteri (972/1564-1565), ‘‘Özet-Transkripsiyon ve İndeks’’, C. I, (Haz. Vahdettin Atik, Mustafa Serin v.d.), Ankara 1995.

6 Numaralı Mühimme Defteri (972/1564-1565), ‘‘Özet-Transkripsiyon-İndeks’’, C. II, (Haz. Hacı Osman Yıldırım, Vahdettin Atik v.d.), Ankara, 1995

7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/1567-1569), ‘‘Tıpkı Basım’’, (Baskıya Haz. Murat Şener, Nurullah İşler v.d.), C. I, Ankara 1997.

7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/1567-1569), ‘‘Özet-Transkripsiyon-İndeks’’, C. II, (Haz. Hacı Osman Yıldırım, Vahdettin Yıldırım v.d.), Ankara, 1999.

7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/1567-1569), ‘‘Özet-Transkripsiyon-İndeks’’, C. III, (Haz. Hacı Osman Yıldırım, Vahdettin Atik v.d.), Ankara, 1999.

12 Numaralı Mühimme Defteri (978-979/1570-1572), ‘‘Özet-Transkripsiyon-İndeks’’, C. I, (Haz. Hacı Osman Yıldırım, Vahdettin Atik v.d.), Ankara, 1996.

YAYINLANMAMIŞ ARŞİV BELGELERİ

BOA. MD. nr. 2, 4, 8, 9, 10, 14-1, 14-2, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 43,

BOA, MD. ZYL, nr. 2

KİTAPLAR

AŞIK PAŞAOĞLU, *Tevarih-i Ali Osman*, (Haz. Nihal Atsız), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1000 Temel Eser Dizisi:110, Ankara, 1985.

BARKEY, Karen, *Eşkıyalar ve Devlet, Osmanlı Tarzı Devlet Merkezileşmesi*, (Çev. Zeynep Altok), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

BOĞDAN, Ioan, *Documente Privitoare La Istoria Românilor Culese Din Archive și Biblioteci Polone(1510-1600)*, Suplementul II, Vol. I, Bucuresti 1893.

BULEÎ, İon, *A Short History of Romania*, MERONIA Publishers, București, 2013.

EKREM, Mehmet Ali, *Romen Kaynak ve Eserlerinde Türk Tarihi ve Kronikler*, TTK Yayınları, Ankara,1993.

ERAMIA ION, “Țara Moldovei și Moldovenii Reflectate In Terminologia Surselor Documentare Rusești Observați Preliminare”, *The Historian’s Atelier: Sources, Methods, Interpretations*, Romanian Academy Center For Transilvania Studies, Cluj-Napoca, 2012.

GÖKBİLGİN, Tayyib, *Kanuni Sultan Süleyman*, MEB Basımevi, İstanbul, 1992.

HOCA SAADETTİN, *Tacü’t-Tevarih*, (Sadeleştiren İsmet Parmaksızoğlu), C. II, Kültür Bakanlığı, Kültür Yayınları.

_____. *Tacü’t-Tevarih*, (Sadeleştiren İsmet Parmaksızoğlu), C. III, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1979.

İBRAHİM PEÇEVİ, *Peçevi Tarihi*, (Çev. Murat Uraz), C. I, Neşriyat Yurdu Yayınları, İstanbul, 1968.

İNALCIK, Halil, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar*, TTK Basımevi, 3. Baskı, Ankara, 1995.

_____. *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ*, (Çev. Ruşen Sezer), 9. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.

_____. *Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi (1300-1600)*, (Çev. Halil Berktaş), C. I, Eren Yayıncılık, İstanbul, 2000.

_____. ve OĞUZ Mevlüt, *Gazavât-ı Sultân Murât b. Mehemmed Hân, İzladi ve Varna Savaşları (1443-1444) Üzerine Anonim Gazavatname*, TTK Basımevi, 2. Baskı, Ankara, 1989.

JORGA, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1300-1451)*, (Çev. Nilüfer Epçeli), C. I, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2005.

MANTRAN, Robert, *Osmanlı Tarihi I*, Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşundan XVIII. Yüzyılın Sonuna, (Çev. Server Tanilli), 6. Basım, İstanbul, 2002.

MAXİM, Mihai, *L'Empire Ottoman Au Nord Du Danube*, "et l'autonomie des Principautés Roumaines au XVI e siècle Études et Documents", Les Éditions Isis, İstanbul, 1999.

_____. *Noi Documente Turkeşti Privind Țările Române și Inalta Poartă (1526-1602)*, Muzeul Brăilei-Editura ISTORS, Brăila, 2008.

_____. *Romano-Ottomanica*, "Essays-Documents From The Turkish Archives", İstanbul, Isis Press, 2001.

MEHMED HEMDEMİ ÇELEBİ, *Solakzade Tarihi*, (Haz. Vahid Çabuk), C. II, Sevinç Matbaası, Ankara, 1989.

MEHMED NEŞRİ, *Kitâb-ı Cihan-nümâ*, Neşrî Tarihi, (Yayına Haz. Faik Reşit Unat ve Mehmed A. Köymen), C. I, 3. Basım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995.

_____. *Kitâb-ı Cihan-nümâ*, Neşrî Tarihi, (Yayına Haz. Faik Reşit Unat ve Mehmed A. Köymen), C. II, 3. Basım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995.

ORUÇ BEĞ TARİHİ, (Haz. Necdet Öztürk), 2. Basım, Çamlıca Basımevi, İstanbul, 2008.

SANDER, Oral, *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü*, Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme, 5. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2008.

SHAW, J. Stanford, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, (Çev. Mehmet Harmancı), 3. Basım, C. I, E Yayınları, İstanbul, 2008.

Tarihte Türk-Romen İlişkileri, Genelkurmay Atase ve Denetleme Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006.

TURSUN BEĞ, *Târîh-i Ebü'l-Feth*, (Haz. Mertol Tulum), Baha Matbaası, İstanbul 1977.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, 7. Baskı, C. I, TTK Yayınları, Ankara, 1972.

_____. *Osmanlı Tarihi*, 5. Baskı, C. II, TTK Yayınları, Ankara, 1988.

MAKALELER

BOZKURT, Giray Saynur, “Geçmişten Günümüze Romanya’da Türk Varlığı”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, C. V, Sa: 17, Bahar 2008, s. 1-31.

DECEİ, Aurel, “Eflak”, *İA*, C. IV, MEB Yayınları, İstanbul, 1965, s. 178-189.

_____. “Boğdan”, *İA*, C. II, MEB Yayınları, İstanbul, 1965, s. 697-705.

_____. “Erdel”, *İA*, C. IV, MEB Yayınları, İstanbul, 1965, s. 293-306.

HÜLAGÜ, Metin, “Osmanlı Devleti’nde Güherçile Üretimi ve Kayseri Güherçile Fabrikası”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sa: 11, 2001, s.73-93.

İLGÜREL, Mücteba, “Eşkîya”, *DİA*, C. XI, İstanbul 1995, s. 466-469.

GÖKBİLGİN, Tayyip, “Süleyman I”, *Türkler*, C. 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 521-554.

GUBOĞLU, Mihail, “Romen Ulusunun Eski Türk Kavimleri İle İlişkileri Hakkında”, *VIII. Türk Tarih Kongresi*, Kongreye Sunulan Bildiriler (Ankara:11-15 Ekim 1976), C. II, TTK Yayınları, Ankara, 1981, s.751-782.

_____. “Osmanlılar ile Romen Ülkeleri Arasında İlk Devir İlişkileri (1368-1456) Hakkında Belirtmeler ve Doğrultmalar”, *IX. Türk Tarih Kongresi*, Kongreye Sunulan Bildiriler (Ankara:21-25 Eylül 1981), C. II, TTK Yayınları, Ankara, 1988, s. 829-843.

_____. “Fatih ve Sultan Selim’in Boğdan Voyvodalarına Yazdığı Slavca Mektublar”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, İstanbul, 1969, no: 19, s. 31-36.

_____. “Fatih’in Stefan Çel Mare Üzerine İki Boğdan Seferi (1474-1476)”, *Bellekten*, C. XLVII, Sa: 185-188, TTK Basımevi, Ankara, 1984, s. 139-176.

_____. “Kanuni Sultan Süleyman’ın Boğdan Seferi ve Zaferi”, *Bellekten*, C. L, Sa: 198, TTK Basımevi, Ankara, 1987, s. 727-805.

KARASU, Cezmi, “XIX Yüzyılda Eflak ve Boğdan’daki Rus İşgalleri”, *Türkler*, C. 12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 741-749.

KARPAT, Kemal, “Eflak”, *DİA*, C. X, İstanbul, 1994, s. 280-283.

_____. “Erdel”, *DİA*, C. XI, İstanbul, 1994, s. 467-469.

MAXİM, Mihai, “XVI. Yüzyılın Son Çeyreğinde Akçenin Devalüasyonu ve Eflak-Boğdan’ın Haracı Üzerine Etkisi”, *IX. Türk Tarih Kongresi*, Kongreye Sunulan Bildiriler (Ankara:21-25 Eylül 1981), C. II, TTK Yayınları, Ankara, 1988, s. 1001-1009.

_____. “Osmanlı Döneminde Bir Tuna Liman Kenti: İbrayıl (Brăila)”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Sa: 12 (1982-1998), s. 173-187.

_____. “XVI. Asrın İkinci Yarısında Eflak-Boğdan’ın Osmanlı İmparatorluğuna Karşı İktisadi ve Mali Mükellefiyetleri Hakkında Bazı Düşünceler”, *VII. Türk Tarih Kongresi*, Kongreye Sunulan Bildiriler (Ankara:25-29 Eylül 1970), C. II, TTK Yayınları, Ankara, 1973, s. 553-566.

_____. “Braila’ya Ait Osmanlı Defteri (1587)”, *X. Türk Tarih Kongresi*, Ankara, 1993, s. 973-978.

_____. “Voyvoda”, *DİA*, C. XLII, İstanbul, 2012, s. 127-129.

_____. “Romanya”, *DİA*, C. XXXV, İstanbul, 2008, 167-172.

MEHMET, Mustafa Ali, “Osmanlı Tarihi ve Türk-Romen Münasebetleri”, *XI. Türk Tarih Kongresi*, Kongreye Sunulan Bildiriler (Ankara:5-9 Eylül 1990), C. III, TTK Basımevi, Ankara, 1994, s. 957-967.

OFLAZ, Mustafa, “Osmanlı Dirlik Sistemi”, *Türkler*, C. X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 695-708.

ÖNTUĞ, Mustafa Murat, “Karadeniz’deki Kazak Tehlikesi ve Özü Kalesi (1580-1630)”, 38. *ICANAS Uluslar arası Asya Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, C. V, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, 2012, s. 2313-2329.

ÖZCAN, Abdülkadir, “Boğdan”, *DİA*, C. VI, İstanbul 1994, s. 269-274.

ÖZEY, Ramazan, “Balkanların Coğrafi Yapısı”, *Balkanlar El Kitabı*, C. I, Karam-Vadi Yayınları, Ankara, 2006, s. 13-34.

PANAİTE, Viorel, “Osmanlı Hâkimiyeti’nin Tuna Nehri’nin Kuzeyinde Yayılışı: XIV. ve XVI Yüzyıllarda Eflak ve Boğdan”, (Çev. Numan Elibol), *Türkler*, C. IX, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 206-217.

____. “Haraçgözarların Statüleri: XV. ve XVII. Yüzyıllarda Eflak, Boğdan ve Transilvanyalılar Üzerine Bir Çalışma”, *Osmanlı*, C. I, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 373-383.

PAPP, Sándor, “Eflak ve Boğdan Ahidnameleri Üzerine Bir İnceleme: Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuzeybatı Hududundaki Hristiyan Vassal Ülkeleri”, *Türkler*, C. X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 744-753.

SİPOŞ, Sorin ve POP, Aurel-Ioan, “Unpublished Study by Historian Silviu Dragomir”, *Transilvanian Review*, Vol. XXI no:4, winter, Cluj-Napoca, 2012, s. 65-76.

TAHSİN, Cemil, “Rumen Osmanlı Münasebetlerine Dair Bazı Mülâhazalar”, *VIII. Türk Tarih Kongresi*, Kongreye Sunulan Bildiriler (Ankara: 11-15 Ekim 1976), C. II, TTK Basımevi, Ankara, 1981, s. 1503-1510.

TOSUN, İffet, “Ulahların-Romenlerin Ortaya Çıkışı”, *Balkanlar El Kitabı*, C. I, Karam-Vadi Yayınları, Ankara, 2006, s. 253-260.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “Onaltıncı Yüzyıl Ortalarında İslamiyeti Kabul Etmiş Olan Bir Boğdan Voyvodası”, *Bellekten*, XVIII, Sa: 69, TTK Yayınları, 1954, s. 83-87.

TEZLER

PALA, Nevcan Nur, ‘‘Eflak ve Boğdan’da Osmanlı Hâkimiyeti ve Fuad Efendi’nin Layihası’’, (Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya, 2009.

JONATHAN, Eagles, ‘‘The Reign, Culture and Legacy of Stefan Cel Mare, Voivode of Moldova: A Case Study of Ethnosymbolism in the Romanian Societies’’, (Institute of Archaeology, University Coleege), London, 2011.

ELECTRONİK KAYNAKLAR

SİPOŞ, Sorin, ‘‘Asediul Cetății Oradea la 1600’’, www.oradeamea.com, (16 July 2011).

EK II Belgenin Transkribi

Eflâk Voyvodasına hüküm ki;

Kapucubaşu Sinan Ağa mektub gönderüb senin için kendüye mülakî olmağa giderken sabıka Boğdan voyvodası olan Yuvan voyvoda yükle gelüb karavullarınız bir birine bulunub hayli ceng olub ve sen müşârun-ileyh dâme mecduhû yanına geldükde kendü üzerine gelüb mukabeleye ikdâm idemeyüb çekülüb dahî asâkir cem idüb fesâd itmek üzere olduğun ve Rum ili Beğlerinden ve Erdel voyvodasından dahî asker talep olunması hususu bildirmiş imdi bu hususa bundan akdem me'mûr olan Silistre ve Akkirman ve Niğbolu Beğlerinden maada Vulçitrın sancağı Beği akıncıları ve sancağı asâkiri de ve Alacahisar voyvoda Beğleri dahi sancağı askerleriyle muavenete varmak emr olub ve Devlet Giray Han dâmet mealehuya dahî asâkir-i Tatar ile gelüb size mülâki olub mel'ûn-ı mezbur ki hakkından gelmek emr olub ahkâm-ı şerife gönderilmiş idi hâlâ Köstendil ve Çirmen sancakları Beğleri ve Erdel voyvodasına dahî ahkâm-ı şerife gönderilib Erdel voyvodası yarar beğlerinden birini serdar tâ'yin idüb birkaç pare-i harizin ile bir kaç bin asâkir ve beğler kullarım dahi sancakları askeri ve Çirmen Müsellemleri ile varub size mülâki olub müşârül-ileyh han dâmet mealehûye veyahûd oğlu gelince Köstendil Beği baş ve buğ olmak emr idüb buyurdum ki; vusûl buldukda mûmâ-ileyhim beğler kullarım ve Erdel vilâyetinden gelen asâkir gelüb cem' olub sen dahî Eflâk askerinin cem' idüb yarar tûfengciler ihzâr idüb bu hususda onat vech ile müşavere idüb vech-i münâsib ne ise hüsn-i ittihad ve ittifak ile cümleliz yekdil ve yekcihet olub fırsat el virdüğüne göre düşmek ve Vidin üzerine varub bî-inâyetillahi Te'âlâ ele getürmeğe say' ü ihtimam idüb hıdmete yoldaşlıkta bulunasız ve Eflâk haracının dahî yevmi olub geldüğü ecilden cemiyet ile varub haracı cem' idüb gönderüb ahz hükmün cemiyet varasız

Kapucubaşına Fi 9 Muharrem 983

BOA, MH. nr 21, h. 475, s. 176.

Ek IV Belgenin Transkribi

Verildi

Boğdan voyvodasına hüküm ki; mektub gönderüb mukaddema Leh Kralı yanında olub voyvoda namına olan Konstantin nâm şaki Kazak-ı mezburdan firar idüb bu dahi Kazaklara baş olub bu canibe hücum itmek maruzdur deyü arz olunmuşdu hâlâ serhad muhafazasında ademlerinizden haber gelüb zikr olunan eşkıya bu canibe müteveccih oldular deyü bildirmekte Boğdan asâkiriyle Torla suyuna karib varıldıkda bu suya hayli adam konulub mezbûrlar dahî suyu berü geçdiklerinden sonra basuk olanlar hücum idüb hâlâ askerın ekseri kılıçdan geçürüb Nemçeli dahî boğulub maadası firar idüb arkalarından 200 tüfengü ile hayli adem gönderildiğinden krala gelen kazak başını kesilen başlar gönderilmek üzere olduğun bildirmişsin imdi düşman canibinden gaflet caiz değildir buyurdum ki vardukda sen dahi gaflet itmeyüb müteyakkız üzere olub ada'nın def'inde bezl-i mukayyed eylesesiz. Fi 6 Zilhicce 986

BOA, MH. nr 36, h. 160, s. 54.

Ek V Varad (Oradea)' da Bulunan Bir Türk Garnizonu³⁴³

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

³⁴³ Sorin Sipoş, "Asediul Cetății Oradea la 1600", www.oradeamea.com, (16 July 2011).

Ek VI Macar Tüccarlarından Güherçile Alınmasına Dair

طوار کھا بکند و وقت قرار شد و کو هر حله ناظره کج کس رسالتش شوبل اسماء اولتدیکه دلالت
 لرولده تجار طائفه عقیقه اوله جانبی بعضی دلا روشل کوم هر کس ورت متا طوار غرتیه سنده
 لجه لبله التماس خیمه اولوغندی بوسته هر التمیوی و تجار طائفه سه ساعتها و رلدو که بها و یلیغ و لجه
 لکوه بها در کله کتور میوی لجه سنوی کوم هر التمیوی لایع اولمشد بر میوی و
 وصول بولده کوم هر طایفه قوتور زعم و روتش کتور حوت کج بقیه لیدر اولدی و هیله باع
 مایع و لاروشته و سایر اولوشل لارده و بارشته کلاهه تجار طائفه اسماعیل و بر
 کال کوم هر طایفه کتور و ستم و لقرم اولدی و شمد بکن لنتو کلدو که لوزر طوار غرتیه سنده
 لجه سن ناظر و توجو قسیمه در یورین لته طوار قلمه شفت بر محفوظ بیره فقط لدر در لوزر اولدی
 مایه تجار کتور کال مایه اولوشل در سه وقت و لتمام اولوزر لولک ل سولکله کمال اولد
 صکن بقه مشقه اولده کور سوزور

Ek VII Belgenin Transkribi

Temeşvar Beğlerbeyisine ve Defterdarına ve Köherçile Nazırına hüküm ki;

Süddet-i saadetimdee şöyle istima' olduğundan vilâyet-i Erdelden tüccar taifesi hufyeten evvel canibde bazı varoşlara köherçile götürüb mukaddema Temeşvar hazinesinden akçe ile iltiması ferman olmuşdu bu sene de alınmayub ve tüccar taifesine sabıka verildiği bahâ verilmeyüb dâhî eksik bahâ verilmeğle götürmeyüb imdi müteveffa köherçile alınması lazım olmuşdur. Buyurdum ki; vusûl buldukda köherçile nazır mezbur Zaim Dervişi getürdüb muhkem tenbih idüb liva-yı Çanad'a tabî Mavak (?) varoşuna ve sair varoşlara Erdel diyarından gelen tüccar taifesine istimalet verüb külli köherçile getürdmesine say' ve ikdâm olunub ve şimdilerin aluna geldüğü üzere Temeşvar hazinesinden akçesin nazır-ı mezbûr marifetiyle virdirüb Atda Gümüşvar (?) kalasında bir muhafıza yerinde hıfz itdürüb lazım oldukça baruthaneye götürüb külli barut işletdirmesine dikkat ve ihtimam üzere olasız şöyle ki; ihmal oluna sonradan mesûl olmanız marûzdur.

BOA, MH. nr 16, h. 584, s. 331.

Tablo I: Eflak-Boğdan Haracı

EFLAK		BOĞDAN	
YIL	DÜKA	YIL	MACAR FLORİNİ
1474	10.000	1538	10.000
1535-1545	19.298	1541	15.000
1546-1560	50.000	1551	20.000
1560-1569	48.305	1553	30.000
1569-1575	99.150	1568	35.000
1575-1584	104.237	1569	40.000
—	—	1574	50.000

Not: Eflak-Boğdan haraçlarının artış nedenleri arasında, bu prensliklerin iç iktidar mücadeleleri, cizye oranının periyodik olarak yükselmesi, nüfus artışı, nihayet Osmanlı mali krizleri ile zaman zaman itaatsizliğin cezalandırılması sayılabilir³⁴⁴.

1 düka altın veya sultanin= 1535-1560'ta 57 akçe; 1560-74'te 59 akçe

1 Macar altını= 1535-60'ta 55 akçe; 1560-74'te 57 akçe

³⁴⁴ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi(1300-1600)*, (Çev. Halil Berktaş), C. I, Eren Yayıncılık, 2000, İstanbul, s. 106.

HARİTALAR

Harita I Stefan Cel Mare Döneminde Romanya

